

FESTIWALE, „DNI”, KONKURSY W 1969 R.

Rok 1969, jak wydaje się, szczególnie obfitował w różnego rodzaju festiwale, konkursy, „dni”, przeglądy poświęcone folklorowi, sztuce ludowej, kulturze ludowej itp. Wiąże się to niewątpliwie z ogólnopolską akcją organizowania na wszystkich szczeblach — od gromady do imprez ogólnokrajowych — obchodów XXV-lecia PRL, w skład których z reguły wchodziły imprezy obrazujące kulturę ludową.

Krótkie i sumaryczne przedstawienie całości i wyników tej akcji nastęrcza niejakie trudności. Same nazwy imprez nie mogą być kluczem do ich klasyfikacji, bo zdarzały się np. „Festiwale gromady X” i „Dni” o zasięgu ogólnopolskim. Tak więc należałoby omówić owe imprezy pod kątem ich rangi, a także znaczenia dla poznania, podsumowania dorobku kultury ludowej w Polsce — z jednej strony, a z drugiej strony pod kątem roli jaką odgrywają w rozwoju, kultywowaniu czy przypominaniu tradycji ludowej. Szczupłe ramy i charakter informacyjny niniejszej notatki nie pozwalają na szersze opracowanie wymienionych zagadnień. W tym miejscu zasignalizować należy, że były one tematem sympozjów czy seminariów naukowych towarzyszących omawianym imprezom, a także sporej liczby artykułów, które ukazywały się w prasie codziennej, tygodnikach i oczywiście czasopismach naukowych. Zagadnieniu temu poświęcono poprzednie opracowanie w Biuletynie.

Na czoło wysuwa się kilka ubiegłorocznych imprez, które omówimy nieco obszerniej. Zacząć należy od Poznańskiego Festiwalu Folkloru, zorganizowanego w okresie od 8—16 czerwca w ramach IV Wielkopolskiego Festiwalu Kulturalnego. Festiwal zorganizował Wydział Kultury WRN w Poznaniu przy współudziale Domów Kultury, Muzeów i Wielkopolskiego Towarzystwa Kultralnego. Festiwal zgromadził 25 kapel ludowych oraz licznych instrumentalistów i solistów. Były to zespoły amatorskie. Poważną rangę zapewniła Festiwalowi odbywająca się w jego ramach sesja naukowa na temat „Folklor w życiu współczesnym”, a także udział wybitnych naukowców w jury festiwalu. Na całość Festiwalu, obok przeglądu zespołów muzycznych, złożyły się jeszcze inne imprezy, takie jak wystawa sztuki ludowej Wielkopolski. Pokazane na wystawie prace były plonem zorganizowanego wcześniej konkursu artystów ludowych. Wystawiono dzieła około 50-ciu twórców ludowych. Poznańskiemu festiwalowi towarzyszyło szereg mniejszych imprez, organizowanych w miastach województwa, a powiązanych z głównymi imprezami.

Drugą znaczniejszą imprezą był III Ogólnopolski Festiwal Folklorystyczny Ziemi Nadwiślańskich, zorganizowany w Płocku w okresie od 20—22 czerwca 1969 r. pod protektoratem Ministra Kultury i Sztuki L. Motyki przez Wojewódzki Wydział Kultury w Warszawie przy współudziale Muzeum Ziemi Mazowieckiej w Płocku. W festiwalu wzięło udział 16 uprzednio wyselekcjonowanych zespołów. Występy miały charakter przeglądu — nie było jury i nagród. Odbywały się one w trzech grupach: 1) „autentycznego” folkloru; 2) zespołów ludowych, lecz korzystających

z pomocy zawodowych instruktorów; 3) zespołów z regionów, gdzie folklor zaginął i gdzie jest on odtwarzany na podstawie starych zapisów (Ziemie Zachodnie). Obok przeglądu zespołów zorganizowano dwie wystawy pt. „Współczesna tkanina ludowa” i „Strój i instrument ludowy”, a także kiermasz sztuki ludowej.

Jako trzeci należy wymienić Festiwal Kapel i Śpiewaków Ludowych w Kazimierzu nad Wisłą, który odbył się od 4—6 lipca 1969, a zorganizowany został przez Wydział Kultury PWRN i Polskie Radio w Lublinie oraz Lubelskie Stowarzyszenie Twórców Ludowych. W festiwalu wzięły udział 22 kapela ludowe i 20 solistów (z całej Polski). Obok kapel zorganizowano również występy poetów ludowych, przegląd filmów folklorystycznych i jarmark na rynku w Kazimierzu. Udział w festiwalu brały wyłącznie zespoły amatorskie.

Wreszcie ostatnia z dużych imprez, to Jesień Tatrzańska, w ramach której odbył się III Międzynarodowy Festiwal Ziem Górskich — impreza ma więc charakter międzynarodowy, a patronat nad nią objęły podhalańskie zakłady przemysłowe, z nowotarskim kombinatem obuwniczym na czele. Główną imprezą festiwalu był konkurs zespołów pieśni i tańca. Zespoły te występowały w dwóch grupach — zespołów „autentycznych” i „stylizowanych”. W jury festiwalu zasiadli znani fachowcy i naukowcy z dziedziny tańca, muzyki i etnografii. Z zespołów zagranicznych wystąpił zespół z ZSRR (Dagestański), Austrii, Bułgarii, Słowacji, NRD i Francji. Festiwalowi towarzyszył szereg imprez, z których wymienić należy wystawę pt. „Sztuka Ludowa Podhala w XXV-lecie PRL”, pokaz kowalstwa artystycznego, wystawę malarstwa na szkłe, wesele góralskie i wiele innych.

W lipcu natomiast odbył się w Bukowinie Tatrzańskiej konkurs gawędziarzy góralskich np. „Sabałowe Bajania”. W tej imprezie uczestnicy także byli podzieleni na „amatorów” i swego rodzaju „profesjonalistów”.

W ciągu całego lata i jesieni odbywało się na Podhalu szereg imprez powiązanych z obu wymienionymi wyżej — były to różnego rodzaju pokazy, występy, wystawy, festyny w mniejszych miejscowościach Podhala. W imprezach tych silnie podkreślano ich znaczenie jako atrakcji turystycznej.

Inne ośrodki w całej Polsce organizowały imprezy na mniejszą skalę, były to różne „Dni”, „Tygodnie” itp.

Wśród nich na pierwszym miejscu wymienić należy dwie imprezy zorganizowane w Łodzi i województwie. Był to wrześniowy „Tydzień sztuki ludowej” i „Łódzka Wiosna Artystyczna”. Ta ostatnia stanowiła finał organizowanych przez ponad rok konkursów w całym województwie. W eliminacjach wzięło udział ponad 150 zespołów, do finału weszło 20. Obu imprezom towarzyszyły wystawy i kiermasze, te ostatnie organizowane przy współudziale CPLiA.

Duży rozmach, ambicję i prężność wykazują organizowane w roku 1969 po raz piąty „Dni folkloru Opoczyńskiego”. Impreza ta, jak zapewniają organizatorzy, została w 1970 r. wpisana do Międzynarodowego Kalendarza Imprez Folklorystycznych. Obok zespołów miejscowych wystąpiły zespoły zaproszone z innych regionów (Podhale, Śląsk). Obok występów zespołów zorganizowano wystawę sztuki ludowej i rzemiosła artystycznego, targ ludowy, konkurs poetów ludowych i sesję naukową poświęconą opoczyńskiej kulturze ludowej.

Podobny charakter miały „Dni Kultury Beskidzkiej”, trwały one od 20 lipca do 10 sierpnia. Poszczególne imprezy odbywały się w znanych beskidzkich miejscowościach wypoczynkowych, takich jak Wisła, Szczyrk itp. W występach brało udział ok. 25 zespołów, zorganizowano szereg imprez towarzyszących, takich jak wystawę koronek, połączoną z kiermaszem, wystawę sztuki ludowej, a w miejscowych restauracjach swego rodzaju „festiwal potraw regionalnych”.

Szereg imprez zorganizowało województwo gdańskie w ramach „Dni Folkloru Ziemi Gdańskiej”. Imprezy te zorganizowane zostały we wrześniu w szeregu miast i miasteczek województwa gdańskiego: w Elblągu, w Kartuzach, Kościerzynie i Wdzydzach, Pucku i Starogardzie. Obejmowały one wystawy sztuki ludowej i konkursy, a na zamku malborskim odbyła się sesja naukowa.

Również Pomorze Zachodnie zorganizowało „Dni” o podobnym charakterze.

W województwie rzeszowskim odbyły się tradycyjne już „Dni Pogórza Dynowskiego” — w czerwcu 1969 r. Jest to szereg imprez odbywających się w miastach i miasteczkach: Bieczu, Mielcu, Rzeszowie, Lubaczowie, Przemyślu itd. Zorganizowano konkursy, wystawy, jarmarki oraz sesję popularno-naukową.

Poza wymienionymi naliczyliśmy około sześćdziesięciu imprez o charakterze „Dni”, których, z braku miejsca, nawet wyliczyć w tym miejscu nie możemy.

Akcja organizowania tego rodzaju imprez jest powszechna. Jest ona niewątpliwie powiązana z chęcią uatrakcyjnienia poszczególnych regionów pod względem turystycznym. Z tego punktu widzenia informacja przed imprezami jest co najmniej niedostateczna. Dane, którymi nasz Ośrodek dysponuje, pochodzą z notatek prasowych, przeważnie sprawozdawczych. Dane te siłą rzeczy nie są kompletne, czasami nie dość ściśle. Uderza w nich jedno — nieobecność wśród wymienianych organizatorów PTL. Jest ona może tylko pozorna, ponieważ zwykle współorganizatorami są muzea etnograficzne, a więc zapewne znajdują się wśród nich członkowie Towarzystwa. Wydaje się, iż byłoby rzeczą niezmiernie pożyteczną, ze względu na potrzeby dokumentacyjne Ośrodka, abyśmy mogli za pośrednictwem Oddziałów PTL otrzymywać z terenu informacje o wszystkich planowanych imprezach, a także krótkie rzeczowe informacje o ich przebiegu i wynikach. Informacje takie pozwoliłyby nam śledzić i notować działalność zespołów, artystów, twórców ludowych itp.

Z materiałów ODiIE opracowała
Zofia Piotrowska

NA MARGINESIE FOLKLORYZMU

Wielkopolskie Towarzystwo Kulturalne zorganizowało w Poznaniu w dniach 16 i 17 czerwca 1969 r. Ogólnopolską Sesję Naukową pt. „Folklor w życiu współczesnym”. W czasie Sesji wygłoszono następujące referaty: „Folklor w Polsce” (prof. dr Józef Burszta), „Folklor muzyczny a folklorizm” (dr Bogusław Linette), „Folklorystyczne przeobrażenia sztuki ludowej” (mgr Stanisław Błaszczyk), „Obrzędy i zwyczaje doroczne i rodzinne oraz tradycyjny folklor taneczny jako tworzywo i podstawa repertuaru zespołów artystycznych” (mgr Grażyna Dąbrowska). Tematykę Sesji sprowadzono do wyjaśnienia stosunku między pojęciami „folklor” i „folklorizm” oraz do analizy zjawiska folkloryzmu we współczesnym życiu społeczno-kulturalnym w Polsce.

Folklorizm lub folklor stosowany jako zjawisko społeczno-kulturalne, a nawet moda wybitnie nasila się w ostatnich latach. Jest to folklor wtórny przejawiający się w literaturze, muzyce, śpiewie i tańcu, stroju i sztukach plastycznych. W odróżnieniu od folkloru, który jest naturalną, autentyczną częścią kultury duchowej okre-

ślonej warstwy społecznej ludu, folkloryzm jest oderwanym od dotychczasowego, naturalnego środowiska ruchem, inspirowanym w mniejszym lub większym stopniu przez czynniki zewnętrzne. W określonych sytuacjach folkloryzm ma zaspokajać potrzebę rozrywki, doznań estetycznych, stanowić ma wreszcie narodowe, regionalne lub lokalne antidotum na procesy unifikacyjne.

W dyskusji na temat folkloryzmu wzięli udział pracownicy nauki, muzeów, rad narodowych, stowarzyszeń społecznych, ośrodków metodycznych, bibliotek i domów kultury oraz grono publicystów.

Chcąc udostępnić wszystkim zainteresowanym zbiór materiałów z przebiegu obrad, organizatorzy Sesji opublikowali referaty i komunikaty w powielanej publikacji pt. *Folklor w życiu współczesnym*, Poznań 1970. Ponadto w 1969 r. w ciągu kilku miesięcy od zakończenia Sesji ukazało się kilka poważniejszych artykułów na ten temat w prasie codziennej i czasopiśmie: J. Biernackiego — *Folklor i folkloryzm*, „Głos Pracy”, nr 303; M. Pochwickiego — *Czy moda na folklor?*, „Gazeta Poznańska”, nr 149; Z. Jasiewicza — *Folklor i etnografia w życiu współczesnym*, tamże, nr 152; J. Burszty — *Folklor czy folkloryzm*, „Tygodnik Kulturalny”, nr 25; K. Kwaśniewskiego — *Pomosty*, tamże, nr 27; S. Ilowskiego — *Kłopoty z folkloryzacją*, tamże, nr 31.

W artykułach tych postulowano podjęcie dyskusji na szeroką skalę, która umożliwiłaby zrozumienie pojęć „folklor” i „folkloryzm” odnoszących się do dwóch odrębnych rzeczywistości. Odróżnianie bowiem zakresów tych pojęć przyczyniło by się z pewnością do właściwego, krytycznego formułowania opinii i wniosków na temat aktualnych przejawów folkloru. Umiejętność rozróżniania tych dwóch zjawisk wydaje się być koniecznością w pracy działaczy kulturalno-oświatowych, przedstawicieli środków masowego przekazu i innych organizatorów życia społeczno-kulturalnego. Pozwoliło by to na właściwe propagowanie dorobku folklorystycznego, bądź to w formie autentycznego folkloru, bądź też stylizacji zbliżonej do autentyku. Folkloryzm polega na wykorzystywaniu autentycznych elementów folkloru w celu ich przetworzenia artystycznego w nową formę użytkową, bardziej lub mniej zbliżoną do oryginału. W folkloryzmie mamy często do czynienia z odtwarzaniem elementów autentycznych, jednakże w odmiennej od ich naturalnego tła sytuacji.

Dostrzeżenie tych problemów zarówno przez naukowców, jak i działaczy kultury wpłynęło by na właściwsze korzystanie ze skarbcza kultury ludowej. Przeglądając artykuły prasowe na temat przejawów folkloru w 1969 roku, dostrzec można z łatwością, że skrupulatnie odnotowano ogromną liczbę imprez folklorystycznych: festiwali, pokazów, widowisk itp. Są to jednak tylko notatki i artykuły nie poparte krytycznymi uwagami i komentarzami na temat wartości prezentowanych imprez, brak w nich również opinii na temat stosunku prezentowanej formy do autentyku.

W rezultacie takiej działalności społeczeństwo jest zdezorientowane, nie uświadamia sobie różnicy między autentycznym folklorem, a jego pochodnymi, często całkowicie przetworzonymi formami.

Niezrozumienie tych zjawisk wprowadziło szczególnie chaos na niwie działalności muzycznej. Najrozmaitsze żywiołowe przejawy i warianty folkloryzmu muzycznego, instrumentalnego, wokalnego, tanecznego spowodowały powszechne nadużywanie terminu folklor muzyczny. Ocena i wartościowanie tych przejawów folkloryzmu opiera się li tylko na widowiskowości i popularności poszczególnych wykonawców i zespołów, bez zgłębiania problemów stylu, repertuaru, techniki, środków wykonawczych, okoliczności wykonywania repertuaru i samych wykonawców. Ogromna popularność zespołów „pop music” z repertuarem luźno nawiązującym do autentycznego ludowego wzoru spowodowała, że przeciętny odbiorca utożsamia działalność zespołu „No

to co" z folklorem, występy zaś „Mazowsza" czy „Śląska" za ilustrację autentycznych obrzędów ludowych.

Podobnie rzecz się ma jeśli chodzi o identyfikowanie wytwórczości typu „CPLiA" z autentyczną sztuką ludową. Folkloryzm przejawia się również w dziedzinie literatury, mody, etc.

Cały ten ruch odbija się w działalności środków masowego przekazu, a zwłaszcza w prasie. Ciekawostką może być fakt, że w 1969 r. znalazło się w prasie polskiej akurat tyle samo artykułów na temat „No to co", co na temat wszystkich razem zespołów pieśni i tańca, kapel, etc., mniej lub bardziej amatorskich. Cała ta produkcja widowiskowo-muzyczna uznana została za przejaw „folkloru".

Dużo miejsca poświęcono również sprawie tzw. gastronomii folklorystycznej i odnotowano ponad pięćdziesiąt nowootwartych gospód, kawiarni, restauracji i barów. Entuzjastyczne wzmianki na ten temat nic nie mówią czy zapraszano etnografów do projektowania wnętrza i odzieży obsługi, oraz czy i o ile stylizacje te mają wiele wspólnego z autentycznymi wartościami danego regionu.

Pokaźna porcja „folkloru" została przekazana czytelnikom przy okazji artykułów omawiających najnowsze kolekcje odzieży domów mody.

Wspomniana wyżej prezentacja „folkloru" w prasie wygląda podobnie w radio i telewizji. Folkloryzm jest zjawiskiem powszechnym nie tylko w Polsce, ale i na świecie. W wielu krajach dostrzeżono już konieczność ingerowania profesjonalistów w sprawę organizacji, ukierunkowania i oceny tego ruchu, o czym świadczą choćby następujące publikacje: T. Dömötör, *Folklorismus in Ungarn*, „Zeitschrift für Volkskunde", 1969, z. 1, s. 21—28; L. Péter, *A folklorizmus kèrdèsèhez*, „Ethnographia", 1968, s. 163—169; H. Moser, *Vom Folklorismus in unserer Zeit*, „Zeitschrift für Volkskunde", t. 58, 1962, s. 177—209; H. Bausinger, *Zur Kritik der Folklorismuskritik*, w: *Populus Revisus*, Volksleben, Bd. 14, Tübingen 1966, s. 61—75; Tenże, *Folklorismus in Europa*, tamże.

Na zakończenie warto by się zastanowić, czy nie należałoby i u nas przedsięwziąć kroków w celu połączenia wysiłków działaczy z etnografami i folklorystami, aby szeroko pojęta folkloryzacja była ruchem organizowanym rzetelnie, aby prezentowane jej formy w jak największym stopniu zbliżały się do autentyku, a nie oddalały.

Violetta Krawczyk

IV OGÓLNOPOLSKA KONFERENCJA ETNOGRAFICZNA POŚWIĘCONA ZAGADNIENIU ZMIAN KULTUROWYCH ARTURÓWEK POD ŁÓDZIĄ, 13—14 LISTOPAD 1970 R.

Jesienią 1970 r., podobnie jak w latach poprzednich, zorganizowana została już czwarta ogólnopolska konferencja etnograficzna. Organizatorami były tu: Instytut Historii Kultury Materialnej Polskiej Akademii Nauk, Ministerstwo Kultury i Sztuki oraz Ministerstwo Szkolnictwa Wyższego. Właściwy trud organizacyjny wzięła tym razem na siebie Pracownia Etnograficzna IHKM PAN w Łodzi.

Tematem konferencji stało się zagadnienie zmian kulturowych, jedno z naczelných zagadnień współczesnych nauk społecznych. Wszystkie referaty i komunikaty były mu podporządkowane, starały się naświetlić historię zainteresowań zmianami

kulturowymi w nauce innych krajów i nauce polskiej, przedstawić dotychczasowe teorie zmiany kulturowej, wreszcie zanalizować, o ile w etnografii polskiej to zagadnienie zostało dotąd uwzględnione, jaki mamy tu dorobek, jakie stosowano metody badawcze i do jakich teoretycznych wniosków doszli nasi uczeni. Część referentów (chodzi głównie o komunikaty) starała się przedstawić proces zmian kulturowych w różnych dziedzinach kultury.

Konferencję zapoczątkowała seria referatów teoretycznych. Pierwszym z nich był referat prof. dr Kazimierzy Zawistowicz-Adamskiej (Łódź): *Konkret i kontekst w badaniach etnograficznych*¹. Referaty następne, to doc. dr Bronisławy Kopczyńskiej-Jaworskiej (Łódź): *Tendencje badań nad przemianami kulturowymi* i doc. dr Zofii Szyfelbein-Sokolewicz (Warszawa): *Analiza funkcjonalno-strukturalna zmian społeczności chłopskiej*. Granicą między referatami, które zajmowały się teorią zmiany kulturowej, był referat prof. dr Heleny Brodowskiej (Łódź): *Czynniki rozwoju kultury wsi w Polsce XIX w.* Mowa tu była nie tylko o czynnikach wpływających na rozwój, a więc na zmianę kultury wiejskiej, ale i o możliwościach pewnego rodzaju periodyzacji kultury ludowej XIX w., co przy śledzeniu zmian ułatwia ich umiejscowienie w czasie. Następnym był referat prof. dr Anny Kutrzeby-Pojnarowej (Warszawa): *Problematyka zmian kultury chłopskiej w historycznych i współczesnych kierunkach etnografii polskiej*. Ostatnie dwa referaty mówiły już o konkretnych wynikach polskich prac nad problemem zmian kulturowych. I tak dr Maria Gładyszowa (Kraków) przygotowała referat: *Problematyka zmian kultury chłopskiej w etnograficznych regionalnych badaniach polskich po II wojnie światowej*. Dowiodła ona, że wszystkie niemal z tak licznych w naszej literaturze etnograficznej monografii wsi i regionów w mniejszym czy większym stopniu, ale zawsze uwzględniały zagadnienie przemian jakie następują z coraz to większym nasileniem w kulturze chłopskiej. Dr Krzysztof Makulski (Warszawa) wygłosił referat: *Przydatność zbiorów i dokumentacji muzealnej dla analizy zmian kulturowych*, gdzie starał się podsumować dane — o ile zbiory muzealne mogą być materiałem do studiów nad zmianami kultury i co należałoby zmienić w dokumentacji muzealnej, by w jeszcze większym stopniu odzwierciedlała proces przemian.

Poócz referatów zgłoszono jeszcze 10 komunikatów, z których część tylko mogła być wygłoszona z powodu braku czasu². Wszystkie one zajmowały się zagadnieniami przemian, bądź teorią przemian, jak np. komunikat doc. dr Zbigniewa Jasiewicza (Poznań): *Przemiana kulturowa na Ziemiach Zachodnich i Północnych a ogólnopolskie procesy przeobrażeń*, bądź śledziły proces przemian w jakimś regionie lub jakiejś dziedzinie życia wsi. Wymienię tu komunikat dr Marii Misińskiej (Łódź): *Przemiany w dziedzinie kultury tradycyjnej Podhala i próba uchwycenia czynników sprzyjających ich nasileniu*, dalej dr Marii Wieruszewskiej (Łódź): *Rola kontroli społecznej środowiska wiejskiego w procesie zmiany kulturowej*. Dr Jadwiga Kucharska (Łódź) zanalizowała zmianę stosunku do ziemi jako podstawy bytowej mieszkańców wsi powiatu włocławskiego; prof. dr Jadwiga Klimaszewska (Toruń) szeroko omówiła funkcję obrzędów i zwyczajów w chłopskiej kulturze tradycyjnej i współczesnej, mgr Zofia Szromba-Rysowa (Kraków) mówiła o przemianach pożywienia ludności wiejskiej na Górnym Śląsku, dr Jan Dekowski (Łódź)

¹ Podaję tu tytuły referatów tak jak one brzmiały w chwili ich wygłaszania. Zaszły bowiem pewne zmiany w stosunku do wcześniej drukowanego programu konferencji.

² Na konferencji komunikaty wygłosili: prof. dr J. Klimaszewska, doc. dr Z. Jasiewicz, dr M. Misińska, dr J. Kucharska, mgr I. Lechowa i dr M. Wieruszewska. Pozostałe komunikaty, które z braku czasu nie zostały wygłoszone, zostaną ogłoszone drukiem w tomie poświęconym konferencji.

o zmianie w zakresie odzieży wiejskiej w XIX/XX w. na podstawie ówczesnej prasy, dr Daniel Kadłubiec (Śląsk Zaolziański) o zmianie funkcji opowieści ludowych w cieszyńskiej kulturze chłopskiej dawniej i dziś. Wreszcie mgr Irena Lecho-wa (Łódź) rozważała możliwość takiego ustawienia monografii regionu, by został tam wyeksponowany proces przemian kulturowych. Mgr Teresa Dobrowolska (Kra-ków) przygotowała komunikat na temat wsi chłoporobotniczej jako przedmiotu badań etnograficznych. Podsumowania wyników konferencji dokonała prof. dr Za-wistowicz-Adamska. Referaty i komunikaty wywołały żywą dyskusję, w której wzięli udział tak etnografowie, jak i socjologowie wsi licznie tutaj zgromadzeni.

Sądzę, że samo zestawienie tematów poruszanych w Arturówku daje dosta-tecznie jasny obraz zakresu problemowego konferencji. Należy jednak podkreślić duże znaczenie tej konferencji dla etnografii polskiej przez zwrócenie uwagi na zagadnienie zmian kulturowych, które co prawda powszechnie były uwzględniane przez polskich etnografów, ale niejako na marginesie ich prac; rzadko stanowiły one problem naczelny studiów etnograficznych.

Pragnę tu dodać, że materiały z konferencji zostaną opublikowane jako seria artykułów w jednym z tomów „Biblioteki Etnografii Polskiej” pod redakcją prof. dr Kazimierzy Zawistowicz-Adamskiej. Ukazą się one w 1972 r.

Anna Kowalska-Lewicka

KONFERENCIA SLOVANSKÝCH ETNOGRAFOV NA ORAVE

Pri príležitosti tretieho ročníka medzinárodného seminára Seminarium Ethnologicum III, ktorý prebiehal na Slovensku v regióne Orava, konala sa v dňoch 1.—3. júna 1970 na Oravskej priehrade konferencia slovanských etnografov na ústrednú tému „Spoločné a rozdielne črty v ľudových kultúrach Slovanov”. Konfe-renciu organizoval Kabinet etnológie Filozofickej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave a zúčastnilo sa na nej vyše 90 etnografov československých i zahra-ničných. Väčším počtom zahraničných účastníkov bolo na konferencii zastúpené Bulharsko (prof. Ch. Vakarelski, prof. Ch. Gandev, E. Koleva, T. Koleva, I. Geor-gieva, R. Peševa, B. Tumangelov), ZSSR (prof. J. V. Bromlej, V. A. Alexandrov B. N. Putilov, V. T. Zinyč), Poľsko (prof. J. Burszta, prof. M. Gładysz, Z. Biały, Z. Roboticki, J. Czajkowski), Jugoslavia (prof. B. Bratanić, prof. M. Barjaktarović, prof. B. Rusić, P. Pantelić, D. Drljača, H. Ložar-Podlogar), jednotlivo Fínsko (M. Sarmela), USA (prof. Lesser) a tiež účastníci seminára.

Konferenciu otvoril Ján Podolák (Bratislava), ktorý vo svojom prejave vyzdvi-hol potrebu vzájomných vedeckých stykov slovanských etnografov a poukázal na ich význam pre riešenie aktuálnych vedeckých otázok spoločného záujmu, ako sú problémy interetnických vzťahov, spoločných a rozdielnych črt v ľudových kul-túrach slovanských národov alebo otázka etnogenézy Slovanov.

Konferencia nadväzovala na dávne slavistické tradície etnografie referátom Jána Mjartana (Bratislava) na tému „Slavistika a národopis”, i historiografickým príspevkom prof. Jozefa Bursztu (Poznań) o Oskarovi Kolbergovi a jeho záujme o ľudovú kultúru západných a južných Slovanov.

Teoretický charakter mal referát korešpondujúceho člena Akadémie vied ZSSR prof. Juliána V. Bromleja (Moskva) na tému „Ethnos a etnosociálny organizmus“, v ktorom sovietsky vedec vymedzil pojem 'ethnos' a s ním súvisiace príbuzné termíny. Niektoré príspevky nastolovali závažnú otázku etnogenezy Slovanov. Tak prof. Christo Vakarelski (Sofia) predniesol príspevok o prehistorickej hodnote niektorých kalendárnych obyčajov u Bulharov. Prof. Christo Gandev (Sofia) vo svojom referáte sa zaoberal problémami genezy bulharského etnika a jeho etnografickými znakmi.

Hlavné ťažisko programu konferencie bolo v referátoch založených na porovnávej metóde. Problémom historicko-porovnávacej metódy vo výskume ľudovej duchovnej kultúry slovanských národov venoval svoj referát Ján Komorovský (Bratislava). Vadim A. Alexandrov (Moskva) postavil svoj príspevok na historicko-porovnávacom štúdiu hmotnej kultúry ruského obyvateľstva Sibíri v XVII.—XIX. storočí. Do tejto skupiny referátov patrí aj príspevok Borisa N. Putilova (Leninhrad) o epickej tvorbe Slovanov vo svetle súčasného historicko-porovnávacieho bádania. Tatiana Koleva (Sofia) typologicko-porovnávacou metódou spracovala materiál balkánskych a kaukazských obyčajov. K porovnávacím príspevkom patrí tiež referát Borisa Tumangelova (Sofia) o spoločných a rozdielnych črtách v českých a bulharských obyčajoch a referát Heleny Ložar-Podlogar (Ljubljana) o výjavoch s tzv. faľošnou nevestou v juhoslovanských svadobných obyčajoch. Viaceré z porovnávacích príspevkov sa dotýkali tiež otázky migrácií. Osobitnú pozornosť tomuto javu venovala Dagmar Klímová (Praha), ktorá na folklórnom materiáli rozlíšila rôzne prejavy migračných prúdov.

V popredí záujmu konferencie boli tiež otázky spojené so štúdiom kultúry karpátskej oblasti. Na historicko-porovnávaciu problematiku nadviazal Jaroslav Štika (Brno), ktorý vo svojom príspevku sa zaoberal otázkami historickej analýzy ako základu porovnávacieho štúdia ľudovej kultúry v Karpatoch. S referátom o tradíciách a podieli ukrajinskej etnografie vo výskume Slovanov karpátskej oblasti vystúpil Volodymyr Zinyč (Kyjev).

Značnú pozornosť vzbudili aj aktuálne otázky geograficko-kartografickej metódy. K týmto problémom predniesol referát na tému 'Etnologická kartografia vo výskume kultúry slovanských národov' prof. Branimir Bratanić (Zagreb). O otázkach etnografického atlasu Slovenska vo vzťahu k národopisným atlasom iných slovanských národov referovala Soňa Kovačevićová (Bratislava).

Osobitnú skupinu referátov prednesených na konferencii tvorili príspevky venované štúdiu slovanských národnostných menšín v inoetnickom prostredí. Prof. Branislav Rusić (Skopje) venoval svoj referát otázkam etnologického štúdia slovanských etnických skupín v prostredí iných slovanských národov. Dušan Drljača (Beograd) vo svojom príspevku venoval pozornosť problémom etnografického bádania západoslovanských a východoslovanských národností v Jugoslávii. Svetozár Švehlák (Bratislava) vystúpil s referátom o špecifickom živote tradícií slovenských enkláv v inoslovanskom kultúrnom prostredí.

Časť príspevkov sa zameriavala na sociálnu problematiku. Rajna Peševa (Sofia) venovala svoj referát otázke sociálnych inštitúcií v ľudovej kultúre Bulharov, Soňa Švecová (Praha) predniesla príspevok o problémoch príbuzenských skupín a patronymie, Ivanička Georgieva (Sofia) referovala o príbuzenských systémoch u Bulharov, Nikola Pantelić (Beograd) vo svojom príspevku venoval pozornosť snochačstvu v Srbsku, Olga Skalníková (Praha) sa vo svojom referáte zaoberala spoločnými problémami výskumu súčasnosti. Prof. Mirko Barjaktarović podal etnosociálnu a etnopsychologickú charakteristiku Čiernohorcov.

Niektoré referáty boli venované špeciálnym otázkam. Adam Pranda (Bratislava) vo svojom príspevku sa zaoberal problémom prvotnosti vertikálnych krosien u Slovanov, Michal Markuš (Košice) v referáte upozornil na závažné úlohy spojené s riešením otázok výskumu ľudovej stravy u Slovanov strednej Európy, Elena Koleva (Sofia) predniesla príspevok o rovášoch-kalendároch v Bulharsku.

Na konferencii odznelo tiež niekoľko informatívnych príspevkov. Ján Sirácky (Bratislava) informoval účastníkov konferencie o práci Ústavu pre zahraničných Slovákov pri Matici slovenskej a o svojich poznatkoch i skúsenostiach z ciest ku kanadským a americkým Slovákom. Ján Kopček (Báčsky Petrovec) referoval o činnosti Slovenského národného múzea v Báčskom Petrovci (Jugoslavia) a prof. Mieczysław Gładysz (Kraków) informoval o prípravách kongresu slavistov, ktorý sa má konať r. 1973 vo Warszawe.

K referátom sa každý deň rozvinula čulá diskusia, v ktorej okrem uvedených prednášateľov vystúpili tiež Zbigniew Biały (Kraków), Z. Robotnicki (Kraków), Jaromír Jech (Praha) a i.

V záverečnom preslove Ján Podolak sa medziiným dotkol otázky účasti etnografov na kongresoch slavistov, ktoré v poslednej dobe vykazujú čoraz viac čisto filologický charakter a etnografická sekcia sa na práci kongresov nezúčastňuje, ostáva iba sekcia folkloristická. V záverečnej diskusii sa veľmi pozitívne hodnotilo stretnutie slovanských etnografov i priebeh samej konferencie. Viaceré hlasy sa ozvali za utvorenie samostatnej asociácie slovanských etnografov alebo založenie samostatných kongresov etnografov-slavistov ako základu medzinárodnej spolupráce a zjednotenia úsilia pre riešenie úloh všeobecného slovanského významu.

V záverečnom preslove Ján Podolak sa medziiným dotkol otázky účasti etnografických kultúr karpatskej oblasti a zasadnutie redakčnej rady zborníka „Ethnologia Slavica“, na ktorom sa rozhodlo, že materiály konferencie budú uverejnené v III. zväzku zborníka. Vo voľnom čase sa konali rozličné podujatia. Účastníci konferencie mali možnosť zoznámiť sa na exkurziách s ľudovým staviteľstvom a osídlením Oravy, so súčasnými sociálnymi a kultúrnymi premenami v kraji, s muzeálnymi zbierkami na Oravskom zámku, navštívili Slovenské národné múzeum v Martine i skanzen v jeho okolí, oboznámili sa s múzeom a kultúrnymi pamiatkami v Levoči (Spiš) a i.

Oravská konferencia bola významným stretnutím slovanských etnografov a radi by sme vyjadrili nádej, že takéto stretnutia sa budú častejšie opakovať a založia tradíciu dobrej medzinárodnej spolupráce na poli slovanskej etnológie.

Ján Komorovský

PIERWSZE MIĘDZYNARODOWE SYMPOZJUM POŚWIĘCONE ETNOGRAFICZNYM BADANIOM NAD POŻYWIENIEM, LUND (SZWECJA) 21—25 SIERPIEŃ 1970 r.

W sierpniu 1970 r. odbyło się w Szwecji pierwsze międzynarodowe sympozjum poświęcone etnograficznym badaniom nad pożywieniem (Erstes internationales Symposium für ethnologische Nahrungsforschung). Jego organizatorem był prof. dr Nils-Arvid Bringeus, kierownik Katedry Etnografii Uniwersytetu w Lund. Sympozjum było pierwszym w skali światowej spotkaniem etnografów różnych krajów i różnych szkół, których zainteresowania skupiają się wokół tak ważnego w życiu

człowieka czynnika, jakim jest pożywienie. Reprezentowanych było tu 13, które wymieniam w porządku alfabetycznym: Anglia, Austria, Bułgaria, Słowacja, Dania, Finlandia, Francja, Irlandia, Jugosławia, Luxemburg, NRF, Norwegia, Polska, Szkocja, Szwajcaria, Szwecja, USA, Węgry. Z krajów tych przybyło około 50 osób, a wygłoszono 23 referaty. Z Polski w Sympozjum udział wzięły: dr Maria Anna Dembińska i dr Anna Kowalska-Lewicka.

Tematyka sympozjum była bardzo różnorodna. Organizatorom chodziło o zorientowanie się, nad czym pracuje się w tym zakresie w świecie, jakie bąda się tematy i jakimi metodami posługują się badacze. Stąd sugerowano, oprócz referatów poświęconych jakiemuś konkretnemu zagadnieniu, również referaty sprawozdawcze. I istotnie, większość uczestników przygotowała po 2 referaty: pierwszy ukazujący stan badań nad pożywieniem w ich kraju, drugi będący już wynikiem ich własnych prac badawczych. Wszystkie referaty (pełny tekst w języku angielskim lub niemieckim) zostały nadesłane na miesiąc przed początkiem Sympozjum, dzięki czemu gospodarz Sympozjum, prof. Bringeus, mógł przygotować na ich podstawie obszerny referat zbiorczy na temat badań nad pożywieniem w Europie. Amerykanie sami zreferowali stan badań nad pożywieniem w USA. Niestety brakło czasu na wygłoszenie wszystkich zgłoszonych referatów, nawet tych problemowych, tak że jedynie 23 z nich zostały wygłoszone, natomiast 48 referatów zostanie opublikowane w książce zawierającej materiały z Sympozjum.

W trakcie trwania samego Sympozjum uczestnicy zwiedzili szereg muzeów w Lund i okolicy (przeważnie większe i mniejsze muzea na wolnym powietrzu typu Skansenu) oraz kilka nowoczesnych fabryk artykułów spożywczych. Po zakończeniu Sympozjum wszyscy jego uczestnicy wzięli udział w wycieczce po dwu departamentach południowej Szwecji, Skani i Smoland, gdzie — poza krajobrazem, zabawkami architektury i muzeami na wolnym powietrzu — oglądano zorganizowane dla nich w terenie pokazy ludowego wyrobu słynnego szwedzkiego chleba, sera podpuszczkowego, pieczenia ciasta, wędzenia ryb itd.

Trudno było by podsumować całościowo dorobek naukowy Sympozjum. Referaty, jak wspomniałam, były zbyt różnorodne. Zostały one jednak uszeregowane w grupy. I tak, obrady otwarte zostały serią referatów obrazujących dorobek i metody stosowane w badaniach nad pożywieniem¹. Potem nastąpiło omówienie źródeł i sposobu ich wykorzystywania², po czym przysły referaty poświęcone pożywieniu pewnych grup społecznych³ i wreszcie największa ilość referatów omawiających jakiś dział ludowego pożywienia⁴.

Sympozjum to miało, moim zdaniem, ogromne znaczenie dla dalszego rozwoju nauki o pożywieniu. Naczelną jego zasługą było postawienie po raz pierwszy na forum światowym pożywienia jako samoistnego zagadnienia w obrębie nauk etnograficznych. Ważne dla rozwoju nauki o pożywieniu było również spotkanie i poznanie się ludzi z różnych krajów zajmujących się tym samym zagadnieniem. Wielu

¹ Dla zorientowania czytelnika podam tu przykładowo po parę tytułów referatów z każdej grupy. Dla grupy pierwszej będą to: N. A. Bringeus, *Gegenwärtiger Stand der Nahrungsforschung in Europa*; J. A. Anderson, *Foodways in American Folklife Research*; G. Wiegelmann, *Was ist der spezielle Aspekt ethnologischer Nahrungsforschung?* i in.

² T. Gantner, *Essen und Trinken in Zeitungen und Kalendern*; D. Yoder, *Historical Sources for American Foodways Research and Plans for an American Foodways Archive*, i in.

³ K. Gaál, *Beziehungen zwischen Nahrung und Wirtschaftsform*; V. Marinov, *Die Nahrung bei beweglichen Schäfern*, i in.

⁴ B. Römer, *Brot und Fladen im pannonischen Gebiet vom Standpunkt eines Ethnologen und Lebensmittelchemikers*; G. Berg, *Kartoffeln und Rüben*; O. Nordland, *Traditional Beer in Scandinavia*, i in.

z nich wiedziało o swym istnieniu dzięki studium literatury, ale w wypadku gdy chodziło o badaczy piszących w narodowych językach mniej rozpowszechnionych w świecie, było to ich pierwsze zaprezentowanie światu swego dorobku. Poza referatami i udziałem w dyskusji, które były niejako formą przedstawienia się zebranym, gospodarze Sympozjum zorganizowali wystawę wydawnictw o pożywieniu, na którą każdy z uczestników przywiózł książki i odbitki artykułów własnych i swych kolegów z kraju. Cieszyła się ona ogromnym zainteresowaniem.

Oprócz zorientowania się, co w zakresie pożywienia robi się w etnografii Europy i Ameryki, poza nawiązaniem osobistych kontaktów, wartość Sympozjum leżała w zapoczątkowaniu dyskusji na temat prac, które byłyby podejmowane wspólnie przez wszystkie kraje. Omawiano opracowanie, w ramach istniejących w Europie Atlasów Etnograficznych, wspólnych kartogramów poświęconych jednemu, jednak ujętemu zagadnieniu z zakresu pożywienia, co dałoby prawdziwe zasięgi europejskie. Dyskutowano na temat wspólnej bibliografii prac o pożywieniu, na temat utworzenia ogólnoswiatowego czasopisma poświęconego pożywieniu, wreszcie powzięto uchwałę o organizowaniu co 2 lata w coraz to innych krajach świata podobnych sympozjów, poświęconych w przyszłości jednemu węższemu zagadnieniu. Każde takie Sympozjum będzie także i w przyszłości publikowane w osobnym tomie.

Na zakończenie jeszcze należy podnieść nadzwyczajnie sprawną organizację Sympozjum w Lund. Przez cały czas trwania zjazdu i wycieczki pozjazdowej nie nastąpiło najmniejsze odchylenie od programu. Nie bez znaczenia dla atmosfery obrad była wprost wyjątkowa gościnność i serdeczność Szwedów.

Anna Kowalska-Lewicka

IV ETNOGRAFICZNE SEMINARIUM AMERYKANISTYCZNE POZNAŃ 23—25 IV 1971 R.

W dniach od 23 do 25 kwietnia 1971 r. odbyło się w Poznaniu kolejne, IV Etnograficzne Seminarium Amerykanistyczne zorganizowane przez Zarząd Sekcji Amerykanistycznej PTL i Pracownię Etnograficzną IHKM PAN w Poznaniu (obecnie Grupa Robocza w Poznaniu Zakładu Etnografii IHKM PAN w Warszawie) przy współudziale Oddziału Poznańskiego PTL. W obradach wzięły liczny udział prawie wszystkie ośrodki etnograficzne w Polsce, a także i przedstawiciele innych polskich placówek naukowych. Pokrewne dyscypliny reprezentowali historycy, archeologowie, socjologowie, geografowie. Seminarium cechował jednolity profil tematyczny i dotyczył on zagadnień religioznawczych, a szczególnie synkretyzmu religijnego — kształtowania się nowych treści, form i postaw na skutek mieszania się elementów religi tubylczych z elementami chrześcijańskimi, wniesionymi do Nowego Świata w wyniku podbojów i kolonizacji europejskiej. Na kolejnych czterech posiedzeniach IV Etnograficznego Seminarium Amerykanistycznego omówiono następujące zagadnienia: ewangelizację i synkretyzację wierzeń w indiańskich społecznościach Ameryki Łacińskiej; ruchy społeczno-religijne Indian obu Ameryk; synkretyzm religijny i rolę chrześcijaństwa w kształtowaniu się oblicza kulturowego społeczności afro-amerykańskich na Antylach i w Brazylii; wreszcie — problematykę religioznawczą z zakresu tradycyjnej kultury Indian i prekolumbijskich cywilizacji.

Obrady otworzyła prof. dr Maria Frankowska, prezes Sekcji Amerykanistycznej, oraz doc. dr Bronisława Jaworska — sekretarz generalny Polskiego Towarzystwa Ludoznawczego, która też przewodniczyła przedpołudniowemu posiedzeniu pierwszego dnia Seminarium.

Jako pierwsza głos zabrała prof. M. Frankowska, która przed wygłoszeniem referatu przedstawiła w ogólnym bardzo zarysie przyczyny, dla których ośrodek poznawczy podjął w swych pracach problematykę amerykańską, co w tej dziedzinie zostało już dokonane i czym kierowano się ustalając tematykę ostatniego Seminarium. Podkreśliła, iż obecnie do kręgu spraw, które budzą coraz większe zainteresowanie wśród społeczeństwa polskiego, należą zagadnienia układu stosunków etnicznych, społecznych, politycznych, panujących w krajach Ameryki, a zwłaszcza Ameryki Łacińskiej. W takiej sytuacji i ośrodki naukowe powinny zwrócić uwagę w celach ściśle badawczych na problematykę amerykańską. W Poznaniu już od 1954 r. kształtował się powoli ośrodek amerykański, obecnie ściśle zespolony z Pracownią Etnograficzną IHKM PAN (Grupa Robocza) oraz powstała w 1965 r. Sekcja Amerykanistyczna PTL. Na zakończenie prof. Frankowska stwierdziła, iż celem zorganizowanego IV Etnograficznego Seminarium Amerykanistycznego było podjęcie przede wszystkim amerykańskiej problematyki etnograficzno-religioznawczej, która była dotychczas — poza sporadycznymi próbami — pomijana przez naszą etnografię i dlatego wysunięcie jej na plan pierwszy w pracach sesji oraz przedyskutowanie w szerszym gronie, złożonym z przedstawicieli różnych dyscyplin, winno okazać się bardzo pożyteczne.

Następnie prof. M. Frankowska wygłosiła referat pt. „Synkretyzm religijny w indiańskich społecznościach Meksyku”. Wybór terenu swych badań nad synkretyzmem religijnym autorka referatu wyjaśniła z jednej strony — częstotliwością występowania tego zjawiska wśród Indian Meksyku, tak w przeszłości jak i obecnie, oraz dużą różnorodnością jego przejawów, z drugiej strony — brakiem jak dotąd syntetycznego i wyczerpującego omówienia całokształtu odnośnej problematyki. Zamiarem referentki było także dokonanie pierwszej próby określenia kierunku badań nad synkretyzmem religijnym, omówienie założeń teoretycznych oraz zastosowanych metod.

W swym referacie wysunęła prof. Frankowska na plan pierwszy cztery grupy zagadnień:

1. Analiza badanego zjawiska i związanych z nim procesów przemian kulturowych. W tym zakresie omówiła treść i zakres pojęcia synkretyzm. Czy jest to połączenie różnorodnych, sprzecznych często elementów, nie tworzące jednak jakiegoś odrębnego a spójnego zespołu, czy też możemy stosować ten termin jedynie w wypadku, gdy w wyniku takiego połączenia powstanie nowa całość, na którą składają się elementy wywodzące się z różnych składowych. Prof. Frankowska podkreśliła, iż w odniesieniu do synkretyzmu religijnego, zagadnienie to sprowadzałoby się do wyjaśnienia spornej kwestii, czy tym terminem należy określić wszelkie łączenie się ze sobą elementów różnych religii, czy też tylko wtedy można stosować ten termin, gdy w rezultacie łączenia się szeregu elementów powstaje nowa religia, tj. nowy system wierzeń, zachowań, form i instytucji. Zdaniem autorki referatu, problem ten z punktu widzenia teoretycznego jest bardzo istotny i wymaga odpowiedniego rozważenia.

2. Historia kształtowania się synkretyzmu meksykańskiego. O tym zjawisku zdecydowało zetknięcie się ze sobą dwóch, o odmiennych wzorcach kulturowych grup etnicznych — Hiszpanów i Indian. Przebadanie kultury jednej i drugiej grupy pozwoli na zapoznanie się z czynnikami, które kształtowały synkretyzm meksykański.

3. Charakterystyka i ocena czynników sprawczych, które spowodowały z jednej strony rozprzestrzenianie się katolicyzmu, z drugiej — zachowanie się elementów dawnych. W tym zakresie autorka szczególną uwagę zwróciła na system nasuwania przez kościół własnych treści i form na dawne — indiańskie.

4. Próba przedstawienia stanu obecnego i określenia prawidłowości rozwoju synkretyzmu religijnego w Meksyku na tle porównawczym z podobnymi zjawiskami, występującymi na innych terenach, często wprawdzie w odmiennej formie, ale wynikającymi z podobnych przyczyn. Prof. Frankowska podkreśliła, iż pełny obraz tego zjawiska kulturowego będziemy mogli uzyskać po zapoznaniu się z rolą, funkcją i obecnym znaczeniem obu jego składowych oraz po przebadaniu ich miejsca w życiu dzisiejszych Indian.

Na zakończenie referentka stwierdziła, iż w skład każdej z tych głównych grup problemowych wchodzi szereg bardziej szczegółowych zagadnień i dopiero łączna ich analiza może zapoznać z przebiegiem kształtowania się synkretyzmu w Meksyku.

Drugim był referat prof. dr Janusza Tazbira pt. „Misje wśród Indian w XVI w. i republika jezuicka w Paragwaju jako dwa modele propagandy katolicyzmu”. Autor poruszył w nim działalność misyjną kościoła na terenie Ameryki Łacińskiej, zwracając uwagę z jednej strony na elementy ułatwiające formalne sukcesy misyjne, z drugiej zaś utrudniające czy też niejednokrotnie uniemożliwiające trwałe zakorzenienie się katolicyzmu. Tymi czynnikami były przede wszystkim: ścisły związek zachodzący między konkwistą i narzuceniem Indianom obcej cywilizacji a chrystianizacją, a także problem ogromu przestrzeni i znikomości sił misyjnych, jakimi wówczas rozporządzano. Dla ułatwienia szerzenia katolicyzmu misjonarze szczególnie nacisk kładli na wyuczenie się narzeczy indiańskich i przystosowanie obrzędów religijnych do wyobrażeń i umysłowości tubylców. Częstokroć adoptowano niektóre zwyczaje krajowców dla potrzeb kultu chrześcijańskiego, inne jednak stanowczo zwalczano. Jednakże, jak podkreślił prof. Tazbir, przypisywano Indianom brak odpowiednich zalet moralnych i umysłowych na to, by mogli oni stać się pełnoprawnymi członkami wspólnoty chrześcijańskiej, co pociągało za sobą m. in. nie wyświęcanie krajowców na księży, czy nie przyjmowanie ich do klasztorów. Mimo to, Indianie przyjęli w końcu religię zdobywców, która jednak stopiła się ściśle z ich dawnymi wierzeniami i obrzędami. Według autora referatu mamy więc tu do czynienia z synkretyzmem religijnym, wyrażającym się we współistnieniu wpływów chrześcijańskich oraz pogańskich zarówno w treści jak i w formie obrzędów.

Dalej prof. Tazbir stwierdził, iż mimo wcześniejszych starań — dopiero w XVII w. udało się misjonarzom założyć osady indiańskie, tzw. redukcje, które pozostawały pod wyłączną ich władzą. Największe z nich istniały przez 150 lat na terenie dzisiejszego Paragwaju. Zarządzali nimi całkowicie jezuici. Głównym celem tych redukcji miała być szybka i skuteczna chrystianizacja plemion Guarani. Redukcje te nie zdołały utrzymać się długo. Indianie traktowani jak dzieci, o niskich kwalifikacjach umysłowych, znajdowali się pod stałą kontrolą białych misjonarzy i szybko zniechęcili się do roztaczanej nad nimi nieustannej opieki.

Obrady popołudniowe, którym przewodniczył prof. dr J. Tazbir, zapoczątkował referat mgr Aleksandra Posern-Zielińskiego pt. „Funkcja millenarystycznego mitu w ruchach społeczno-religijnych Indian Tupi-Guarani”. Autor w referacie swym przeprowadził analizę ideologicznych treści tych ruchów, ukazując ich związek z całokształtem realiów konkretnych układów społeczno-kulturowych i ekonomiczno-politycznych. Podając ogólną charakterystykę ruchów Tupi-Guarani zwrócił uwagę na znaczenie badań nad tym zagadnieniem. Następnie omówił miejsce mitu millenarystycznego w ruchach społeczno-religijnych, jego aspekty i podstawowe treści oraz

awans tego mitu do kategorii doktryny soteriologicznej, przeniesienie go na grunt aktywnego działania.

Podstawową funkcją mitu millenarystycznego Tupi-Guarani była — jak podkreślił mgr A. Posern-Zieliński — aktywna mobilizacja Indian przejawiająca się w formie migracji do „Ziemi bez Zła”. Mit ten, zacierając różnice między realnym a nierealnym, umożliwił społeczną akceptację kroków, które z góry skazane były na niepowodzenie. Migracje i mit millenarystyczny związane były ściśle z kulturowymi predyspozycjami Tupi-Guarani do właśnie takiego typu reakcji na powstałe trudności w ich społeczno-kulturowym środowisku. Na zakończenie autor zwrócił uwagę na niedoceniające funkcji mitu w ruchach społeczno-religijnych i traktowanie go w oderwaniu od konkretnych układów społecznych czy ekonomicznych.

Z kolei dr Ewa Nowicka wygłosiła referat pt. „Indiański shakeryzm”. W wystąpieniu swym autorka przedstawiła powstałą w 1881 r. religię indiańską, jej doktryny, wewnętrzną organizację oraz obrzędowość i podkreśliła, iż shakeryzm jako religia synkretyczna związany jest zarówno z indiańską tradycją, jak i chrześcijaństwem oraz kulturą białego człowieka. Następnie dr Nowicka omówiła shakeryzm na tle innych tego typu ruchów na terenie Ameryki Północnej i stwierdziła, że wszystkie cechuje podobna postawa wobec istniejącego świata, a przede wszystkim wobec sytuacji, w której znaleźli się Indianie na skutek europejskiego podboju i kontaktu z odmienną kulturą. Dążą one do przebudowy indiańskiego społeczeństwa i indiańskiej kultury na drodze adaptacji do stworzonych przez podbój warunków, nie oczekując zniknięcia białego człowieka i powrotu do dawnego życia.

Na zakończenie autorka przeciwstawiła shakeryzm i religie jemu podobne takim ruchom indiańskim, jak „Taniec Duchów”, który oczekiwał zniknięcia białych i powrotu do tradycyjnego indiańskiego życia. Na przykładzie shakeryzmu i „Tańca Duchów” — ukazała dwie różne reakcje społeczności indiańskiej na obcą dominację i kontakt kulturowy.

Po krótkiej przerwie przedstawiła swój referat mgr Mirosława Posern-Zielińska. Jego tytuł brzmiał — „Koncepcje zbawienia w doktrynach ruchów religijno-politycznych Indian Ameryki Północnej”. Autorka stwierdziła, iż dominującą rolę w strukturze tych doktryn odgrywała soteriologia czyli zespół twierdzeń o rodzajach zbawienia człowieka. Potwierdza to analiza ruchów religijno-politycznych Indian Ameryki Płn., przy czym koncepcje zbawienia zawarte w ich doktrynach układają się w dwie, opozycyjne w stosunku do siebie grupy. Jedną z nich określiła autorka terminem „millenaryzm soteryczny”. Obejmował on całokształt idei zbawienia oczekiwanego wkrótce na ziemi, a także wiarę w powrót bóstw i czczonych indiańskich przodków, którzy opuściwszy zaświaty zamieszkają wraz z żyjącymi na zregenerowanej ziemi, a ta stanie się odtąd krainą materialnego dobrobytu i szczęścia. Przeciwstawną pierwszej — drugą grupę koncepcji zbawienia stanowi tzw. „eschatologizm soteryczny”, w skład którego wchodziły koncepcje dotyczące wyłącznie duchowego zbawienia ludzi, przeniesionego na płaszczyznę raju pozaziemskiego. Zdaniem mgr M. Posern-Zielińskiej szczegółowa analiza doktrynalnych treści ruchów religijno-politycznych Indian Ameryki Płn. wskazuje na ewolucję ich koncepcji soterycznych od millenaryzmu do eschatologizmu. Przyczyn tego należy się dopatrywać w coraz intensywniejszych procesach akulturacyjnych, przede wszystkim zaś w procesach synkretyzacyjnych.

Na zakończenie pierwszego dnia obrad mgr Bohdan Kohutnicki wygłosił komunikat pt. „Nowe formy społecznego protestu Indian USA — okupacja Alcatraz”. Autor omówił dający się zauważyć od szeregu lat wzrost aktywizacji ruchów społecznych ludności indiańskiej na terytorium Stanów Zjednoczonych Ameryki Płn. Na

tym tle przedstawił niektóre sytuacje konfliktowe między ludnością indiańską a rządem federalnym, w szczególności okupację wyspy Alcatraz. Grupa Indian objęła ją w 1969 r. w posiadanie i w wystosowanej deklaracji oświadczyła, iż na terenie Alcatraz powstać ma Ośrodek Indiański. Po szeregu pertraktacji rząd przyznał ludności indiańskiej prawo do osiedlenia się tam.

Drugiego dnia Seminarium obrady przedpołudniowe, którym przewodniczył doc. dr Zbigniew Jasiewicz, otworzył referat prof. dr Tadeusza Lępkowskiego pt. „Kato-licyzm i protestantyzm a procesy narodowotwórcze na Antylach”. Referent zazna-czył, iż poruszył tylko niektóre, wybrane zagadnienia, nie pretendując do wyczerpa-nia całości tej skomplikowanej i bogatej problematyki. Duże zróżnicowanie religijno-wyznaniowe na Antylach jest niewątpliwie odpowiednikiem mozaiki rasowo-etnicznej, a także wyraźnych przedziałów klasowych. Autor w ramach chronologicznych omówił rolę i wpływ katolicyzmu oraz protestantyzmu w układach społecznych i wierzeniowych ludności tubylczej. Konkwista — była latami eksterminacji i przy-musowej chrystianizacji mieszkańców Antyli. Następny okres — niewolniczo-kolo-nialny — charakteryzował się walkami polityczno-religijnymi wśród białych, chry-stianizacją czarnych niewolników oraz przejawami synkretyzmu religijnego w spo-lecznościach niewolniczych. W późniejszych ruchach antyniewolniczych — dużą rolę społeczną i prenarodową zaczynają odgrywać dawne wierzenia afrykańskie. Prze-chodząc do okresu najnowszego prof. Lępkowski omówił rolę katolicyzmu na Anty-lach, z jednej strony jego związki z klasami posiadającymi, a z drugiej integrujące znaczenie katolicyzmu w procesach narodowotwórczych Dominikany i Puerto Rico; oraz rolę propagandową akcji protestanckich. W zakończeniu autor zwrócił uwagę na związki zachodzące między ruchami rewolucyjnymi i narodowowyzwoleńczymi, a katolicyzmem i protestantyzmem.

W kolejnym referacie pt. „Wspólne elementy w afro-katolickich religiach syn-kretycznych na Antylach” dr Barbara Walendowska stwierdziła, iż religie synkre-tyczne istniejące współcześnie na Kubie, Haiti i Trynidadzie należą do grupy afro-katolickich i praktykowane są wśród potomków murzyńskich niewolników, wywo-dzących się w większości z obszaru Afryki Zachodniej. Te religie synkretyczne, mimo iż kształtowały się oddzielnie na wymienionych wyspach, wykazują szereg podo-bieństw i elementów wspólnych. Według autorki podobieństwa te sprowadzają się do trzech podstawowych cech, a mianowicie — identyfikacji bóstw afrykańskich i świętych katolickich, rozgraniczenia obrzędowości afrykańskiej od katolickiej przy jednoczesnym stosowaniu przedmiotów obrzędowych obu kultów, oraz „opętania” jako wyrazu najwyższego doświadczenia religijnego. Dr Walendowska przeprowa-dzając analizę tych zbieżności, chciała dać próbę wyjaśnienia przyczyn i mecha-nizmów ich powstawania oraz ustalenia miejsca, jakie zajmują one w systemach synkretycznych na Antylach.

Po przerwie dr Marcin Kula przedstawił komunikat pt. „Ruch «Palmares» — jako przykład synkretyzmu kulturowego”. W krótkim, zwartym odczycie omówił autor początki ruchu „Palmares” na terenie Brazylii, który datuje się na lata 30-te XVII w. Był to rodzaj państwa zbiegłych z plantacji czarnych niewol-ników, tworu o wykształtowanej organizacji społecznej i politycznej, który utrzymał się do początków XVIII w. „Palmares” było niewątpliwie najistotniejszym w tym okresie epizodem w ruchu oporu Murzynów w Brazylii. Wprowadzone do niego tra-dycje afrykańskie były modyfikowane przez naleciałości kolonialne i łączyły się w nowy wzorzec, stanowiący przykład synkretyzmu kulturowego.

Na zakończenie przedpołudniowych obrad uczestnicy Seminarium wysłuchali ko-munikatu mgr Teresy Hrankowskiej pt. „Afro-brazylijskie obrzędy «candomblé»

w stanie Bahia". Autorka przedstawiła obrzędy w podziale terytorialnym, wyróżniając trzy strefy, według etnografa brazylijskiego Edisona Carneiro. Następnie omówiła cechy łączące obrzędy pochodzenia afrykańskiego na terenie Brazylii, do których zaliczyła m. in. wcielanie się bóstw w uczestników obrzędów, pośredniczących następnie w kontaktach z wiernymi i rolę łączników między bóstwami a wiernymi. Z kolei mgr Hrankowska scharakteryzowała cechy mówiące o afrykańskim pochodzeniu obrzędów „candomblé” i na zakończenie swego komunikatu opisała „candomblé” współczesne i przebieg ceremonii z nim związanych.

Obrady popołudniowe, którym przewodniczył min. Jan Drohojowski, zapoczątkował referat dr Marii Paradowskiej pt. „XVII-wieczna relacja Krzysztofa Arciszewskiego jako źródło do badań nad wierzeniami Indian wybrzeża Brazylii”. Autorka przedstawiła sylwetkę Krzysztofa Arciszewskiego, który w latach 1629—1637 i 1639 r. przebywał w Brazylii z ramienia holenderskiej Kompanii Zachodnio-Indyjskiej. Był pierwszym Polakiem, który zainteresował się kulturą Indian i opisał ich niektóre zwyczaje i wierzenia. Przekaz Arciszewskiego dotyczy mało opracowanej w literaturze naukowej grupy Indian Tapuja. Dr Paradowska zajęła się problemem ich pochodzenia i składu etnicznego, a następnie omówiła tę część relacji Arciszewskiego, która dotyczyła praktyk religijnych związanych z endokanibalizmem u Indian Tapuja. To z kolei sprowokowało rozważania nad kanibalizmem, szczególnie u Indian Tupinamba. Praktyki endokanibalistyczne były swego rodzaju obrzędem pochówkowym i w dalszej części referatu omówione zostały relikty tego typu obrzędów wśród Indian Brazylii. Według autorki, relacja Arciszewskiego jako jeden z pierwszych przekazów źródłowych jest niewątpliwie bardzo cenna i stanowić może interesujący przyczynek do dalszych badań nad wierzeniami Indian wybrzeża Brazylii.

Następnie Anna Urban wygłosiła komunikat pt. „Zwierzęta w sztuce i wierzeniach kultur indyjskich w okresie przedinkaskim”. Autorka w porządku chronologicznym omówiła pewne wytwory niektórych kultur andyjskich z okresu przedinkaskiego z wyobrażeniami zoomorficznymi. Głównie zajęła się ceramiką, tkaniną i rzeźbą. Podkreśliła, iż motywy zoomorficzne niejednokrotnie wskazywać mogą na kultowe znaczenie występujących w nich zwierząt.

Ostatnim był komunikat Piotra Brykczyńskiego pt. „Kultowe uwarunkowania form architektury przedkolumbijskiej Mezoameryki”. Autor wśród szeregu wypadkowych, kształtujących formy architektoniczne podkreślił rolę czynników kultowych i omówił pokrótce w tym aspekcie architekturę Mezoameryki. Była ona tam dostosowana do potrzeb stosunkowo wysoko rozwiniętych systemów ideologicznych, które, przy niskim poziomie sił wytwórczych, miały szczególny wpływ na jej rozwój.

Obrady zamknęła prof. dr M. Frankowska podsumowując całość sesji i podkreślając jej znaczenie dla dalszego rozwoju polskiej amerykanistyki.

W zakończeniu omówienia sesji naukowej należy jeszcze zaznaczyć, iż po każdej grupie referatów toczyła się dyskusja, poruszająca bardzo różnorodny wachlarz problemów z zakresu religioznawstwa etnograficznego¹.

W ostatnim dniu IV Etnograficznego Seminarium Amerykanistycznego odbyło się pod przewodnictwem prof. dr Bolesława Olszewicza zebranie organizacyjno-wyborcze członków Sekcji Amerykanistycznej PTL. Prezesem ponownie wybrana została prof. dr Maria Frankowska (Poznań), a w skład zarządu weszli — jako vice-prezes prof. dr Bolesław Olszewicz (Wrocław), sekretarz dr Maria Paradowska

¹ Referaty jak i obszerne sprawozdanie z dyskusji oraz omówienie sprawozdań z działalności poszczególnych ośrodków amerykanistycznych w Polsce, drukowane będą w XVI tomie zesz. 2 „Etnografii Polskiej”.

(Poznań), z-ca sekretarza mgr Aleksander Posern-Zieliński (Poznań), skarbnik dr Barbara Walendowska (Poznań), członkowie zarządu — prof. dr Jadwiga Klimaszewska (Toruń), mgr Krystyna Małkowska (Warszawa), mgr inż. Andrzej Krzanowski (Kraków).

Następnie odbyło się zebranie informacyjne o działalności poszczególnych ośrodków amerykanistycznych w Polsce. Swe sprawozdania przedstawili — Pracownia Dziejów Ameryki Łacińskiej i Azji IH PAN w Warszawie i Towarzystwo Przyjaciół Kultury Iberyjskiej w Warszawie (prof. dr T. Lepkowski), Sekcja Amerykanistyczna Koła Naukowego Studentów przy Katedrze Archeologii Pradziejowej i Wczesnośredniowiecznej Uniwersytetu Warszawskiego (A. Urban), Koło Zainteresowań Kulturą Indian przy Oddziale Krakowskim PTL (mgr inż. R. Mańkowska) oraz Ogólnopolska Sekcja Amerykanistyczna PTL z siedzibą w Poznaniu i Pracownia Etnograficzna IHKM PAN w Poznaniu (dr M. Paradowska), a także Towarzystwo Przyjaciół Kultury Iberyjskiej Oddział w Poznaniu (inż. W. Posern-Zieliński).

Maria Paradowska

60-LECIE URODZIN PROF. DRA MARIANA JAKÓBCA

W dniu 3 września 1970 r. obchodził 60-lecie swoich urodzin Prof. Dr Marian Jakóbiec, dyrektor Instytutu Filologii Słowiańskiej Uniwersytetu Wrocławskiego, znawca, badacz i popularyzator południowo-słowiańskiej epiki ludowej i rosyjskich bylin.

Urodził się w Hinowicach obok Brzeżan. Gimnazjum ukończył w Brzeżanach w roku 1930. W roku 1935 uzyskał tytuł magistra na Wydziale Humanistycznym Uniwersytetu Jana Kazimierza we Lwowie na podstawie rozprawy „Stanisław Brzozowski i Dostojewski”. Praca magisterska była jego pierwszą pracą naukową na tle porównawczym. Pracując w bibliotece Zakładu Narodowego im. Ossolińskich, początkowo jako stypendysta, a później jako bibliotekarz, pogłębiał swoje studia sławistyczne na Uniwersytecie Praskim i Belgradzkim. W roku 1937 uzyskał tytuł doktora za rozprawę pt. *Literatura serbska końca XIX i początku XX w. wobec tradycji ludowej i prądów zachodnich*. W roku 1945 powierzono mu funkcję attaché Ambasady Polskiej w Belgradzie. Praca w dyplomacji nie pociągała go zupełnie, przyjął więc zaproszenie Rektora Kulczyńskiego i powrócił do kraju już w roku 1947. Osiedł we Wrocławiu, związał się z rozbudowywanym właśnie uniwersytetem, w którym objął kierownictwo nowo powstałej Katedry Filologii Rosyjskiej.

Prof. Jakóbiec jest jednym z założycieli powojennych studiów rusycystycznych w Polsce. Rozpoczął pracę naukowo-dydaktyczną z wielkim zapałem. W rozmowach prywatnych mile wspomina pierwsze wykłady, które wygłaszał dla studentów ubranych jeszcze w mundury wojskowe, w których przebyli zwycięski marsz na Berlin. Dla jubilata były to lata wytężonej pracy dającej wiele zadowolenia; studentów ówczesnych cechowała wyjątkowa wręcz żądza wiedzy.

W roku 1951 Prof. Jakóbiec habilitował się na podstawie pracy *Literatura rosyjska wśród Polaków w okresie pozytywizmu*. W roku 1953 został profesorem nadzwyczajnym, a profesorem zwyczajnym w 1959. Był pierwszym dziekanem Wydziału Filologicznego. Funkcję tę piastował po raz wtóry w późniejszych latach. Przez cztery lata był także prorektorem Uniwersytetu Wrocławskiego. Przez dwadzieścia dwa lata kierował Katedrą Filologii Rosyjskiej tegoż Uniwersytetu, a po utworzeniu

Instytutu Filologii Słowiańskiej stał się jego dyrektorem. Był współzałożycielem i obecnie jest redaktorem naczelnym kwartalnika „Slavia Orientalis”. Redaguje serię „Slavica Vratislaviensis” oraz jest członkiem komitetu redakcyjnego „Pamiętnika Słowiańskiego”.

Prof. Jakóbiec wykształcił dotąd kilkuset magistrów Filologii Rosyjskiej oraz kilkunastu doktorów i docentów. Brał udział we wszystkich powojennych Międzynarodowych Kongresach Sławistów oraz w kilku sympozjach, na których wygłaszał referaty.

Jest autorem licznych prac z historii literatur słowiańskich oraz dziejów polsko-słowiańskich stosunków literackich (*Puszkina w Polsce* (1939), *Słowo o wyprawie Igora* (1950), *Iwan Franko* (1953), *Literatura ukraińska. Chrestomatia* (1963) oraz rozpraw o Mickiewiczu, Słowackim, T. Szewczenko, M. Kociubińskim i in. Pod jego redakcją ukazał się ostatnio tom I polskiej monumentalnej historii literatury rosyjskiej, do której napisał rozdziały o stosunkach literackich polsko-rosyjskich. Znany jest wśród sławistów, i to nie tylko w Polsce, jako doskonały znawca folkloru południowo-słowiańskiego, bylin rosyjskich oraz dum ukraińskich; wystarczy wymienić jego prace: *Jugosłowiańska epika ludowa* (1948) oraz *Byliny* (1955).

Prof. Jakóbiec — jak podkreślał kiedyś Tadeusz Stanisław Grabowski — „w szczególnie szczęśliwy sposób łączy w sobie gruntowność przygotowania z szerokim porównawczym spojrzeniem na najważniejsze zagadnienia dziejów piśmienictw słowiańskich... Dotyczy to również jego badań nad epiką ludową południowych Słowian oraz bylin rosyjskich” (Tadeusz Stanisław Grabowski, *Jugosłowiańska epika ludowa po polsku*, „Pamiętnik Słowiański”, t. I, Kraków 1949, s. 176). Osiąga to dzięki swej erudycji i umiejętności odczucia kultury duchowej Słowian. Zna bowiem ich dzieje, a to właśnie pomaga mu w prawidłowym ujęciu wielu zagadnień w tym zakresie.

Prof. Dr Marian Jakóbiec jest badaczem nowoczesnym, we wszystkich jego pracach folklorystycznych dominuje teza o twórczej roli prostego ludu w powstawaniu utworów literatury ustnej. W pracach naukowo-badawczych odzwierciedla przemiany społeczno-polityczne, które leży u podstaw słowiańskiej literatury ludowej. Podkreśla także rolę wychowawczą dla ukształtowania kultury narodowej.

Kole Simiczijew

60-LECIE URODZIN AKADEMIKA BULGARSKIEGO PETRA DINEKOWA

Dnia 17 października 1970 roku obchodzono w Sofii 60-lecie urodzin akademika Petra Dinekowa, profesora Uniwersytetu Sofijskiego.

Solenizant urodził się we wsi Smolsko, powiatu Pirdop. Lata dziecięce i młodości spędził w Sofii. Tu ukończył szkołę średnią i studia sławistyczne na Wydziale Filologicznym Uniwersytetu Sofijskiego. Jakkolwiek był uczniem profesorów konserwatywnych, w badaniach swoich reprezentował poglądy postępowe już

w pierwszych latach kariery naukowej. Przyczyniły się do tego wydarzenia polityczne w Bułgarii w okresie międzywojennym, kiedy to siły postępowe patriotów bułgarskich prowadziły konsekwentną walkę przeciwko faszystowskiemu reżimowi cara Borysa Koburga. Te idee patriotów bułgarskich oraz wolnościowe nastroje ludu zawarte w twórczości ludowej wywarły na młodego wówczas naukowca duży wpływ.

Akademik Dinekow należy dziś do czołowych przedstawicieli nauki bułgarskiej. Spod jego pióra wyszło dużo oryginalnych prac omawiających poszczególne okresy z historii literatury ojczystej. Jest on również autorem wielu ciekawych prac folklorystycznych.

W procesie rozwoju Dinekowa niewątpliwie dodatni wpływ miał jego dwuletni pobyt na Uniwersytecie Jagiellońskim. To pomogło mu, jak podkreśla Bojan Niczew, zapoznać się z literaturą polską, której stał się w Bułgarii wielbicielem i propagatorem. Specjalizacja ta „przyczyniła się do zubożenia jego wiedzy, dzięki której stał się doskonałym badaczem” (Bojan Niczew, *Proniknoven izsledowatel*, „Literaturna Mis’l, godina XIV, nr 5, Sofia 1970, s. 130).

W roku 1938 Denikow był asystentem, w roku 1941 zaś docentem Uniwersytetu Sofijskiego, a po 4 latach profesorem Katedry Sławistyki.

Zainteresowania naukowe Dinekowa są wielostronne. Szczególnie bogaty jest jego dorobek naukowy w dziedzinie folklorystyki. Zasługi jego na tym polu są duże, gdy weźmie się pod uwagę fakt, że w ostatnich 15 latach był on jedynym poważniejszym folklorystą bułgarskim. Ulubionym jego tematem z tej dziedziny kultury była historia folklorystyki.

Przed II wojną światową Dinekow ogłosił kilka rozpraw i artykułów dotyczących życia i działalności niektórych zbieraczy. W pracach przedwojennych jednak niewiele miejsca poświęcił estetyce utworów ludowych. Zagadnienie to włączył do swych prac badawczych dopiero po II wojnie światowej.

W roku 1959 ukazała się pierwsza część jego pracy monograficznej *B’lgarski folklor* (Pet’r Dinekow, *B’lgarski folklor*, část p’rwa, Sofia 1959, ss. 585). Bazuje ona na pracach powojennych folklorystów radzieckich, szczególnie zaś widoczny jest wpływ Jurija Sokołowa (J. M. Sokołow, *Russkij folklor*, Moskwa 1941, ss. 559).

W pracy tej, jak sam zaznacza w przedmowie, zawarte są jego wykłady uniwersyteckie. Autor rozpatruje twórczość ludową Bułgarii jako najwyższy kunszt kultury ludowej, która odegrała dużą rolę w rozwoju literatury artystycznej oraz przyczyniła się do zachowania i ukształtowania języka bułgarskiego.

W licznych pracach Dinekow porusza zagadnienia związane z poezją ludową — epiką i liryką oraz z bajkami ludowymi. Ponadto jest on jednym z autorów 13-tomowego zbioru *B’lgarsko narodno tworčestwo*, wydanego w Sofii w latach 1961—1965. Wraz ze Stefanią Stojkową zredagował tom X tego zbioru, zawierający bajki i anegdoty, do którego napisał wstęp (s. 5—51).

Poza tym prof. Dinekow wydał sporo prac związanych z historią literatury bułgarskiej. Zaznaczyć należy, że jest on również świetnym znawcą literatury polskiej i jej gorliwym popularyzatorem w Bułgarii. Napisał m. in. obszerny wstęp do przekładu Pana Tadeusza.

Kole Simiczijew

JUBILEUSZ AKADEMIKA HARALAMPIJE POLENAKOVICIA

Wśród jubilatów, których 60-lecie urodzin obchodzono w Jugosławii w roku 1969, wymienić należy znanego folklorystę i historyka literatury, v-ce prezesa Macedońskiej Akademii Nauk (od 1967) oraz członka korespondenta Serbskiej Akademii Nauk (od 1965) — profesora Haralampije Polenakovicia.

Urodzony w mieście Gostivar, niedaleko stolicy macedońskiej — Skopje, średnią szkołę oraz studia filologiczne ukończył w Skopje. Po ukończeniu studiów (1935) był asystentem Wydziału Filologicznego na Uniwersytecie Skopijskim. W roku 1939 uzyskał tytuł doktora nauk filologicznych w Zagrzebiu. W roku 1941, kiedy jego kraj znalazł się pod okupacją hitlerowców, faszystów Mussoliniego oraz bułgarskiego cara Borysa, Polenaković udał się do Belgradu, gdzie pracował jako asystent tamtejszego Uniwersytetu. Wrócił do Macedonii dopiero po wyzwoleniu Jugosławii. Początkowo, do założenia Uniwersytetu w Skopje, pracował w Ministerstwie Oświaty Republiki Macedońskiej, by objąć stanowisko profesora nadzwyczajnego pod koniec roku 1946, a od roku 1956 profesora zwyczajnego.

Prof. Polenaković po dziś dzień wykłada na Uniwersytecie w Skopje piastując funkcję kierownika Katedry Literatury Narodów Jugosłowiańskich. Poza tym jest członkiem Macedońskiego Towarzystwa Folklorystycznego. Przez szereg lat był przewodniczącym Rady Naukowej Macedońskiego Instytutu Folklorystycznego. Ponadto jest on jednym z redaktorów *Encyklopedii Jugosłowiańskiej*, *Słownika pisarzy jugosłowiańskich* i *Historii literatury narodów jugosłowiańskich*. Przez długi okres prof. Polenaković redagował czasopismo naukowe „Literaturen Zbor”, wydawane przez Uniwersytet w Skopje oraz rocznik uniwersytecki „Trudovi”.

Wśród ogłoszonych drukiem dotąd 400 prac naukowych przez jubilata około 100 jest poświęconych folklorowi macedońskiemu.

Pierwsze swoje prace Polenaković ogłosił na łamach czasopism „Južni Pregled” (1936), „Skopski Glasnik” (1936), „Luč” (1937), „Prilozi za književnost, jezik, istoriju i folklor” (1937).

Szczególnie bogaty jest jego dorobek naukowy jako badacza folkloru macedońskiego w okresie powojennym. W pracach tych poruszane są zagadnienia związane z historią folklorystyki, z genezą poszczególnych utworów itp. Podkreślić należy tu jego zasługi dla rozwoju folklorystyki macedońskiej. W jego pracach badawczych, dotyczących poezji i prozy ludowej, znajdują się artykuły i rozprawy związane nie tylko z systematyką wątków, z historią folklorystyki, ale także i opracowania działalności wielu odkrywców oraz popularyzatorów macedońskich pieśni i bajek ludowych, takich jak: Vuka Karadžicia, Wiktora Grigorowicza, Stanki Vraza, braci Miladinowów, Kuzmana Szapkarewa, Panajota Ginowskiego i in.

Prof. Polenaković jest doskonałym znawcą folkloru macedońskiego. Interesuje go zarówno poezja jak i proza ludowa. W pracy zbiorowej *Makedonska književnost*, wydanej w Belgradzie w roku 1961, jest Polenaković autorem rozdziału *Literatura ludowa (O makedonskoj narodnoj književnosti)*. W swoich pracach folklorystycznych rozpatruje zagadnienia nie tylko z punktu widzenia historii literatury, ale dokonuje analizy tekstów, wiążąc ich treść zawsze z dziejami etnografii macedońskiej.

Ponadto odkrył on sporo tekstów macedońskiej twórczości ludowej ze spuścizny słoweńskiego poety i entuzjasty pieśni ludowych Słowian — Stanki Vraza oraz znanego zbieracza macedońskich utworów ludowych — Bośniaka, Stefana Verkovicia.

Zaznaczyć tu należy, że wielu ze współczesnych folklorystów macedońskich jest uczniami prof. Polenakovicia.

Kole Simicizjev

BADANIA TERENOWE PRZEPROWADZANE PRZEZ MUZEA W LATACH 1968—1970

Badania terenowe prowadzone przez muzea, zarówno etnograficzne jak i regionalne posiadające dział etnograficzny, nie są uwzględniane całościowo w żadnym biuletynie informacyjnym¹. Muzea posiadające własne wydawnictwa (zeszyty, roczniki) zamieszczają w nich opracowania będące wynikami badań terenowych lub też nadmienią o ich przeprowadzeniu w formie krótkiej notatki informującej. Działalność badawcza mniejszych placówek niejednokrotnie nie jest zarejestrowana i informacja o niej nie dociera do instytucji i osób bezpośrednio zainteresowanych. Jest to często przyczyną dublowania badań i żmudnych, długotrwałych poszukiwań terenowych i archiwalnych, co w znacznym stopniu opóźnia powstawanie szeregu prac naukowych.

W związku z tym Ośrodek Dokumentacji i Informacji Etnograficznej PTL rozpisał ankietę rejestrującą badania terenowe, prowadzone przez poszczególne placówki muzealne. Doceniając wagę informacji naukowej, część muzeów odpowiedziała na ankietę, za co dziękujemy. Jednocześnie zwracamy się z gorącym apelem do wszystkich instytucji o nadsyłanie danych zarówno za lata ubiegłe, jak i za okres bieżący.

Ankieta objęła swoim zakresem trzy rodzaje badań: stacjonarne, penetracyjne i zakupy muzealne. Zakupy zabytków etnograficznych występują najczęściej w połączeniu z pierwszym lub drugim typem badań. Przeprowadzone one były przez poszczególne muzea lokalnie (powiat, województwo), zaś w niektórych wypadkach miały one zasięg ogólnopolski. Badania penetracyjne przeprowadzone obok zakupów zabytków pogłębiają wiedzę o przedmiocie, jego funkcji, wytwórcy itp. Pozwalają one na pełną dokumentację, która stanowi dopiero pełnowartościowe źródło do dalszych badań. Niejednokrotnie badania wykraczają poza temat zakupów, wówczas uzyskane ogólne informacje z zakresu kultury materialnej czy społecznej tworzą podstawę do lepszego zrozumienia kultury badanego środowiska.

Niewiele muzeów precyzuje dokładnie temat badań, występuje to wówczas, gdy są konkretne zapotrzebowania w rodzaju np. planowanej wystawy itp. Obok ekspozycji odbiciem badań są katalogi wystaw. Większość muzeów, zwłaszcza regionalnych, które z reguły nie prowadzą same badań stacjonarnych zakrojonych na większą skalę, prowadzi penetracje terenowe o szerokim zakresie tematycznym. Jak wynika z nadesłanych ankiet, problematyka badawcza najczęściej wiąże się z kulturą materialną, strojem, sztuką ludową.

Poniżej zamieszczamy wykaz podejmowanych tematów badań stacjonarnych i penetracyjnych. Zastosowano w nim alfabetyczny układ województw, a w obrębie nich miejscowości, w których znajdują się muzea.

A. Badania stacjonarne

Woj. katowickie

Muzeum Regionalne w Cieszynie, ul. Regera 6: „Odzież w Beskidach Cieszyńskich”.

¹ Odbiciem badań prowadzonych przez etnograficzne placówki uniwersyteckie jest bibliografia analityczna opracowań zamieszczana w *Informatorze o Wynikach Badań Naukowych w Szkołach Wyższych* (Wydawnictwo Ministerstwa Oświaty i Szkolnictwa Wyższego).

Woj. kieleckie

Muzeum Regionalne w Radomiu, ul. Nowotki 12: „Głowaczów — ośrodek garn-carski”, publ. S. Rosiński, *Głowaczowski ośrodek ceramiczny*. „Rocznik Muzeum Rolnictwa w Szreniawie”, t. II, 1970.

Woj. łódzkie

Muzeum Archeologiczne i Etnograficzne w Łodzi, pl. Wolności 14: 1. „Tradycyjna gospodarka sezonowa na Żywiecczyźnie”, pow. żywiecki; 2. „Stan zachowania tradycyjnego budownictwa wiejskiego oraz kierunki modernizacji współczesnej zagrody chłopskiej”, Smardzewice, pow. Opoczno; 3. „Wybrane zagadnienia z tradycyjnej kultury ludowej mieszkańców dawnej Puszczy Kozienickiej”; a) wiedza o lesie i znaczenie lasu w życiu mieszkańców wsi, b) zwyczaje i obrzędy weselne. 4. „Badania monograficzne w Smardzewicach”, pow. Opoczno; a) ogólna charakterystyka wsi, b) wierzenia i obrzędy, c) rok obrzędowy i zwyczaje gospodarcze, d) rolnictwo. 5. „Tradycyjne budownictwo na terenie dawnej Puszczy Kozienickiej”, Mąkosy, pow. Kozienice; 6. „Technika i technologia młynarstwa w środkowym dorzeczu Pilicy”; 7. „Literatura ludowa”, pow. Poddębice; 8. „Zwyczaje rodzinne i doroczne”, pow. Poddębice.

Woj. poznańskie

Muzeum Kultury i Sztuki, Oddział Muzeum Narodowego w Poznaniu, ul. Mostowa 7: „Integracja kulturowa na Ziemi Lubelskiej”, woj. zielonogórskie.

Woj. rzeszowskie

Muzeum Ziemi Przemyskiej w Przemyśle, ul. Czackiego 3: 1. „Wybrane zagadnienia z kultury materialnej”, pow. Brzozów i Przemyśl; 2. „Budownictwo i sztuka ludowa”, Dubiecko, pow. Przemyśl; 3. „Obrzędowość doroczna”, pow. Przemyśl; 4. „Obrzędowość rodzinna”, pow. Przemyśl. Muzeum Okręgowe w Rzeszowie, ul. 3 Maja 19: 1. „Osadnictwo”, ptn.-zach. część pow. Jasło; 2. „Obrzędy rodzinne i związane z nimi folklor słowny”, j.w.; 3. „Legends związane z zabytkami”, j.w.; 4. „Obrzędy doroczne”, j.w.; 5. „Tradycje kulturowe, tajna oświata, szkolnictwo”, j.w.; 6. „Magia, demonologia, lecznictwo ludowe, zjawiska językowe”, j.w.; 7. „Nazewnictwo topograficzne, nazwy części wsi, pól”, j.w.; 8. „Mała architektura”, j.w.; 9. „Rzemiosło i zajęcia pozarolnicze”, j.w. Muzeum Budownictwa Ludowego w Sanoku, ul. Traugutta 3: 1. „Budownictwo”, okolice Sanoka (dolina rzeki Tyrawki); 2. „Wnętrze mieszkalne”, j.w.; 3. „Gospodarka”, j.w.; 4. „Rzemiosło — przemysł ludowy”, j.w.; 5. „Strój”, j.w.; 6. „Folklor”, j.w.

Woj. warszawskie

Muzeum Mazowieckie w Płocku, ul. Narutowicza 2: „Inwentaryzacja łodzi — skutnictwo”, pow. Płock.

Woj. wrocławskie

Muzeum Etnograficzne we Wrocławiu, ul. Kazimierza Wielkiego 33: „Procesy formowania się obyczajowości w heterogenicznej społeczności lokalnej”. Środa Śląska.

Woj. zielonogórskie

Muzeum w Międzyrzeczu, ul. Podzamcze 1/3: 1. „Wpływ miasta na kulturę wsi”, pow. Głogów; 2. „Obrzędy i zwyczaje doroczne”, pow. Międzyrzecz i Sulęcín; 3. „Wikliniarstwo”, pow. Międzyrzecz; 4. „Twórczość ludowa i pamiątkarstwo”, pow. Międzyrzecz, Świebodzin, Sulęcín; 5. „Struktura społeczna wsi”, pow. Międzyrzecz; 6. „Folklor”, pow. Międzyrzecz, Sulęcín, Nowy Tomyśl.

B. Badania penetracyjne**Woj. bydgoskie**

Muzeum Kujawskie, Włocławek, ul. Słowackiego 1: 1. „Tradycje ludowego kowalstwa na Kujawach”, pow. Włocławek, Radziejów, Inowrocław, Aleksandrów. Publ. Katalog wystawy: *Współczesna sztuka ludowa na Kujawach*. 2. „Sztuka ludowa na Kujawach, zwyczaje, obrzędy, przyśpiewki, baśnie”, pow. Radziejów. Publ. Katalog wystawy czasowej: *Sztuka ludowa na Kujawach*.

Woj. gdańskie

Muzeum Pomorskie, Gdańsk-Oliwa, ul. Cystersów 15: 1. „Krzyże i kapliczki przydrożne”, Pomorze Gdańskie; 2. „Kociewska sztuka ludowa”, pow. Starogard, Kościerzyna. Publ. *Kociewska sztuka ludowa*, wyd. MPG Gdańsk 1971; 3. „Kaszubska rzeźba ludowa”, Reda, pow. Wejherowo.

Woj. katowickie

Muzeum w Częstochowie, pl. Biegańskiego 45: 1. „Obrzędy weselne”, Biskupice, pow. Częstochowa; 2. „Pasiecznictwo”, Borowa, pow. Kłobuck i Lubojenka, pow. Częstochowa; 3. „Łowiectwo ludowe”, Odrzykoń, pow. Częstochowa. Muzeum Regionalne w Cieszyń, pl. Regeera 6: „Sztuka ludowa”, woj. szczecińskie, bydgoskie. Muzeum w Gliwicach, ul. Dolnych Wałów 8a: „Współczesne koronkarstwo śląskie”, woj. katowickie. Publ. Katalog wystawy pokonkursowej *Współczesne koronki i prace siatkowe z terenu woj. katowickiego*, Gliwice 1970. Muzeum Beskidzkie w Wiśle: „Skansen — Wisła” (typowanie obiektów do skansenu), Wisła. Jaworzynka, Istebna, Koniaków, Brenna.

Woj. kieleckie

Muzeum Świętokrzyskie w Kielcach, pl. Partyzantów 3/5: „Budownictwo ludowe”, pow. Kielce, Starachowice, Zwoleń, Koźienice, Radom. Muzeum w Radomiu, ul. Nowotki 12: „Budownictwo ludowe”, pow. Radom, Lipsko, Kielce, Iłża, Koźienice, Starachowice.

Woj. krakowskie

Muzeum Etnograficzne w Krakowie, pl. Wolnica 1: 1. „Obrzędy doroczne”, pow. Myszków i Zawiercie, Łemkowszczyzna gorlicka i sanocka; 2. „Sztuka ludowa”, pow. Myszków i Zawiercie; 3. „Strój męski i kobiecy”, j.w.; 4. Przynależność regionalna i świadomość zespołowości grupowej na pograniczu krakowsko-śląskim”, j.w.; 5. „Budownictwo ludowe”, j.w.; 6. „Meblarstwo ludowe”, j.w.; 7. „Kowalstwo ludo-

we”, j.w.; 8. „Obrzędy rodzinne”, j.w.; 9. „Malarstwo ludowe”, zach. część woj. krakowskiego. Muzeum im. Wł. Orkana w Rabce, ul. Krakowska 36: „Obrzędy doroczne”, Odrowąż, pow. Nowy Targ, Osielec, pow. Sucha, Zręczycy, pow. Myślenice. Muzeum Tatrzańskie w Zakopanem, ul. Krupówki 10: 1. „Sztuka ludowa na Podhalu, dawna i współczesna”, pow. Nowy Targ, Publ. Katalogi wystaw: *Zdobnictwo metalowe*; Zdobnictwo drzewne; Malarstwo na szkłe; Współczesna sztuka ludowa Podhala; 2. „Współczesny folklor Podhala”; 3. „Obrzędowość doroczna”, pow. Limanowa i Spisz; 4. „Kultura materialna na terenie Zalewu Pienińskiego”, pñ.-wsch. Podhale, Pieniny, pñ.-wsch. Nowotarszczyzna.

Woj. lubelskie

Muzeum w Chełmie, ul. Lubelska 55: „Zjawiska kulturowe powiatu Chełmskiego w świetle nazewnictwa”, pow. Chełm. Muzeum Okręgowe w Lublinie, Zamek: „Twórczość ludowa”, woj. lubelskie (badania ankietowe). Muzeum Ziemi Zamojskiej w Zamościu, ul. Ormiańska 26: 1. „Obrzędy weselne, przesady, przysłowia”; 2. „Dokumentacja rysunkowa zabytków”, pow. Zamość.

Woj. łódzkie

Muzeum w Łowiczu, Rynek Kościuszki 4: 1. „Chłopskie środki lokomocji 1850—1950”, dawne Księstwo Łowickie; 2. „Monografia budownictwa ludowego”, j.w.: 3. „Narzędzia rolnicze”, j.w. Publ. *Ośrodek plenerowy budownictwa ludowego*, Muzeum w Łowiczu, Łowicz 1970. Muzeum Archeologiczne i Etnograficzne w Łodzi, pl. Wolności 14: 1. „Rejestracja i inwentaryzacja obiektów przemysłowych i budownictwa”, woj. łódzkie; 2. „Rolnictwo”, dawna Gubernia Piotrkowska; 3. „Sztuka ludowa”, woj. łódzkie i kieleckie; 4. „Tradycyjne zanikające techniki produkcyjne oraz ośrodki wytwórczości rękodzielniczej w Polsce”, Podlasie, Jeżów, pow. Brzeziny, okol. Smardzewic, pow. Opoczno; 5. „Wybrane zagadnienia z kultury ludowej”, pow. Bielsk Podlaski i Hajnówka; 6. „Folklor Ziemi Łódzkiej”, Inowłódz, Rawa Mazowiecka; 7. „Obrzędy doroczne Ziemi Łódzkiej”, Liciężna, pow. Rawa Maz., Łączna, pow. Brzeziny, okolice Tomaszowa Mazowieckiego; 8. „Sylwetki twórców ludowych”, Witonia, pow. Łęczyca, Ryłsk Duży, pow. Rawa Mazowiecka; 9. „Wnętrza mieszkalne małych miasteczek”, Inowłódz, Rawa Mazowiecka; 10. „Zwyczaje i obrzędy związane z chrztami i pogrzebami”, pow. Łowicz, Łęczyca, Piotrków. Muzeum w Pabianicach, pl. Obrońców Stalingradu 1: „Tkactwo, rzemiosło, sztuka ludowa”, pow. Łask i pow. Wieluń. Muzeum Ziemi Rawskiej w Rawie Mazowieckiej, ul. Świerczewskiego 9: „Budownictwo, sprzęty domowe”, pow. Rawa Maz.

Woj. opolskie

Muzeum Śląska Opolskiego, Opole, Mały Rynek 7: „Plastyka obrzędowa”, woj. opolskie.

Woj. poznańskie

Muzeum Kultury i Sztuki Ludowej, Oddział Muzeum Narodowego w Poznaniu, ul. Mostowa 7: 1. „Wielkopolski haft nasnuwany na płótnie”, pow. Jarocin; 2. „Ręczny haft bamberski”, m. Poznań i okolice; 3. „Typowanie i dokumentacja obiektów budownictwa ludowego do skansenu wielkopolskiego”, pow. Międzybóże, Czarnków i Krotoszyn; 4. „Kult św. Rocha w roku gospodarczym”, pow. Ostrzeszów.

Woj. rzeszowskie

Muzeum Ziemi Przemyskiej, Przemyśl, ul. Czackiego 3: „Budownictwo”, pow. Przemyśl. Muzeum Budownictwa Ludowego w Sanoku, ul. Traugutta 3: 1. „Budownictwo ludowe”, pow. Brzozów, Jasło, Nowy Sącz, Przeworsk, Strzyżów; 2. „Wnętrze mieszkalne”, pow. Przeworsk, pow. Sanok; 3. „Strój”, pow. Sanok; 4. „Rzemiosło”, pow. Przeworsk.

Woj. szczecińskie

Muzeum Pomorza Zachodniego w Szczecinie, Wały Chrobrego 3: „Kultura rybacka”, pow. Wolin.

Woj. warszawskie

Muzeum Mazowieckie w Płocku, ul. Narutowicza 2: „Stan zachowania tradycji obrzędów ludowych”, pow. Grodzisk Mazowiecki, pow. Sierpc. Państwowe Muzeum Etnograficzne w Warszawie, ul. Szeroki Dunaj 5: 1. „Zbiactwo”, pow. Opoczno; 2. „Łowiectwo”, pow. Augustów, Brzozów, Opoczno, Przemyśl; 3. „Rybołówstwo”, pow. Augustów, Opoczno; 4. „Uprawa roślin”, pow. Brzozów, pow. Opoczno; 5. „Hodowla zwierząt”, pow. Brzozów, pow. Opoczno; 6. „Przygotowanie pożywienia”, pow. Brzozów, Opoczno, Otwock, Mińsk Maz.; 7. „Obróbka gliny”, pow. Brzesko, Lubaczów, Wadowice; 8. „Garncarstwo”, pow. Łapy, woj. poznańskie; 9. „Obróbka drewna”, pow. kielecki, woj. rzeszowskie; 10. „Obróbka kruszców”, pow. Gorlice, Jasło, Lubaczów; 11. „Obróbka kamienia”, j.w.; 12. „Obróbka włókna”, pow. Mińsk Mazowiecki, Opoczno, Radom; 13. „Odzież”, pow. Gorlice, Jasło, Mińsk Maz., Radom, woj. olsztyńskie; 14. „Plecionkarstwo”, pow. Brzozów, Gorlice, Opoczno; 15. „Budownictwo”, pow. Brzozów, Opoczno; 16. „Wnętrze”, pow. Opoczno; 17. „Transport i komunikacja”, pow. Brzozów, Opoczno; 18. „Wiedza”, pow. Mińsk Maz., Pińczów; 19. „Obrzędy rodzinne”, pow. Brzozów, Mińsk Maz.; 20. „Zwyczaj i obrzędy doroczne”, pow. Mińsk Maz., Pińczów, woj. krakowskie i opolskie; 21. „Malarstwo”, pow. Pińczów, woj. krakowskie, pogranicze woj.: białostockiego, olsztyńskiego i warszawskiego; 22. „Literatura ludowa”, pow. Brzozów; 23. „Rzeźba tradycyjna i współczesna”, pow. Olkusz, Ostrołęka, Oświęcim, Pińczów, Kolno, województwa: koszalińskie i szczecińskie oraz pogranicze woj. białostockiego, olsztyńskiego i warszawskiego; 24. „Kowalstwo”, pow. Kolno, Ostrołęka; 25. „Tkactwo”, woj. białostockie, olsztyńskie; 26. „Wycinanka”, pow. Kolno.

Woj. wrocławskie

Oddział Etnograficzny Muzeum Śląskiego we Wrocławiu, ul. Kazimierza Wielkiego 34: 1. „Współczesna sztuka ludowa na wsi dolnośląskiej”; 2. „Kultura materialna”, pow. Góra; 3. „Obrzędowość doroczna”, pow. Góra.

Woj. zielonogórskie

Muzeum w Międzyrzeczu, ul. Podzamcze 1/3: 1. „Architektura drewniana wsi”, pow. Międzyrzecz; 2. „Rzemiosło wiejskie i miejskie”, miasto i pow. Międzyrzecz; 3. „Strój ludowy”, pow. Międzyrzecz.

Z materiałów ODiIE opracowała
Elżbieta Królikowska

SKANSENY

Po II wojnie światowej notuje się duże zainteresowanie skansenami na całym świecie. Zniszczenia wojenne, przeobrażenia ekonomiczne spowodowały znaczny ubytek wartościowych zabytków architektury ludowej. Przeniesienie ich w odpowiednie warunki z zapewnieniem ciągłej opieki i konserwacji stało się sprawą palącą. Opracowanie założeń skansenu tak, by spełniał on zarówno swoje zadanie jako placówka naukowa i oświatowo-turystyczna, nie jest łatwe. Chodzi o to, żeby w sposób możliwie dokładny ukazać obraz wsi z określonej epoki i obszaru. Skansen powinien być ośrodkiem wiedzy o regionie, powinien też tę wiedzę „sprzedawać” społeczeństwu w formie jak najbardziej atrakcyjnej. Dlatego wydaje się, że celowym jest urządzanie w nich ośrodków rękodzielnictwa ludowego, kiosków CPLiA, zajazdów, karczmy czy też placów zabaw dla dzieci, by dorosłym ułatwić zwiedzanie obiektu.

W Polsce istnieje (jak do tej pory) tendencja tworzenia mniejszych parków etnograficznych, nie posiadają one tych wszystkich bodźców rozrywkowo-turystycznych, które przyciągnęłyby widzów. Na łamach prasy sporo miejsca poświęcono nowo tworzącym się skansenom w Zielonej Górze, Opolu czy Nowym Sączu. Ich położenie w pobliżu większych ośrodków miejskich i turystycznych szlaków zapewni niewątpliwie dużą frekwencję. Będą to placówki budowane według wskazówek i przemysłanych koncepcji jakich wymaga nowoczesne muzealnictwo¹.

Obok skansenów obserwuje się duży ruch w zakresie powstawania izb regionalnych. Z notatek prasowych, które ukazały się w 1969 r., wynotowane zostały skanseny i izby regionalne już istniejące, których orientacyjny wykaz zamieszczamy poniżej. Wszystkie uzupełnienia o nowo tworzących się lub istniejących placówkach tego typu prosimy kierować pod adresem: Ośrodek Dokumentacji i Informacji Etnograficznej Polskiego Towarzystwa Ludoznawczego, Łódź, ul. Matejki 34.

Skanseny

Woj. białostockie: Nowogród, pow. Łomża.

Woj. bydgoskie: (Toruń (skansen kujawski przy Muzeum Etnograficznym).

Woj. gdańskie: Wdzydze, pow. Kościerzyna.

Woj. kieleckie: Bieliny, pow. Włoszczowa.

Woj. koszalińskie: Kluki, pow. Słupsk.

Woj. krakowskie: Zubrzyca Górna.

Woj. łódzkie: Łowicz (skansen łowicki przy Muzeum).

Woj. olsztyńskie: Olsztynek, pow. Ostróda.

Woj. poznańskie: Swarzędz (bartnictwo, pszczelarstwo).

Woj. rzeszowskie: Sanok.

Izby pamiątek regionalnych

Woj. bydgoskie: * 1. Chojnice — Zbiory historyczno-regionalne Albina Makowskiego, ul. Drzymały 5; 2. Głucha Puszcza, pow. Mogilno — Punkt zbiorów regionalnych. Leśniczówka.

¹ Skansenom, ochronie budownictwa ludowego, konserwacji drewna poświęcona była ogólnopolska konferencja na temat muzeów na wolnym powietrzu w Polsce, zorganizowana w Sanoku w dn. 25–27 IX 69 r. przez Ministerstwo Kultury i Sztuki. Zarząd Muzeów i Ochrony Zabytków oraz Muzeum Budownictwa Ludowego w Sanoku.

* Pozycje oznaczone gwiazdą opracowane zostały na podstawie: S. Brzostowski i S. Orysiak, *Muzea w Polsce. Przewodnik — Informator*, Warszawa 1968.

Woj. gdańskie: 1. Kościerzyna — Powiatowy Dom Kultury; 2. Puck — a) muzeum rybołówstwa w domu Józefa Budzisa; b) izba regionalna.

Woj. katowickie: Jaworzynka, pow. Cieszyn.

Woj. krakowskie: 1. Peim, pow. Myślenice; 2. Piwniczna, pow. Nowy Sącz; 3. Wojnicz, pow. Brzesko.

Woj. lubelskie: 1. Wojsławice, pow. Chełm; 2. Siedliszcze, pow. Chełm.

Woj. olsztyńskie: Parleza Mała, pow. Biskupiec (w domu Ottona Szulca).

Woj. poznańskie: Robczysko, pow. Leszno.

Woj. rzeszowskie: Zyndranowa, pow. Krosno.

Woj. wrocławskie: Niemcza, pow. Dzierżoniów.

Woj. zielonogórskie*: 1. Babimost, pow. Sulechów; 2. Pszczew, pow. Międzyrzecz.

Projektowane skanseny i izby pamiątek regionalnych

Woj. białostockie: Izba pamiątek regionalnych w Łysych, pow. Kolno.

Woj. bydgoskie: Skansen pałucki w Godzimierzu, pow. Szubin.

Woj. katowickie: Muzeum wsi górnośląskiej w Chorzowie.

Woj. koszalińskie: Skansen zabytkowego budownictwa ludowego Pomorza Środkowego na wyspie Bielawa na jez. Drawsko.

Woj. krakowskie: 1. Park etnograficzny Sądeckizny — Falkowa, pow. Nowy Sącz; 2. Wygiezłów, pow. Chrzanów (budownictwo z pow. chrzanowskiego i krakowskiego); 3. Zakopane — model skansenu — eksponaty w skali 1:10 będą obrazowały architekturę podhalańską. Mini — skansen stanie obok Muzeum Tatrzańskiego.

Woj. lubelskie: Muzeum wsi lubelskiej w Lublinie.

Woj. łódzkie: Skansen łowicki, Boczek ew. Złaków, pow. Łowicz.

Woj. opolskie: Opolski park etnograficzny, Bierkowice k. Opola.

Woj. poznańskie: Izba regionalna — Turek.

Woj. warszawskie: Izba regionalna — Sierpc.

Woj. zielonogórskie: Muzeum Budownictwa Ludowego — Zielona Góra.

Osobny, ale nie mniej ważny problem stanowi ochrona zabytkowych wiatraków, młynów, szałasów. Od dawna na łamach prasy można spotkać apele skierowane pod adresem władz terenowych o odpowiednią opiekę i zagospodarowanie tych obiektów. Wstępnym krokiem byłoby wykonanie ścisłej dokumentacji zabytków dla celów badawczych. W wyniku przeprowadzonej w 1959 r. przez Ministerstwo Kultury i Sztuki inwentaryzacji wiatraków stwierdzono istnienie 867. Przypuszcza się, że do chwili obecnej prawie połowa uległa zniszczeniu. Niewielki tylko procent znajduje swoje miejsce w już istniejących lub planowanych skansenach, większość natomiast pozostanie świadectwem nieodpowiedniej polityki ochrony zabytków i turystyki. Pomijając fakt, że obiekty stanowią malowniczy akcent w krajobrazie, odpowiednie zagospodarowanie ich przyczyniłoby się do uatrakcyjnienia turystyki, przynosząc zarazem korzyści typu materialnego.

Na uwagę zasługuje decyzja podjęta na specjalnej naradzie w Zakopanem, zwołanej przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Krakowie, o ochronie 153 szałasów jako zabytków budownictwa pasterskiego. 19 szałasów wytypowano do natychmiastowego zabezpieczenia, przeznaczając na to 200 tys. zł. Wykonawstwa podjęło się Technikum Budowlane w Zakopanem, niestety, realizację tych zamierzeń utrudnia odmowa Tatrzańskiego Parku Narodowego na dostarczenie drzewa do rato-

wania szałasów. Na ręce Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków napływają od instytucji naukowych, turystycznych liczne propozycje przejęcia szałasów pod swoją opiekę. I w tym przypadku postawę Dyrekcji TPN charakteryzuje pewna opieszałość ujawniająca się chociażby w tym, że nie dostarczyła ona wykazu właścicieli szałasów, co z kolei uniemożliwia wciągnięcie tych obiektów do oficjalnego rejestru zabytków

Tak więc, mimo iż podjęto pewne decyzje, mimo że zgłaszają się już pierwsi opiekunowie, sprawa ratowania szałasów ciągle nie jest jeszcze w pełni wyjaśniona.

Z materiałów ODiE opracowała
Elżbieta Królikowska

DNI FOLKLORU I SZTUKI LUDOWEJ NA DOLNYM ŚLĄSKU

W dniach 26—27 września 1970 r. odbywały się w Lubaniu „Dni folkloru i sztuki ludowej na Dolnym Śląsku”, mające już swoją tradycję na Ziemi Dolnośląskiej. Program obejmował w pierwszym dniu wystawę rzeźby ludowej i koncert zespołów folklorystycznych.

Nie wnikając w szczegóły i merytoryczną ocenę przedstawionych rzeźb warto jednak w skrócie omówić najciekawsze z zaprezentowanych wytworów i wspomnieć ich twórców. Przedstawiali oni zarówno rzeźbę świecką jak i religijną, tzw. „święt-ki”, choć oficjalnie nazwano ekspozycję „wystawą świątkarzy”, a przeważała rzeźba świecka.

Franciszek Józków, zamieszkały w Żmigrodzie pow. Miliń, pochodzący z okolic Tarnopola, przedstawiał interesujące kompozycje „Chrystusa Frasobliwego”, „Ukrzyżowanego”, „Chłopa z chlebem”, „Madonnę”, „Księdza” i „Babę z torbą”. W rozmowie z niżej podpisanym stwierdził, że „najładniejsze rzeźby zostały w domu”.

Pochodzący z Makowa Podhalańskiego, obecnie zamieszkały w Bystrzycy Górnej pow. Świdnica, robotnik leśny, Józef Lurka, wystawiał rzeźby: „Smutek”, „Obieraczka”, „Skrucha”, „Miłosierdzie” i in. Józef Serwik, ur. w woj. warszawskim, od wielu lat zamieszkały w Lubaniu, były pracownik Zakł. Przem. Bawełnianego, obecnie emeryt, zareprezentował: „Heroda na tronie”, „Krakowiankę”. „Zmianę warty żołnierskiej”, „Kowala”, „Baletnicę”, „Szopkę” i in. Wszystkie rzeźby cechuje indywidualizm artystyczny. Inny styl, śmiały w kompozycji, z tendencją do stosowania deformacji w rzeźbie, prezentuje Jarosław Furgała, magazynier w Polwicy w powiecie Oława, pochodzący z Rzeszowszczyzny. Na wyróżnienie zasługują następujące prace: „Scena z raju”, „Adam i Ewa”, figurki z szopki.

Odrębny gatunek rzeźby wystawiał Jan Giejson, młody robotnik z Barda Śląskiego, ur. w woj. tarnopolskim, rzeźbiący od 1963 r. Rzeźba Giejsona, niewątpliwie ciekawa w formie, o poprawnej kompozycji, nie prezentuje zdaniem podpisanego, tradycyjnej sztuki ludowej, lecz plastykę amatorską. Interesuje go przede wszystkim rzeźba nowogwinejska i afrykańska, których silny wpływ uwidacznia się bardzo wyraźnie w takich tematach, jak np. „Człowiek” i „Siedząca”.

W godzinach wieczornych odbył się koncert zespołów folklorystycznych. Występowały w kolejności: Zespół Pieśni i Tańca „Jutrzenka” z Bolesławic, Zespół ludowy z Piławy Dolnej, pow. Dzierżoniów, Zespół góralski „Kościelisko” z Radkowa pow. Nowa Ruda oraz zespół instrumentalno-wokalny „Głośno-śląska Kapela” ze Strzelina. Do ostatniego miejsca wypełniona sala klubu „Włókniarz” jest żywym

Ryc. 1. Matka z dzieckiem. Rzeźba w drewnie. Rzeźbił Józef Lurka, 1970 r.
Fot. E. Ozgowicz.

Ryc. 2. „Smutek”. Rzeźba w drewnie. Rzeźbił J. Lurka, 1970 r.
Fot. E. Ozgowicz.

przykładem żywotności folkloru i doceniania jego walorów. Nic tedy dziwnego, że największymi brawami nagrodzono autentyczny ludowy zespół, grupę repatriantek z Rumunii, zamieszkających obecnie w Piławie Dolnej, prezentującą swój program przy zaимпровizowanym darciu piór. Opiekę nad zespołem roztacza z ramienia Muzeum Narodowego we Wrocławiu mgr M. Rostworowska, członek naszego Towarzystwa. Autentycznością amatorskiego zespołu przeпоjony był także występ zespołu z Bolesławic. Najlepsze wrażenia widowiskowe spełnił niewątpliwie zespół góralski „Kościelisko”, wywodzący swoją nazwę od miejsca pochodzenia członków założycieli i seniorów. Zespół zatracił częściowo cechy góralskiego folkloru i na skutek złe pojętej ewolucji robi wrażenie grupy na wpół profesjonalnej.

Ryc. 3. Św. Jadwiga Śląska. Płaskorzeźba
w drewnie lipowym. Rzeźbił Józef Serwik, 1970 r.
Fot. E. Ozgiewicz.

Kiedy „inspirowana folklorem dolnośląskim”(?) zbyt głośna „Głośno-śląska Kapela” prezentowała swój repertuar nawet nastolatki gromadnie zaczęły opuszczać wypełnioną do ostatniego miejsca widownię. Należy przypuszczać, że organizatorzy wyciągną właściwe wnioski z postawy publiczności, odbiorców programu, których garstka tylko wytrzymała do końca koncertu, w sumie udanego, choć zakończonego ogólną dezaprobatą ostatniego punktu programu.

W drugim dniu odbyła się z udziałem aktywu kulturalno-oświatowego domów kultury, wydziałów oświaty i organizacji „Samopomocy Chłopskiej” sesja folklorystyczna, na której ogłoszono następujące referaty i komunikaty: dr L. Itman „Przemiany kulturalne i obyczajowe na Dolnym Śląsku”; mgr M. Gołubkowa „Przejawy integracji mieszkańców współczesnej wsi dolnośląskiej w obrzędowości dorocznej”; mgr A. Śledziwski „Tradycyjny folklor jako tworzywo i podstawa repertuaru zespołów amatorskich”; mgr M. Rostworowska „Rola muzeum etnograficznego w pracy zespołów artystycznych”.

Z braku czasu organizatorzy po wygłoszeniu referatów zrezygnowali z dyskusji, co było niekorzystne dla referentów i aktywu kulturalno-oświatowego.

W godzinach popołudniowych odbył się koncert zespołów folklorystycznych,

Ryc. 4. Kobieta. Rzeźba w drewnie lipowym. Rzeźbił Franciszek Józków, 1970 r.
Fot. E. Ozgowicz.

z których największy sukces odniósł młodzieżowy zespół przy Domu Kultury w Walimiu, kultywujący folklor dolnośląski.

Polskie Towarzystwo Ludoznawcze w omawianej imprezie reprezentowali wiceprezes Zarządu Gł. doc. dr Adolf Nasz, mgr Józef Majchrzak i niżej podpisany.

W sali klubu „Włókniarz” urządzono ekspozycję i sprzedaż wydawnictw Polskiego Towarzystwa Ludoznawczego.

Konrad Wypych

FESTIWAL FOLKLORYSTYCZNY I SESJA NAUKOWA W LUBANIU, 10—13 VI 1971 R.

Lubań stał się miejscem corocznych spotkań ludowych twórców i zespołów folklorystycznych. W tym roku impreza miała charakter szczególny, gdyż pokaz dorobku zespołów był częścią Festiwalu Kulturalnego Związków Zawodowych i zarazem wojewódzkim przeglądem zespołów folklorystycznych.

Ta piękna inicjatywa, która weszła do dorocznych tradycji Lubania połączona była z sesją naukową i z wystawą dorobku dwóch rzeźbiarzy ludowych: Jarosława Furgały i Józefa Lurki.

Na dwudniowej sesji naukowej wystąpili: doc. dr Adolf Nasz, który dokonał historycznego przeglądu sztuki ludowej w jej wielorakich aspektach i gatunkach; Józef Majchrzak omówił dzieje polskiej pieśni ludowej na wschodnim obszarze Dolnego Śląska; mgr Mirosława Bobrowska z Poznania wystąpiła z referatem „Folklor a folkloryzm w amatorskich zespołach tanecznych”. Prelegenci reprezentujący Katedrę Etnografii Polski i Polskie Towarzystwo Ludoznawcze we Wrocławiu, uzasadnili i wskazali w aspekcie historycznym na istnienie zjawisk kultury ludowej związanej organicznie z tutejszym ludem polskim, jego tragicznymi dziejami w walce o język ojczysty i wielowiekowymi związkami z Macierzą.

Ciekawe były rozmowy z twórcami ludowymi o ich zamiłowaniach artystycznych, warsztacie twórczym na temat dobieranych wątków, tematów, środków materiałowych i osobistym wpływie na środowisko, w którym żyją, poparte wystawą mebli, świątków, postaci ludzkich.

Niemniej ciekawie prezentowały się przez trzy dni liczne zespoły folklorystyczne z całego województwa. Najlepsze z nich jury przeglądu zaproponowało jako reprezentację wojewódzką na przegląd centralny. Są nimi: Dolnośląski Zespół Pieśni i Tańca „Wrocław”, a wystąpił on z „Suitą polską”, i zespół „Silesiana” z Dzierżonowa przy ZDK, który przygotował „Wesele na Kurpiach”. Obok nich nagrodzono zespół Klubu Robotniczego ZZK przy ZNTK w Oleśnicy za taniec „Polka mularska”. Kapelę luźną z Góry Śląskiej za całokształt działalności i Ludowy Zespół Pieśni i Tańca ZDK „Piast” z Głuszycy za środowiskową działalność w propagowaniu polskiej muzyki i tańca.

Licznie zebrana na popisach publiczność z podziwem obserwowała entuzjazm i zaangażowanie młodzieży artystycznej. Jak wiadomo, nie zawsze pracuje ona w najlepszych warunkach; brak jej instrumentów i muzyków, w pełni kwalifikowanych instruktorów, a często materialnej pomocy z zewnątrz. Te braki wyrównuje jednak wielką chęcią wyżycia się na scenie, śpiewania i tańczenia, chęcią muzykowania. Dlatego sami członkowie zespołów szyją kostiumy, układają tańce, uczą się, by nieść wśród swoich radość i wesele.

Zjawiskiem nader pożytecznym jest próba nawiązywania do tradycyjnego folkloru śląskiego, który na szczęście ocalał po wielowiekowej niewoli w postaci pieśni, stroju i w niewielkim wymiarze w tańcu.

J. M.

Wykaz prac magisterskich z etnografii wykonanych na uniwersytetach polskich w 1970 r.

Uniwersytet Warszawski

BARAŃSKA Zofia, Instytucje społeczne w gromadzie na przykładzie GRN Śięcice pow. Pruszków, prof. dr W. Dynowski.

CIOŁEK Tadeusz Maciej, Kryteria społecznego prestiżu, prof. dr W. Dynowski.

DODZIUK Anna, Zamierzone i rzeczywiste funkcje sołtysa w gromadzie Staroźreby pow. Płock, doc. dr Z. Sokolewicz.

HANCZKA-WRZOSEK Bożena, Zakres społecznego uczestnictwa kobiet w instytucjach społeczno-politycznych gromady (dot. gromady Korytnica pow. Węgrów), prof. dr W. Dynowski.

- KRASICKA-MEUSZYŃSKA Grażyna, Poglądy na wychowanie dzieci we wsiach pow. węgrowskiego: Korytnicy i Jaczewie, doc. dr Z. Sokolewicz.
- MORSON Ewa, Autorytet sołtysa na podstawie badań we wsi Wolkowe pow. Ostrołęka, doc. dr Z. Sokolewicz.
- PISKORZ Jerzy, Społeczne aspekty mechanizacji rolnictwa okolic Ciechanowca, prof. dr A. Kutrzeba-Pojnarowa.
- RUD Stanisław, Rolnictwo i hodowla we wsi Gleba (kierunki zmian współczesnych a tradycja historyczna), prof. dr A. Kutrzeba-Pojnarowa.
- RYBIŃSKI Adam, Zakres społecznego uczestnictwa w obrzędach i uroczystościach rodzinnych (na przykładzie wsi Tomaszkowo pow. Olsztyn, doc. dr Z. Sokolewicz.
- SZATYŃSKA-KURELLA Joanna, Garncarstwo ludowe woj. kieleckiego oraz rola „Cepelii” w jego rozwoju, prof. dr A. Kutrzeba-Pojnarowa.
- URGACZ Barbara, Tradycje współdziałania społecznego i prac na rzecz wspólnego dobra w Ciechanowcu pow. Siemiatycze, doc. dr Z. Sokolewicz.
- ZYDOK Bogusław, Zakres społecznego uczestnictwa kobiet w instytucjach polityczno-społecznych gromady Święcice pow. Pruszków, prof. dr W. Dynowski.
- Uniwersytet im. A. Mickiewicza w Poznaniu
- BRZEZICHA Józef, Zwyczaje szlachecko-ziemiańskie na obszarze zaboru rosyjskiego w II poł. XIX w. Wzór kulturowy, prof. dr J. Burszta.
- CHWOJKA Anna, Teoretyczne założenia i metody badań terenowych we współczesnej etnografii, prof. dr M. Frankowska.
- DALSKA Urszula, Przemiany współczesne w kulturze Istebnej pod wpływem ośrodka wczasowo-turystycznego, prof. dr J. Burszta.
- GAWĘCKI Marek, zmiany w strukturze społecznej wybranych ludów grupy gwińskiej od końca XIX w. do połowy XX w., prof. dr M. Frankowska.
- GOLUCHOWSKA Maria, Umysłowość ludów prymitywnych na podstawie literatury etnograficznej II poł. XIX w. do 60-tych lat XX w., prof. dr M. Frankowska.
- GUTZEIT Teresa Regina, Współczesne przemiany w życiu rodzinnym Kazachów, prof. dr M. Frankowska.
- HEYMANN Jerzy, Tradycyjna kultura i jej proces rozpadu a polska etnografia. Studium metodologiczne, prof. dr J. Burszta.
- NIEDŹWIEDZIŃSKA Sławomira, Przeobrażenia kulturowe środowisk wiejskich okresu powojennego w świetle pamiętników „Młodego pokolenia wsi Polski Ludowej”, prof. dr J. Burszta.
- PIETREWICZ Eugenia, Monografia etnograficzna współczesnej wsi Białe w pow. suwalskim, prof. dr J. Burszta.
- PUJANEK Irena, Maski w polskich i środkowo-europejskich obrzędach ludowych. Studium porównawcze, prof. dr J. Burszta.
- RUCHLEWICZ-OBLIZAJEK Jolanta, Dom i rodzina wiejska w latach 1920—1970 na przykładzie wsi Kosmów w pow. kaliskim, prof. dr Burszta.
- STRUGAREK Przemysław, Wielkopolskie podania historyczne, prof. dr Burszta.
- SURZYŃSKA Anna, Problem źródeł we współczesnej etnografii. Próba klasyfikacji i oceny, prof. dr M. Frankowska.
- WIERZEJEWSKA Małgorzata, Pochody maszkarowe w polskiej obrzędowości Górow, prof. dr J. Burszta.

Na podstawie materiałów ODiE opracowała
Zofia Piotrowska

*Uzupełnienie do Wykazu prac magisterskich z etnografii
wykonanych na uniwersytetach polskich w XXV-leciu PRL*

1951 r.

DUBIEL Ludwik, Wnętrze mieszkalne w Beskidzie Śląskim w latach 1860—1950. UJ, prof. dr K. Dobrowolski.

TARKO Medard, Plecionkarstwo ludowe na obszarze Wielkopolski i Ziemi Lubuskiej. UAM, prof. dr E. Frankowski.

1952 r.

DYGACZ Adolf, Charakter pieśni ludowej na Śląsku Opolskim. UJ, prof. dr Jachimiecki.

CHMIEŁOWSKI Stefan, Materiały etnograficzne do Pałuk (budownictwo). UAM.
KWIATKOWSKA-JASTRZĘBSKA Mirosława, Budownictwo ludowe we wsi Smolanka pow. Łuków. UMCS, prof. dr J. Gajek.

JASTRZĘBSKI Józef, Przemysł sitarski w Biłgorajskim. UMCS, prof. dr J. Gajek.

1953 r.

SZURMIAK Aleksandra, Wieś Ochotnica w pow. nowotarskim. Monografia muzyczna. UJ, doc. dr W. Poźniak.

1956 r.

DZIERŻANOWSKA Maria, Charakterystyka pieśni ludowych Mazowsza Leśnego na podstawie zbiorów Kolberga. UJ, doc. dr W. Poźniak.

1957 r.

CIAŻYŃSKI Wiesław, Muzyka ludowa Mazowsza Połnego w świetle zbiorów Oskara Kolberga. UJ, doc. dr W. Poźniak.

1964 r.

PEŁCZARSKA-PARZYŃSKA Teresa, Charakterystyka muzyki ludowej Ziemi Lubelskiej według zbiorów O. Kolberga. UJ, doc. dr W. Poźniak.

PODWIŃSKA Anna, Charakterystyka pieśni ludowych Ziemi kieleckiej według zbiorów O. Kolberga. UJ, doc. dr W. Poźniak.

ZAGRODZKA Ewa, Monografia muzyczna wsi Słotwiny pow. Żywiec. UJ, doc. dr W. Poźniak.

1966 r.

ZIARKO Mirosława, Charakterystyka pieśni ludowych Górnego Śląska według zbiorów O. Kolberga i J. Rogera. UJ, doc. dr W. Poźniak.

1967 r.

KUŚMIERKIEWICZ-SZUMSKA Danuta, Charakterystyka pieśni Sandomierza na podstawie zbiorów O. Kolberga. UJ, doc. dr W. Poźniak.

BŁASZAK Jan Tadeusz, Pojęcie i proces akulturacji w literaturze etnologicznej. UWBB, prof. dr A. L. Godlewski.

ZANIEWSKI Bogusław, Adopcja dzieci jako prawo zwyczajowe u ludów Oceanii. UWBB, A. L. Godlewski.

1969 r.

BELOW-WRZALIK Ewa, Zwyczaje małżeńskie i urodzinowe u ludów Melanezji, UWBB, prof. dr A. L. Godlewski.

CYTOWSKA Hanna, Obróbka surowców tkackich na podstawie analizy kolekcji w Ciechanowieckim Muzeum Rolnictwa im. Kluka. UW, prof. dr W. Dynowski.

JACKOWSKA Jadwiga, Tkactwo ludowe okolic Ciechanowca. UW, prof. dr W. Dynowski.

KOZIOROWSKA Jolanta, Garncarstwo okolic Ciechanowca od końca XIX w. do chwili obecnej. UW, prof. dr W. Dynowski.

LEWICKI A., Transport i komunikacja u ludów pierwotnych w Ameryce Południowej. UWBB, prof. dr A. L. Godlewski.

WITCZAK J., Wychowanie u ludów pierwotnych Australii. UWBB, prof. dr A. L. Godlewski.

Uprzejmie prosimy osoby zainteresowane o nadsyłanie na adres Ośrodka Dokumentacji i Informacji Etnograficznej danych o pracach magisterskich, które w wyż. wym. wykazie nie zostały umieszczone.

Na podstawie materiałów ODiIE opracowała
Zofia Piotrowska

ETNOGRAFICZNE WYSTAWY CZASOWE EKSPONOWANE W 1970 R.

Woj. gdańskie

Powiatowy Dom Kultury w Wejherowie: „Sztuka ludowa”.

Woj. łódzkie

Muzeum w Łowiczu: „Wycinanka ludowa”. Muzeum Historii i Włókiennictwa w Łodzi: „Sztuka użytkowa radzieckiej Estonii”.

Woj. katowickie

Zamek w Będzinie: „Wystawa szopek krakowskich”.

Woj. krakowskie

Muzeum Etnograficzne w Krakowie: 1. „III biennale grafiki”; 2. „Węgierska sztuka ludowa”. Klub Rolnika w Podolanach pow. Myślenice: „Nasza wieś wczoraj i dziś”.

Woj. poznańskie

Klub Międzynarodowej Książki i Prasy w Kaliszu: „Tradycyjna i współczesna sztuka ludowa regionu kaliskiego”.

Woj. rzeszowskie

Muzeum Okręgowe w Rzeszowie: „Wystawa gorsetów ludowych z XVIII—XX w.”. Dom Sztuki w Rzeszowie: „Współczesna rzeźba ludowa woj. rzeszowskiego”.

Woj. warszawskie

Muzeum Mazowieckie w Płocku: „Plastyka obrzędowa Mazowsza”. Bułgarski Ośrodek Kultury w Warszawie: „Sztuka ludowa”. Dom Chłopa w Warszawie: „Warmia i Mazury”. Instytut Wzornictwa Przemysłowego w Warszawie: „Sztuka ludowa w 25-leciu PRL”.

Woj. wrocławskie

Muzeum Etnograficzne we Wrocławiu: „Plastyka amatorska Ziemi Zachodnich”.

Na podstawie materiałów ODiIE opracowała
Elżbieta Królikowska

DOKTORATY I HABILITACJE Z ZAKRESU ETNOGRAFII W LATACH 1968—1970

Uniwersytet Jagielloński — K r a k ó w

Jan B u j a k, *Rozwój muzealnictwa etnograficznego w Polsce*, 1968. Promotor: prof. dr Mieczysław Gładysz.

Praca zawiera omówienie muzealnictwa etnograficznego w Polsce w aspekcie historycznym, ze szczególnym uwzględnieniem ośrodków muzealnych w Warszawie, Krakowie, Wilnie i Łodzi. Na tym tle została także przedstawiona sprawa tworzenia zbiorów etnograficznych w muzeach regionalnych. W dalszej części pracy autor zawarł ogólne uwagi o kierunkach rozwoju i węzłowych problemach, z jakimi spotkało się muzealnictwo etnograficzne w XX leciu powojennym.

Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej — L u b l i n

Krystyna M a r c z a k, *Rozwój urządzenia i zdobnictwa wewnątrz mieszkalnych na wsi woj. lubelskiego od połowy XIX w.*, 1970. Promotor: prof. dr Roman Reinfuss.

Treścią pracy jest urządzenie wnętrza mieszkalnego we wsiach woj. lubelskiego oraz zwyczaje i zabiegi magiczne z nim związane. Omówione zostały poza tym czynniki wpływające na przemiany i zróżnicowanie urządzenia i zdobnictwa wnętrza, na które składają się stan zamożności, warunki glebowe, stosunki narodowościowe i wyznaniowe, wpływ dworu i ośrodka miejskiego. Uwzględnione zostały także współczesne tendencje rozwojowe w dziedzinie urządzenia i zdobnictwa wewnątrz mieszkalnych na Lubelszczyźnie.

Uniwersytet Ł ó d z k i

Jan D e k o w s k i, *Pożywienie chłopów łowickich (1880—1930)*, 1968. Promotor: prof. dr Kazimiera Zawistowicz-Adamska.

Temat rozprawy wiąże się ściśle z dawnym Księstwem Łowickim. Bazę źródłową stanowią przekazy drukowane, materiały archiwalne oraz etnograficzne materiały terenowe.

Wanda J o s t o w a, *Zróżnicowanie kulturowe podhalańsko-orawskie na przykładzie odrębności tradycyjnego pasterstwa na Orawie polskiej*, 1968. Promotor: prof. dr Kazimiera Zawistowicz-Adamska.

Praca składa się z 6 części, w których omówiono: charakterystykę fizjograficzną, przebieg osadnictwa i stosunki etniczne na Orawie, dzieje zagospodarowania i stosunki gospodarcze, pasterstwo, budownictwo pasterskie.

Maria W i e r u s z e w s k a - A d a m c z y k, *Sankcje systemu kontroli społecznej wobec rodziny wiejskiej, na przykładzie badań dwóch wybranych wsi pow. bełchatowskiego*, 1970. Promotor: prof. dr Kazimiera Zawistowicz-Adamska.

Praca omawia nieformalne sankcje stosowane w dwóch odpowiednio zróżnicowanych społecznościach lokalnych wobec anomalii życia rodzinnego. Sankcje analizowano w układach typologicznych: fizyczne, ekonomiczne, psychologiczne. Konstrukcja pracy oparta została na szerokiej interpretacji pojęcia kontroli społecznej, obejmującej zarówno system regulacyjny w postaci sankcji, jak i system normatywny.

Uniwersytet im. A. Mickiewicza — P o z n a ń

Krzysztof K w a ś n i e w s k i, *Adaptacja i integracja kulturowa ludności Śląska po II wojnie światowej (habilitacja, 1968)*.

Celem pracy jest przedstawienie procesów ujednolicenia się form kulturowych

w życiu różnych grup ludności miejscowej i osiedleńczej. Skonfrontowanie ich z różnymi cechami starych i nowych środowisk osiedleńców wraz z odbiciem tych procesów w świadomości społecznej.

Bogusław Linette, *Współczesny folklor wsi lubuskiej*, 1968. Promotor: prof. dr Józef Burszta.

Praca przedstawia w syntetycznym ujęciu współczesny folklor w skali neoregionu Ziemi Zachodnich na przykładzie Ziemi Lubuskiej.

Józef Pieprzyk, *Elementy wiejskie w kulturze miasta Poznania*, 1968. Promotor: prof. dr Józef Burszta.

Rozprawa zawiera wyniki badań nad żywotnością elementów kultury wiejskiej w Poznaniu w okresie od 1919—1967 r. Omawia rozwój terytorialny miasta oraz społeczne i terytorialne pochodzenie mieszkańców Poznania ze szczególnym uwzględnieniem pochodzenia wiejskiego.

Maria Paradowska, *Relacje polskich podróżników o Iraku w XIX i XX wieku jako źródło historyczne*, 1969. Promotor: prof. dr Maria Frankowska.

Praca dokonuje analizy polskich relacji na przykładzie relacji o Iraku i ocenia ich wartość jako źródła etnograficznego. Zwrócono uwagę na metody badawcze stosowane przy interpretacji tego typu źródeł. Omówiono kontakty polsko-irackie oraz sylwetki podróżników, którzy dostarczyli najwięcej materiału etnograficznego. Przedstawiono kulturę ludową ludności arabskiej Iraku, Kurdów irackich. Następnie przeprowadzono analizę źródeł, która miała wykazać wiarygodność tego typu materiałów etnograficznych.

Zbigniew Jasiewicz, *Uzbecy. Studia nad przeobrażeniami społeczno-kulturowymi w XIX i XX w. (habilitacja, 1969)*.

Jest to analiza procesu przeobrażeń dokonanych w trzech płaszczyznach: technologii i stosunków produkcyjnych, rodziny oraz społeczności lokalnych. Praca oparta na badaniach muzealnych, literaturze przedmiotu a także na obserwacjach terenowych autora.

Jerzy Dąmrosz, *Problem regionu w etnografii polskiej*, 1970. Promotor: prof. dr Józef Burszta.

Praca stanowi pierwsze, pełniejsze opracowanie historii problematyki i teorii regionu oraz regionalizmu. Na podstawie obfitej literatury autor krytycznie podsumował rozwój teorii i wiedzy w tym zakresie, dając następnie własne sugestie teoretyczne.

Dorota Simonides, *Współczesna śląska proza ludowa (habilitacja, 1970)*.

Praca reprezentuje nowatorskie ujęcie problematyki współczesnej żywego folkloru (słownego), jego aktualnych przejawów i gatunków opowiadań ludowych, ich roli społecznej i historyczno-narodowej oraz współczesną funkcję folkloru.

Uniwersytet Mikołaja Kopernika — Toruń

Teresa Karwiczka, *Drzewa w wierzeniach i praktykach ludu polskiego*, 1970. Promotor: prof. dr Jadwiga Klimaszewska.

Treść pracy stanowi zagadnienie rekonstrukcji dawnych wierzeń i praktyk w tradycyjnej kulturze ludowej XIX i I połowy XX w. oraz zagadnienie kultu drzew u Słowian.

Uniwersytet Warszawski

Zofia Sokolewicz, *Plon, obrzęd i widowisko (habilitacja, 1968)*.

Jest to próba etnologicznego ujęcia zwyczajów rolniczych i obrzędów. Autorka zgodnie z założeniem pracy przedstawia różnorodne funkcje społeczne tej samej

formy obrzędowej w warunkach drobnokapitalistycznej wsi europejskiej XX wieku. Rozważania przeprowadzono w oparciu o materiał etnograficzny z terenów o zróżnicowanych warunkach gospodarczych, społecznych i politycznych.

Danuta Markowska, *Przeobrażenia rodziny wiejskiej i społeczności lokalnej na Podlasiu od połowy XIX do połowy XX w. w świetle ogólnych przemian społeczno-kulturowych*, 1969. Promotor: prof. dr Witold Dynowski. (ODiE nie posiada informacji o treści pracy)

Uniwersytet im. Bolesława Bieruta — Wrocław

Krystyna Świerczyńska, *Obrzędy inicjacyjne w kulturze ludów Afryki południowej i zachodniej*, 1969. Promotor: prof. dr Józef Gajek.

Praca jest monografią problemową. Badaniami objęto ludy zamieszkałe na południe od Sahary: plemiona bantyjskie, Pigmejów, Hotentotów, Buszmenów oraz niektóre plemiona centralno-sudańskie. Do analizy materiału źródłowego posłużono się metodą historyczno-porównawczą i kartograficzną.

Ewa Jęczalik, *Dolnośląskie malarstwo ludowe na szkle*, 1970. Promotor: doc. dr Adolf Nasz.

Przedmiotem pracy jest zespół obrazów malowanych na szkle, posiadających pewną ilość wspólnych cech stylowych, a produkowanych w okresie od II połowy XVIII do końca XIX wieku na terenie Polesia Śląskiego. Praca zawiera rozważania na temat genezy i lokalizacji głównego centrum produkcyjnego obrazów, omówienie ich tematyki oraz analizy formalnej, ustalenie chronologii, określenie techniki ich malowania i autorstwa, próbę ogólnej charakterystyki na tle malarstwa innych regionów.

Feliks Olesiejuk, *Ludowy obrzęd weselny na mieszanym obszarze polsko-ukraińskim w woj. lubelskim (zagadnienia genezy i zmienności)*, 1970. Promotor: prof. dr Józef Gajek.

Praca przedstawia zróżnicowanie obrzędu weselnego na terenie woj. lubelskiego, a więc w strefie małopolsko-mazurskiej i na pograniczu polsko-ukraińskim. Zróżnicowanie to wynika z układów etnicznych, z różnych dróg rozwoju elementów pierwotnych wesela. Problem genezy zwyczajów został omówiony poprzez porównanie elementów typu prawnospołecznego i typu sakralnego.

Instytut Historii Kultury Materialnej PAN — Warszawa

Anna Szyfer, *Tradycyjna wiedza i wierzenia ludowe na Mazurach, Warmii i Kurpiach i ich współczesne przeobrażenia (na przykładzie ludowej astronomii i meteorologii)*, 1968. Promotor: prof. dr Anna Kutrzeba-Pojnarowa.

Celem pracy jest wykazanie stanu zachowania polskiej kultury tradycyjnej Mazurów i Warmiaków na przykładzie wiedzy i wierzeń tradycyjnych; porównanie zasobu zachowanych treści tradycyjnych na Mazurach, Warmii i Kurpiach i ich odtworzenie; prześledzenie współczesnych przeobrażeń w tej dziedzinie życia wsi, polegających przede wszystkim na rozpadzie i zaniku treści tradycyjnych.

Krzysztof Makulski, *Współczesne pasterstwo na Saharze (Kierunki zmian społecznych a obecna sytuacja ekonomiczna)*, 1969. Promotor: prof. dr Witold Dynowski.

Głównym tematem pracy są zmiany społeczno-ekonomiczne w feudalnym społeczeństwie pasterskim Tuaregów Kel Ahaggar pod wpływem industrializacji centralnej Sahary (rozwój eksploatacji ropy naftowej oraz przemysł atomowy). W wyniku tego procesu nastąpiło załamanie się dotychczasowego układu społecznego, opartego na 4 warstwach: feudalnych, szlacheckich, plemion wasalnych, wolnych rolników i niewolników. Nowe możliwości pracy w przemyśle przyciągają większość przedstawi-

cieli warstwy rolników i niewolników. W tej sytuacji powstaje problem gospodarki pasterskiej, która może być kontynuowana tylko przy zmienionych warunkach jedynie poprzez gruntowną modernizację.

Wanda Leopold, Społeczno-kulturowe przeobrażenia Afryki współczesnej w świetle narodzin i rozwoju powieściopisarstwa Nigerii, 1969. Promotor: prof. dr Józef Chałasiński.

Autorka omówiła w pracy następujące problemy: Rozwój polityczny Nigerii. Zróżnicowanie etniczne i odrębności kulturowego rozwoju. Oświata, formowanie się elity, początki piśmiennictwa w języku angielskim. Dalsza część pracy poświęcona jest analizie utworów głównych przedstawicieli powieściopisarstwa Nigerii.

Na podstawie materiałów ODiIE opracowała
Elżbieta Królikowska

XLV WALNE ZGROMADZENIE PTL I SESJA NAUKA W MIĘDZYRZECZU W DNIACH 18—20 WRZEŚNIA 1970 R.

Otwarcia XLV WZ PTL dokonała przez Towarzystwa, prof. dr Kazimiera Zawistowicz-Adamska, po czym jednomyślnie wybrano na przewodniczącą WZ dr Annę Kowalską-Lewicką.

Przed rozpoczęciem obrad prof. dr M. Znamierowska-Prüfferowa wygłosiła krótkie wspomnienia pośmiertne o zmarłych w ub. roku członkach PTL: Janie Rompskim, Zofii Durbas, Józefie Kupcu i Stefanii Ćwik.

Proponowany porządek dzienny przedstawiał się następująco: 1. Odczytanie i przyjęcie protokołu z XLIV Walnego Zgromadzenia; 2. Wybór Komisji Mandatowo-skrutacyjnej i wnioskowej; 3. Sprawozdanie Zarządu Głównego; 4. Sprawozdanie i wnioski Głównej Komisji Rewizyjnej; 5. Dyskusja; 6. Zatwierdzenie bilansu, sprawozdań i wniosków GKR oraz udzielenie absolutorium Zarządowi Głównemu PTL; 7. Upoważnienie ZG PTL do opracowania planu pracy i budżetu PTL na 1971 r.; 8. Uchwalenie wniosków, przedłożonych przez Komisję Wnioskową; 9. Wybory członków Zarządu Głównego, Głównej Komisji Rewizyjnej i Sądu Koleżeńskiego PTL na kadencję 1970—1973.

Porządek dzienny przyjęto po uzupełnieniu pkt. 2 o Komisję Matkę.

Ad 1. Protokół z poprzedniego WZ przyjęto po drobnych uzupełnieniach.

Ad 2. W głosowaniu jawnym wybrano: Komisję Matkę — M. Frankowska, J. Klimaszewska, A. Godlewski, M. Kamocka, J. Lech; Komisję Mandatowo-skrutacyjną — J. Kucharska, J. Wronkowska, H. Łopuszański; Komisję Wnioskową — A. Kutrzeba-Pojnarowa, Z. Jasiewicz, J. Jastrzębski, P. Kaleciak.

Ad 3. Sprawozdanie za okres ub. kadencji odczytała sekretarz gen. B. Jaworska-Kopczyńska. Skrót sprawozdania znajduje się na stronach 360—371 tegoż tomu.

Ad 4. W imieniu GKR sprawozdanie wygłosił I. Kuźniewski. GKR stwierdziła prawidłowość gospodarki finansowej, konieczność przeanalizowania przez ZG zakresu pracy i wykonywanych czynności pracowników biura i ścisłego powiązania z działalnością innych agend Towarzystwa, oceniła pozytywnie współpracę z instytucjami państwowymi i samorządowymi, zalecając lepszą koordynację harmonogramów prac wydawniczych z planami finansowymi i intensyfikację wysiłków nad sprzedażą. GKR oceniła dwuletnią działalność Ośrodka Dokumentacji i Informacji Etnograficznej jako pożyteczną i celową, podnoszącą naukową i społeczną użyteczność Towarzystwa. Odnośnie biblioteki GKR stwierdziła stopniowe usuwanie dotychczasowych zaniedbań, poszerzenie kręgu czytelników i wzrost księgozbioru. No-

wemu Zarządowi GKR zaleca rozwiązanie kwestii pomieszczeń dla archiwum Towarzystwa. W zakończeniu GKR stwierdza poważny wkład pracy oraz znaczne osiągnięcia ZG i wnosi o udzielenie absolutorium ustępującemu Zarządowi.

Z kolei nastąpiło uroczyste wręczenie dyplomów honorowego członka PTL prof. dr Stanisławowi Bąkowi, prof. dr Bolesławowi Olszewiczowi, prof. dr Kazimierzowi Dobrowolskiemu, dr. Sebastianowi Flizakowi i Zofii Szembekównie.

W imieniu Komisji Matki J. Klimaszewska przedłożyła proponowaną listę członków nowego Zarządu Głównego, Głównej Komisji Rewizyjnej i Sądu Koleżeńskiego, poszerzoną przez dodatkowych kandydatów, zgłoszonych z sali obrad. Do ZG zgłoszono dodatkowo: P. Kaleciaka, A. Godlewskiego, T. Wróblewskiego i B. Januszkiewicza. Zaproponowano nadto przesunięcie z Sądu Koleżeńskiego do ZG — L. Malickiego i K. Pietkiewicza. Do GKR dodatkowo zgłoszono P. Niedźwiedzińskiego, a do Sądu Koleżeńskiego T. Prus-Wiśniowskiego, M. Biernacką, W. Jostową, A. Kuczyńskiego i J. Lecha.

Ad 5 St. Błaszczyk w dyskusji stwierdził, że ilość członków PTL pozornie rośnie, lecz znaczna ich część zalega z opłacaniem składek, co niejednokrotnie stwarzało problemy przy wyborze delegatów na WZ. W związku z tym St. Błaszczyk apeluje o terminowe opłacanie składek, usprawnienie sposobu ich ściągania i składanie wniosków o skreślenie w razie konieczności.

A. Kutrzeba-Pojnarowa apeluje o aktywniejsze włączanie się pracowników uniwersyteckich do prac w PTL, które jest obecnie jedyną instytucją, skupiającą etnografów w Polsce. Apeluje o konsolidację i bardziej zwarte współdziałanie między poszczególnymi ośrodkami.

A. Kowalska-Lewicka zachęca do uaktywnienia działalności, by Towarzystwo znalazło się w następnej kategorii towarzystw.

W sprawie składek członkowskich wypowiadali się kolejno: L. Malicki, B. Januszkiewicz, M. Znamierowska-Prüfferowa i F. Wokroj. Mówcy postulowali powrót do zdecentralizowanego systemu ściągania składek członkowskich, kwartalnego sporządzania wykazów zaległych składek zarówno w oddziałach jak i ZG. Ostatni z mówców zwrócił nadto uwagę na zapasy wydawnictw. B. Jaworska w uzupełnieniu tej wypowiedzi poinformowała o dokonanej przecenie wydawnictw.

Ad 6. W głosowaniu jawnym zatwierdzono sprawozdanie ZG i GKR i udzielono absolutorium ustępującemu Zarządowi.

Ad 7. Na wniosek przewodniczącego zebrania, dr A. Kowalskiej-Lewickiej, upoważniono nowy Zarząd do opracowania planu pracy na 1971 r. po otrzymaniu wskazańników finansowych.

Ad 8. Komisja wnioskowa przedłożyła WZ następujące wnioski: 1. O przyznanie członkostwa honorowego: Jadwidze Sobieskiej za wieloletnią pracę na polu folkloru muzycznego; Janinie Oryźynie za wieloletnią pracę w dziedzinie badań i propagowaniu polskiej sztuki ludowej. Wniosek uchwalono jednomyślnie. 2. Wniosek upoważniający Prezydium ZG do wystosowania memoriału do władz Akademii o jak najszybsze powołanie Komitetu lub Komisji Etnograficznej jako samodzielnej jednostki w ramach Akademii (treść wniosku była przedmiotem uchwały ZG dnia 17 IX 1970 r.). 3. Wystąpienie do PAN o zwiększenie stanu etatowego dla ODiE lub zwiększenie bezosobowego funduszu płac. Wniosek uchwalono jednomyślnie. 4. Oddział Toruń postuluje powrót do systemu ściągania składek przez oddziały. Wniosek przyjęto jednomyślnie. Nadto oddział toruński zgłosił postulat zorganizowania wycieczki turystycznej do ZSRR. Zgłoszono również propozycję odbycia następnego WZ w Gdańsku. Decyzję w tym względzie pozostawiono nowemu Zarządowi.

W dalszym ciągu dyskusji K. Wypych w dłuższym wystąpieniu przypomniał o 2 niezwykle ważnych dla PTL, a przypadających w tym roku rocznicach, a mianowicie 75-leciu istnienia PTL i 25-leciu jego działalności w PRL oraz omówił osiągnięcia i działalność PTL w minionym okresie.

Z kolei B. Jaworska zgłosiła propozycję, by wyrazić uznanie osobom pracującym na polu folkloru i ludoznawstwa, nie będącym członkami Towarzystwa, przez nadanie im członkostwa honorowego, jak np. W. Siemionowi. Z. Jarecka wypowiada się za wyrażeniem uznania, lecz przyznanie członkostwa honorowego uznaje za przesadę. A. Kutrzeba-Pojnarowa wysuwa sugestię prof. Antoniewicza zorganizowania sieci społecznych opiekunów zabytków kultury ludowej. Z. Jarecka stwierdza, że należy uhonorować 75 lecie PTL w najbliższym tomie „Ludu”.

W zakończeniu dyskusji przewodnicząca dr A. Kowalska-Lewicka serdecznie podziękowała organizatorom WZ za sprawną organizację, po czym nastąpiło ogłoszenie wyników wyborów. Uprawnionych do głosowania było 60 delegatów, nieobecnych było 11 delegatów. W głosowaniu tajnym głosy oddało 49 delegatów, w tym ważnych było 48 głosów. Wyniki wyborów odczytał H. Łopuszański. Spośród 27 kandydatów do ZG w wyniku wyborów weszli: prof. dr K. Zawistowicz-Adamska (Łódź), prof. dr M. Znamierowska-Prüfferowa (Toruń), doc. dr A. Nasz (Wrocław), doc. dr B. Jaworska (Łódź), dr Leszek Itman (Wrocław), prof. dr St. Bąk (Wrocław), mgr St. Błaszczyk (Poznań), prof. dr J. Burszta (Poznań), mgr M. Suboczowa (Katowice), mgr P. Kaleciak (Mszana Dolna), dr A. Kowalska-Lewicka (Kraków), prof. dr A. Kutrzeba-Pojnarowa (Warszawa), prof. dr F. Wokroj (Poznań), prof. dr M. Frankowska (Poznań), prof. dr R. Reinfuss (Kraków), dr L. Malicki (Gdańsk), doc. dr Z. Jasiewicz (Poznań), dr K. Pietkiewicz (Warszawa), mgr A. Posern-Zieliński (Poznań); na zastępców członków: mgr J. Optołowicz (Lublin), prof. dr A. Godlewski (Wrocław), mgr St. Lew (Przemyśl).

Na członków GKR wybrano: I. Kuźniewskiego (Opole), mgr J. Jastrzębskiego (Tomaszów Maz.), dr B. Linette'a (Poznań), dr J. Dekowskiego (Łódź), mgr P. Niedźwiedzińskiego (Międzyrzecz).

Do Sądu Koleżeńkiego wybrano: dr T. Prus-Wisniewskiego (Myślenice), dr M. Biernacką (Warszawa), mgr A. Kuczyńskiego (Wrocław), dr W. Jostową (Zakopane) i mgr J. Lecha (Łódź).

Po południu odbyła się wycieczka autokarowa, w czasie której uczestnicy WZ zwiedzili zabytkowy kościół drewniany w Bukowcu, izbę regionalną w Dąbrówce, gdzie również oglądali występy Lubuskiego Zespołu Pieśni i Tańca z Zielonej Góry i autochtonicznego zespołu regionalnego, mającego półwiekową tradycję.

Sesja naukowa w dniu 19 września obejmowała z okazji XXV lecia problematykę etnograficzną Ziem Zachodnich i Północnych. W otwarciu sesji uczestniczyli m. in. sekretarz KP PZPR — St. Nowaczyński, przew. PMRN — K. Pawliszak, prezes Lubuskiego Towarzystwa Kultury — dr W. Sauter, prezes Międzyrzeckiego Towarzystwa Kultury — inż. W. Gliniński, przedstawiciel PK ZSL — J. Trochanowski, kierownik Muzeum w Międzyrzeczu — mgr Alf Kowalski oraz W. Kromuszczyński. Gości powitał i obradom przewodniczył mgr St. Błaszczyk. Przemówienia powitalne wygłosili również St. Nowaczyński, dr Sauter i inż. Gliniński.

Wygłoszono następujące referaty: Józef Burszta, „Etnografia polska a Ziemie Zachodnie”; Dorota Simonides, „Opolska literatura ludowa w Folklorze Nadodrza”; Anna Szyfer, „Z problematyki badań nad procesami integracji kulturowo-społecznej na Mazurach i Warmii”; Wojciech Gluźniński, „Funkcje muzeów regionalnych na Ziemiach Nadbałtyckich i Nadodrzańskich”; Ryszard Kukier, „Niektóre zagadnienia etnografii kaszubsko-słowińskiej w XIX i w początku XX wieku”; Kazimierz Pudło,

„Stan badań nad procesem adaptacji i integracji kulturowo-społecznej ludności łemkowskiej na Dolnym Śląsku”; Barbara Kołodziejska, „Przemysł i rzemiosło ludowe na ziemi lubuskiej”, Tadeusz Prus-Wiśniowski, „Niektóre cechy demograficzne Ziemi Zachodnich i Północnych”.

W dyskusji nad referatami głos zabrali m. in.: St. Błaszczyk, A. Błachowski, M. Znamierowska-Prüfferowa, K. Zawistowicz-Adamska i L. Malicki. Dyskutanci podkreślali bezpośredni związek pomiędzy etnografią i życiem politycznym społecznym i kulturalnym i wskazywali na potrzeby zmobilizowania władz do właściwej opieki nad muzealnictwem etnograficznym i etnografii w ogóle, o właściwą rangę etnografa i etnografii. St. Błaszczyk apelował o pomoc PTL w zakresie urządzenia wzorowej Izby Pamiątek w Dąbrowce Wielkopolskiej. M. Znamierowska-Prüfferowa wysuwała dezyderaty odnośnie muzealnictwa etnograficznego a L. Malicki proponował upoważnić ZG PTL do wystosowania pod adresem MKiSzt. petycji w sprawie rozwoju muzealnictwa etnograficznego.

W trzecim dniu WZ odbyła się wycieczka.

Opracował *Konrad Wypych*

SPRAWOZDANIE ZARZĄDU GŁÓWNEGO POLSKIEGO TOWARZYSTWA LUDOZNAWCZEGO Z DZIAŁALNOŚCI W OKRESIE KADENCJI OD 22 X 1967 DO 18 IX 1970 R.

I. Stan organizacyjny

Polskie Towarzystwo Ludoznawcze posiada 19 oddziałów, poprzez które prowadzona jest działalność statutowa. Stan członków w poszczególnych oddziałach jest następujący:

Lp.	Oddział	liczba członków		
		1968	1969	stan na 10 VIII 70
1.	Gdańsk	11	11	7
2.	Zabrze (Katowice)	15	12	10
3.	Kielce	30	27	10
4.	Kraków	57	55	40
5.	Limanowa	25	24	40
6.	Lublin	25	23	16
7.	Łańcut	14	28	18
8.	Łódź	50	63	44
9.	Mszana Dolna	41	48	33
10.	Olsztynek (Olsztyn)	15	23	10
11.	Opole	20	22	10
12.	Przemysł	66	34	146
13.	Poznań	78	99	46
14.	Sanok	19	14	9
15.	Toruń	79	71	46
16.	Warszawa	98	104	57
17.	Wrocław	79	88	61
18.	Zakopane	11	11	11
19.	Zielona Góra			10
Razem:		733	757	624

Z przedstawionych danych wynika, że ogólna liczba członków PTL od 1967 r. zmniejszyła się znacznie. Ten ubytek jest wynikiem przeprowadzonej ostatnio, zgodnie z wymogami ordynacji wyborczej nowego statutu, weryfikacji członków należących z opłacaniem składek członkowskich.

W związku z tym pojawia się potrzeba werbowania nowych członków. W ciągu minionych trzech lat najaktywniejsze w tym względzie były Oddziały: poznański, łancucki, warszawski, wrocławski. Zwiększenie liczby członków jest istotne, gdyż od wzrostu liczby członków Towarzystwa i ich aktywności uzależniony jest dalszy jego rozwój. Ważnym zadaniem było by zrzeszenie w szeregach PTL nie tylko etnografów, ale i specjalistów z nauk pokrewnych, interesujących się kulturą ludową.

Rejestr członków i kartoteka składek, zgodnie z zarządzeniami PAN, prowadzone są centralnie we Wrocławiu. Skarbnicy Oddziałów otrzymują dwa razy do roku wykazy zadłużenia członków. Jak wykazała ostatnia weryfikacja, centralny system ściągania składek, wprowadzony w roku 1967, nie jest korzystny dla Towarzystwa.

W okresie sprawozdawczym w skład Zarządu Gł. PTL wchodziło: prof. dr K. Zawistowicz-Adamska, prezes; prof. dr M. Znamierowska-Prüfferowa, v-ce prezes; doc. dr Tadeusz Wróblewski, v-ce prezes; doc. dr Bronisława Jaworska, sekretarz generalny; doc. dr Władysław Kwaśniewicz, z-ca sekr. gen.; mgr Maria Suboczowa, od lutego 1970 r. z-ca sekr. gen.; prof. dr Stanisław Bąk, skarbnik; mgr Stanisław Błaszczak z-ca skarbnika; prof. dr Józef Burszta, przewodniczący Rady Wydawniczej PTL, oraz członkowie: prof. dr Jadwiga Klimaszewska, mgr Piotr Kaleciak, dr Kazimierz Pietkiewicz, dr Longin Malicki, dr Anna Kowalska-Lewicka, prof. dr Anna Kutrzeba-Pojnarowa, mgr Kazimierz Różanowski, mgr Stefan Lew, mgr Piotr Dekowski. Z-cy członków: prof. dr Franciszek Wokroj, mgr Zofia Neyman, mgr Janusz Optołowicz. Członkowie Głównej Komisji Rewizyjnej: Ignacy Kuźniewski, przewodniczący, doc. dr Zbigniew Jasiewicz, mgr Józef Jastrzębski, dr Bogusław Linette, dr Tadeusz Prus-Wiśniowski. Członkowie Sądu Koleżeńskiego: prof. dr Włodzimierz Antoniewicz, mgr Feliks Olesiejuk.

Oprócz osób pracujących społecznie, Towarzystwo nasze zatrudniało w administracji 4 pracowników i jedną woźną; w bibliotece i archiwum 2 pracowników; w wydawnictwie 2 pracowników (w tym 1 osoba w redakcji „Literatury Ludowej”); w Ośrodku Dokumentacji i Informacji Etnograficznej w Łodzi — 1 pracownika, w Redacji „Dzieł wszystkich” Oskara Kolberga w Poznaniu — 7 pracowników.

II. Działalność Zarządu Głównego i jego organów

Od ostatniego Walnego Zgromadzenia odbyły się 3 posiedzenia plenarne Zarządu oraz 5 posiedzeń Prezydium Zarządu Głównego PTL. W okresie całej trzyletniej kadencji Zarząd odbył 11 posiedzeń plenarnych, 16 posiedzeń Prezydium, 2 Walne Zgromadzenia: w Limanowej (1968) i Toruniu (1969) oraz przygotował Walne Zgromadzenie Delegatów w Międzyrzeczu (1970).

Główna Komisja Rewizyjna w czasie od 13 X 1969 przeprowadziła 3 kontrole działalności Zarządu Głównego PTL i 3 redakcji DWOK, zaś w okresie całej kadencji odbyło 10 kontroli. Szczegóły ustaleń zawarte są w sprawozdaniu GKR. Sąd Koleżeński nie odbył żadnego posiedzenia.

Działalność Zarządu Gł. koncentrowała się na pomocy czy współdziałaniu w pracach poszczególnych Oddziałów i Sekcji oraz realizacji podjętych akcji specjalnych,

ponadto realizowano uchwały W.Z. w Łodzi, Limanowej i Toruniu oraz zarządzenia i sugestie władz zwierzchnich.

Na wiosnę 1968 r. Zarząd Gł. zorganizował w Toruniu specjalną konferencję, na której przedstawiciele wszystkich Oddziałów dyskutowali nad formami pracy wewnętrznej i nad podjęciem dwóch akcji specjalnych: prac przygotowawczych, związanych z tworzeniem małych skansenów i badaniami folkloru wiślanego oraz utworzenie przy PTL centralnego Ośrodka Informacji i Dokumentacji Etnograficznej (akcje finansowane dodatkowo przez PAN).

Władze Towarzystwa nawiązały bliższe kontakty z instytucjami centralnymi oraz z niektórymi organizacjami społecznymi i politycznymi. Na ręce przedstawicieli tych instytucji przekazano szereg dezyderatów oraz interwencji zmierzających do wywalczenia naszej dyscyplinie należnej jej pozycji w życiu społecznym i kulturalnym kraju.

W PAN starano się o ponowne powołanie Komisji Etnograficznej przy których z Komitetów Naukowych Akademii, o możliwości zapraszania gości zagranicznych na sesje naukowe Towarzystwa, o poparcie wyjazdów zagranicznych przedstawicieli PTL na imprezy międzynarodowe, o uzyskanie dodatkowych kredytów na akcje specjalne.

Interweniowano w Ministerstwie Kultury i Sztuki w sprawie trudności, jakie napotyka organizowanie skansenów, jak również w sprawie obsadzenia stanowisk w działach etnograficznych muzeów przez нефachowców. W wyniku złożonych przez Towarzystwo wniosków w 1969 r. trzech działaczy Towarzystwa otrzymało odznakę „Zasłużonego działacza kultury”, a jedenastu odznakę „Za opiekę nad zabytkami”.

W dziedzinie wewnętrznych prac organizacyjnych specjalna komisja Z. Gł. w składzie: prof. dr F. Wokroj, mgr St. Błaszczyk oraz mgr J. Optołowicz opracowała w latach 1968—1969 nową, zdemokratyzowaną wersję statutu Towarzystwa, uchwaloną przez W. Z. w Toruniu w 1969 r. i zatwierdzoną w dniu 4 III 1970 r. przez Wydział Spraw Wewnętrznych m. Wrocławia. Głównym celem statutu było zreformowanie systemu wyborów władz Towarzystwa, aby zapewnić proporcjonalny do ilości członków udział wszystkich środowisk w wyborze Zarządu Towarzystwa.

Ponadto w początku 1970 r., na żądanie PAN, Z. Gł. opracował perspektywiczny plan pracy PTL na lata 1971—1975. Plan szczegółowo omówił zamierzenia Towarzystwa w dziedzinie organizacji sesji, sympozjów problemowych i okolicznościowych, prac badawczo-naukowych oraz prac z dziedziny informacji i dokumentacji etnograficznej. Ponadto perspektywiczny plan wydawniczy Towarzystwa, jak również plany związane z upowszechnieniem wiedzy i akcjami samokształceniowymi.

III. Ogólna charakterystyka działalności Oddziałów

Realizacja zamierzeń organizacyjnych, naukowych, czy popularyzatorskich przebiegała w różnych Oddziałach z różnym nasileniem i przy użyciu różnych form. Do najczęściej stosowanych należały spotkania członków Oddziałów połączone z referatami. Wśród referatów o dość szerokiej problematyce najwięcej poświęconych było badaniom regionalnym, związanych z terenem działalności poszczególnych Oddziałów oraz referatów, związanych zainteresowaniami naukowymi poszczególnych członków.

Na uwagę i naśladownictwo zasługują urządzane przez niektóre Oddziały cykle odczytów publicznych, takich jak zorganizowany przez Oddział Poznański w I poł.

1969 r. cykl wykładów religioznawczych¹, czy w II poł. 1969 r. cykl wykładów z zakresu kultury ludowej Wielkopolski², jak również zorganizowany przez Oddział Krakowski cykl wykładów poświęconych etnografii ludów pozaeuropejskich³. Również godną poparcia formą było organizowanie, często przy współpracy z innymi instytucjami, sesji, na które zapraszano specjalistów z innych ośrodków. Ta ostatnia forma napotykała na znaczne trudności, związane z ograniczonymi możliwościami finansowymi Oddziałów, jednakże należy chyba w przyszłości zwrócić na nią większą uwagę.

Znacznie rzadszą formą pracy Oddziałów są badania terenowe. Członkowie Towarzystwa zatrudnieni w różnych instytucjach nie dysponują na ogół czasem i dodatkowym pracom mogą poświęcić jedynie czas urlopu wypoczynkowego, a Towarzystwo tylko w ograniczonym zakresie może takie prace finansować. Badania podejmują głównie te Oddziały, którym udało się wejść w porozumienie z innymi placówkami naukowymi czy społecznymi, takimi jak: muzea, komisje ochrony zabytków przy PTTK, czy kuratoria szkolne itp.

W okresie sprawozdawczym Oddział Przemyski urządził obóz naukowy w Dubiecku i prowadził badania w pow. Krosno i Przeworsk, organizowane w ramach obozu naukowo-badawczego SN w Przemyślu. Oddział w Toruniu przeprowadził badania do przyszłego skansenu w Mogilnie, Kaszczorku i Silnie oraz prace badawcze nad folklorem wiślanym; Oddział Wrocław badania skansenowe w 1968 i 1969 w Międzyzlesiu; Oddział Łódzki badania skansenowe w 1968 i 1969 w Smardzewicach; Oddział Śląski z Zabrze badania dla informatora o kulturze ludowej na Śląsku oraz Oddział w Łąncucie badania z zakresu folkloru muzycznego w Handłówce i okolicznych wioskach. Ponadto Oddział w Łąncucie prowadził prace w zakresie zabytków architektury (suszarnia w Dąbrówkach i chałupa chłopa pańszczyźnianego w Husowie), poszukiwania gwarowe i prace z zakresu inwentaryzacji fotograficznej zabytków kultury ludowej. Oddział Gdański prowadził badania nad sztuką ludową regionu Kociewia. Oddział opolski zbierał materiały z zakresu plastyki i folkloru muzycznego. Na szczególną uwagę zasługuje zbieranie pieśni powstańczych i plebiscytowych. Oddział Zakopiański prowadził inwentaryzację kapliczek i rzeźb ludowych oraz współpracował przy organizacji skansenu w Zubrzycy.

Stosunkowo mało rozwinięta była akcja organizowania odczytów popularyzatorskich. Wprawdzie niektóre Oddziały mają i na tym odcinku pewne osiągnięcia (cykl odczytów w Łąncucie razem z TWP), należy jednakże stwierdzić, że ogólnie brak tym poczynaniom wyraźnego planu działania.

W roku ubiegłym w związku z licznymi uroczystościami rocznicowymi niektóre Oddziały (Śląsk, Przemyśl, Poznań, Łódź, Łącut, Gdańsk) włączyły się do

¹ M. Frankowska, Religie pierwotne; T. Wróblewski, Buddyzm i jego znaczenie w kulturze ludów Azji południowo-wschodniej; Z. Jasiewicz, Islam w procesach przeobrażeń społeczno-kulturowych radzieckich ludów środkowo-azjatyckich; M. Frankowska, Współczesne wierzenia Indian Meksyku; M. Posern-Zielińska, Współczesne wierzenia Indian Ameryki Północnej; A. Posern-Zieliński, Współczesne wierzenia ludów Oceanii; E. Ciupak, Katolicyzm tradycyjny w Polsce.

² J. Burszta, Kultura ludowa regionu wielkopolskiego; T. Wróblewski, Budownictwo ludowe; St. Błaszczyk, Sztuka ludowa; A. Glapa, Strój ludowy; J. Dydowiczowa, Obrzędowość doroczną; A. Wojciechowska, Obrzędowość rodzinna; W. Sobisiak, Ludowe zwyczaje prawne; J. Burszta, Lecznictwo ludowe; Z. Jasiewicz, Czary i wróżby; J. Pieprzyk, Elementy ludowe w kulturze mieszkańców Poznania.

³ A. Kowalska-Lewicka, Senegal, kraj i ludzie; A. Kowalska-Lewicka, Mauretania, kraj i ludzie; A. Kowalska-Lewicka, Ludy pasterskie Sahary; A. Kowalska-Lewicka, Wśród dorzecz Indian Amazonki; St. Mycielski, Afryka, kraj kontrastów; Wakar, Sumatra, kraj i ludzie; K. Wolski, W stepach i pustyniach Beludżystanu.

akcji dni folkloru regionalnego, powiatowych i wojewódzkich festiwali sztuki ludowej oraz licznych konkursów i wystaw.

Najslabiej rozwiniętą formą działalności Oddziałów jest publikowanie prac popularno-naukowych (z wyjątkiem projektu Oddziału Śląskiego) oraz udział naszych członków w publicystyce społeczno-kulturalnej (wyjątkami Oddział Gdańsk i Opole), być może nie wszystkie Oddziały złożyły w tym zakresie sprawozdania.

Chcielibyśmy zwrócić w tym miejscu uwagę na pewne nietypowe formy działalności Oddziałów, które wydają się godne naśladowania: np. Oddział Łańcucki organizował spotkania z twórcami ludowymi, zaś odczyt sprawozdawczy o festiwalu uzupełniony był występem zespołów. Oddział Toruński urządził wieczór autorski poety regionalnego z udziałem naukowców i artyści recytatora. Oddział Gdański nawiązał współpracę z klubami szkolnymi i studenckimi pomagając im w organizacji quizów i wycieczki. Wreszcie Oddział Limanowski pomaga w organizacji muzeum regionalnego.

Należy podkreślić, że podejmowane akcje organizowane były przez poszczególne Oddziały głównie w oparciu o własne siły, z funduszy uzyskiwanych spoza Towarzystwa, bowiem Zarząd Główny borykał się z dużymi trudnościami finansowymi, w wyniku których w minimalnym tylko stopniu mógł datować prace Oddziałów.

Omawiając prace poszczególnych Oddziałów na zakończenie warto przypomnieć wkład pracy poniesiony przez Oddział Łódzki przy zorganizowaniu Walnego Zgromadzenia i sesji naukowej w 1967 r., Oddziału Limanowskiego w 1968 r. oraz Oddziału Toruńskiego, który był gospodarzem ogólnopolskiej konferencji PTL w 1968 r. oraz zorganizował, z wielkim nakładem pracy i środków, jubileuszowe z okazji XXV-lecia PRL Walne Zgromadzenie i Sesję Naukową w 1969 r. W sesji tej obok członków PTL wzięli udział również goście zagraniczni.

IV. Prace Sekcji Amerykanistycznej, Centralnego Ośrodka Informacji i Dokumentacji Etnograficznej oraz Biblioteki i Archiwum

A. Przy Towarzystwie istnieje osobna Sekcja Amerykanistyczna⁴ ukonstytuowana na zebraniu w dniu 20 kwietnia 1969 r. Pracami sekcji kieruje prof. dr Maria Frankowska. Siedzibą sekcji jest Poznań, liczy ona 35 członków, a jej celem jest praca naukowa oraz działalność naukowo-popularyzacyjna. W planach pracy przewiduje się organizowanie co dwa lata amerykańskiego seminarium naukowego.

W okresie sprawozdawczym odbyło się 19 posiedzeń Zarządu Sekcji. W roku 1968 działalność Sekcji koncentrowała się głównie na organizacji III Etnograficznego Seminarium Amerykanistycznego, które odbyło się w Poznaniu w dniach 18 do 20 IV 1969 r. Seminarium poświęcone było problematyce meksykańskiej. Wzięły w nim liczny udział prawie wszystkie ośrodki etnograficzne w kraju, a także przedstawiciele innych, pokrewnych dyscyplin — historii, archeologii, socjologii i geografii. W czasie obrad wygłoszono 9 referatów o rozwoju etnologii i etnografii w Meksyku oraz o kulturze Indian meksykańskich i jej współczesnych przeobrażeniach⁵. Poruszono także kwestię polskich kontaktów z Meksykiem i odzwierciedlenie ich w literaturze polskiej. Na zakończenie odbyło się zebranie organizacyjne członków Sekcji

⁴ Sprawozdanie opracowane przez Sekretariat Sekcji.

⁵ Patrz „Lud”, t. 53, s. 460—461.

Amerykanistycznej PTL. Referaty wygłoszone na Seminarium oraz obszerne sprawozdanie z dyskusji zostały opublikowane w „Etnografii Polskiej”, t. XIV/2.

W następnym okresie, tj. od końca roku 1969 i w r. 1970, zajęto się przygotowaniem IV Seminarium Amerykanistycznego, które poświęcone zostanie problematyce religioznawczej. Opracowano również projekt działalności popularyzacyjnej Sekcji Amerykanistycznej. Sekcja zamierza rozpocząć akcję odczytową, a każdy cykl odczytów wydać w pracy zbiorowej. Jednakże prawidłową działalność Sekcji i konsekwentne realizowanie zakreślonych planów niesłychanie utrudnia, a często uniemożliwia brak odpowiednich środków finansowych.

W dotychczasowej działalności Sekcji największy nacisk położony był na indywidualną pracę poszczególnych członków Sekcji. W okresie sprawozdawczym członkowie opublikowali i oddali do druku 25 prac (w tym publikacje książkowe, artykuły naukowe i popularno-naukowe, oraz sprawozdania).

B. Ośrodek Dokumentacji i Informacji Etnograficznej PTL w Łodzi, pracujący pod kierunkiem prof. dr K. Zawistowicz-Adamskiej, rozpoczął swoją działalność we wrześniu 1968 r. po otrzymaniu specjalnej subwencji z PAN. Pierwszym etapem prac ODiE było gromadzenie materiałów w celu sporządzenia kartotek z podstawowymi informacjami z zakresu etnografii.

W początkowym etapie prac, tj. w 1968 r., opracowano: wykaz prac magisterskich wykonanych w poszczególnych uniwersyteckich katedrach etnografii w latach 1945—1968 (Kraków, Lublin, Łódź, Poznań, Toruń, Warszawa, Wrocław). Sporządzono wykaz prac doktorskich i habilitacyjnych z zakresu etnografii wykonanych w latach 1959—1968 i założono karty dokumentacyjne tych prac. Sporządzono wykaz muzeów etnograficznych oraz muzeów regionalnych, posiadających działy etnografii. Sporządzono wykaz instytucji etnograficznych (uniwersyteckich, akademickich, towarzystw krajowych i zagranicznych). Opracowano ankietę informującą o działalności placówek etnograficznych w Polsce w latach 1960—1969⁶. Opracowano aktualną kartotekę osobową, zawierającą wykaz osób pracujących w dziedzinie etnografii z jednoczesną informacją o ich specjalności naukowej. W pierwszym rzędzie przystąpiono do rejestracji członków PTL.

W ciągu 1969 r. kontynuowano prace rozpoczęte w 1968 r. oraz podjęto nowe prace. Rozprowadzono opracowaną przez Ośrodek ankietę o działalności placówek etnograficznych w Polsce (katedry uniwersyteckie, muzea). Założono kartotekę twórców ludowych. Przystąpiono do zakładania kartoteki filmu etnograficznego. Gromadzone są materiały o zjazdach, konferencjach, wystawach muzealnych i innych. Założono wstępną kartotekę wycinków prasowych. Prowadzone są prace nad klasyfikacją materiałów dokumentacyjnych, dostosowaną do potrzeb Ośrodka.

W zakresie informacji przygotowano materiały do kroniki w „LUDZIE”. Nawiązano współpracę celem zbierania, przekazywania i wymiany materiałów z niektórymi instytucjami w kraju i zagranicą. Ponadto Ośrodek udziela szeregu informacji indywidualnym osobom z kraju i z zagranicy.

W roku 1970 działalność Ośrodka koncentrowała się głównie wokół uzupełnienia i weryfikowania posiadanych materiałów (kartotek). Kontynuowane były prace nad uzupełnieniem kartotek, zespołów regionalnych, twórców ludowych. Uzupełnieniem wykazu członków PTL oraz uzupełnianiem bibliografii prac z zakresu dokumentacji, informacji i muzealnictwa. Prace nad weryfikacją wycinków prasowych, klasyfikacją tematyki etnograficznej. Ponadto założono: kartotekę festiwalu i imprez folklorystycznych w Polsce w 1969 r. Rozesłano ankietę dotyczącą badań terenowych

⁶ Ankietę zbierała informacje o wyjazdach zagranicznych pracowników poszczególnych placówek, badaniach terenowych, archiwach (w przypadku muzeów).

oraz wykonano wiele innych prac z zakresu informacji: opracowano szereg komunikatów, m. in. „Uwagi o stanie źródeł pochodnych w etnografii” na międzynarodową konferencję Ośrodka Informacji i Dokumentacji Naukowej PAN, która odbyła się w dniach 12 X—16 X 1970 r. w Zakopanem.

D. Działalność biblioteki w 3-letnim okresie sprawozdawczym ilustrują następujące zestawienia:

1. Nabytki

Lata	wymiana	zakup	inne	razem
1968	846	46	22	914
1969	850	93	25	968
1970	871	58	20	949
Ogółem	2567	197	67	2831 egz.

2. Udostępnianie księgozbioru

Lata	Ilość czyt. na miejscu	Ilość wypoż. książek	Ilość wypoż. ks. poza czyt.	Ilość ks. sprawdz. z in. bibliot.
1968 ⁷	—	—	76	16
1969 ⁸	787	2388	129	10
1970	2054	6970	617	10

W okresie sprawozdawczym 1969—1970 wymianę wydawnictw prowadzono z 227 instytucjami, w tym 167 instytucjami zagranicznymi i 60 instytucjami krajowymi. W ostatnim okresie nawiązano kontakt z 12 nowymi instytucjami (z 7 zagranicznymi i 5 krajowymi). Dzięki nawiązanym kontaktom uzyskano dalsze nowe czasopisma i dzieła zwarte.

W okresie sprawozdawczym 1969—1970 wpłynęło z wymiany 871 egz. wydawnictw, z czego 75% z zagranicy. W latach 1968—1970 poszerzono wymianę zagraniczną o 21 nowych kontrahentów.

Dział wymiany utrzymuje ścisłą współpracę z: Zakładem Katalogów Centralnych Biblioteki Narodowej w Warszawie, Działem Katalogów Centralnych Biblioteki PAN w Warszawie oraz Biblioteką Uniwersytecką we Wrocławiu, do których przekazuje roczne wykazy nabytków czasopism zagranicznych.

Ważniejsze zagraniczne dzieła zwarte i seryjne (bez czasopism) odnotowywane są w roczniku PTL „Lud” (począwszy od t. 53).

Po przeniesieniu biblioteki do nowych pomieszczeń przy ul. Szewskiej 36 wdrożono prace nad katalogiem rzeczowym działu etnograficznego, a w ostatnim czasie przeprowadzono skontrum księgozbioru.

E. Archiwum naukowe PTL znajduje się w pomieszczeniach magazynu wydawnictw Towarzystwa. Zbiory archiwalne udostępniane były czytelnikowi biblioteki PTL. Z materiałów archiwalnych skorzystało w ostatnim okresie kilkanaście osób⁹.

⁷ W 1968 r. biblioteka była nieczynna z powodu przeprowadzki.

⁸ Księgozbiór udostępniono czytelnikom 26 I 1969 r.

⁹ W tym dr Prilipko z Kijowa, redakcja DwOK, Zakład Polskiego Atlasu Etnograficznego i Polska Telewizja.

Archiwum nie posiada oddzielnego pomieszczenia. Lokal przyznany przez Uniwersytet Wrocławski pomieścił tylko księgozbiór i czytelnię. Zarząd Główny czynił starania na Uniwersytecie o przydzielenie dodatkowego pomieszczenia na archiwum, jednakże sprawa nie została dotąd załatwiona pomyślnie.

V. Działalność wydawnicza PTL

A. Reformując dotychczasowy styl pracy wydawniczej Towarzystwa i realizując zalecenia PAN, Zarząd Główny powołał w 1967 r. Radę Wydawniczą, do której weszli redaktorzy wydawnictw ciągłych oraz czasopism. Przewodniczącym Rady został wybrany prof. Józef Burszta, redaktor *DwOK* i „Ludu”. Członkami Rady zostali: Maria Frankowska („Prace Etnologiczne”), Jadwiga Klimaszewska („Biblioteka Popularnonaukowa”), Anna Kowalska-Lewicka („Prace i Materiały Etnograficzne”), Julian Krzyżanowski („Literatura Ludowa”), Anna Kutrzeba-Pojnarowa („Atlas Polskich Strojów Ludowych”), Kazimiera Zawistowicz-Adamska („Łódzkie Studia Etnograficzne”). Funkcję redaktora „Archiwum Etnograficznego” pełnił do marca 1970 r. Władysław Kwaśniewicz. Po jego rezygnacji funkcję powierzono Bronisławie Jaworskiej.

W okresie sprawozdawczym odbyło 6 posiedzeń Rady Wydawniczej (20 I 68, 20 IV 68, 28 IX 68, 11 I 69, 17 V 69, 17 III 70), na których omawiano całokształt polityki wydawniczej, ustalano i zatwierdzano plany wydawnicze. Na posiedzeniu w dniu 17 marca br. uchwalono perspektywiczny plan wydawniczy na lata 1971—1975.

W okresie kadencji obecnego Zarządu wydano: 3 tomy „Ludu”, 1 tom „Prac Etnologicznych”, 3 tomy „Prac i Materiałów Etnograficznych”, 1 tomik „Biblioteki Popularnonaukowej”, 3 zeszyty „Literatury Ludowej”, 2 zeszyty APSL, 2 roczniki „Łódzkich Studiów Etnograficznych”, razem 17 pozycji o łącznej objętości 212,47 arkuszy wydawniczych.

„Lud”, t. 51, cz. II (red. J. Gajek)	21,75 ark. wyd.
„Lud”, t. 52 (red. J. Gajek)	28,75 ark. wyd.
„Lud”, t. 53 (red. J. Burszta)	34,62 ark. wyd.
Anna Kowalska-Lewicka, <i>Shipibo</i> . „Prace Etnologiczne”, t. IX. (red. M. Frankowska)	10,50 ark. wyd.
Jadwiga Pawłowska, <i>Dolnośląska wieś Prace w pow. milickim — Kultura społeczna i duchowa</i> . „Prace i Materiały Etnograficzne”. t. 25, cz. II (red. J. Gajek)	14,75 ark. wyd.
<i>Wieś Dolnośląska</i> . „Prace i Materiały Etnograficzne”, t. 20 (red. A. Nasz)	26,— ark. wyd.
Konrad Wypych, <i>W cieniu fe</i> . „Biblioteka Popularnonaukowa”, t. 5 (red. M. Frankowska)	10,— ark. wyd.
„Literatura Ludowa”, z. 4—6/66 (red. J. Krzyżanowski)	9,25 ark. wyd.
„Literatura Ludowa”, z. 1—3/67 (red. J. Krzyżanowski)	8,25 ark. wyd.
„Literatura Ludowa”, z. 4—6/67/68 (red. J. Krzyżanowski)	16,— ark. wyd.
Gustaw Fierla, <i>Strój Lachów Śląskich</i> , „Atlas Polskich Strojów Ludowych” (red. O. Gajkova)	5,25 ark. wyd.
Władysław Kolago, <i>Strój kołbielski</i> . „Atlas Polskich Strojów Ludowych” (red. O. Gajkova)	6,10 ark. wyd.

„Łódzkie Studia Etnograficzne”, t. X (red. K. Zawistowicz-Adamska)	11,25 ark. wyd.
„Łódzkie Studia Etnograficzne”, t. XI (red. K. Zawistowicz-Adamska)	10,— ark. wyd.

Łącznie w latach 1967—70 212,47 ark. wyd.

Z wymienionych pozycji w ostatnim roku wydano 7 tomów o łącznej objętości 113,22 arkuszy, a to:

„Lud” t. 53 (red. J. Burszta)	34,62 ark. wyd.
A. Kowalska-Lewicka, <i>Shipibo</i> (red. M. Frankowska)	10,50 ark. wyd.
<i>Wiś Dolnośląska</i> , PiME t. 20 (red. A. Nasz)	26,— ark. wyd.
K. Wypych, <i>W cieniu fe</i> (red. M. Frankowska)	10,— ark. wyd.
Wł. Kolago, <i>Strój Kolbielski</i> (red. O. Gajkowa)	6,10 ark. wyd.
„Łódzkie Studia Etnograficzne”, t. XI (red. K. Zawistowicz-Adamska)	10,— ark. wyd.
„Literatura Ludowa”, z. 4—6/67/68 (red. J. Krzyżanowski)	16,— ark. wyd.
	113,22 ark. wyd.

Do druku przekazane zostały następujące pozycje:

„Lud”, t. 54 (red. J. Burszta)	25,— ark. wyd.
Józef Majchrzak, <i>Dolnośląskie pieśni ludowe</i> (red. S. Bąk)	10,—ark. wyd.
„Łódzkie Studia Etnograficzne”, t. XII	11,— ark. wyd.

W trakcie opracowania technicznego, redakcyjnego lub edytorskiego znajdują się: 3 pozycje „Archiwum Etnograficznego”, 1 pozycja „Prac Etnologicznych”, 2 pozycje „Biblioteki Popularnonaukowej”, 1 pozycja „Prac i Materiałów Etnograficznych” oraz 1 „Atlas Strojów Ludowych”. Razem 9 pozycji o objętości około 96 arkuszy. Wydanie tych pozycji jak również t. 54 „Ludu” i t. 13 „Łódzkich Studiów Etnograficznych” przewidywane jest w 1971 r.

B. W okresie sprawozdawczym¹⁰, tj. w ciągu 2 lat i 8 miesięcy, ukazało się drukiem 7 tomów *DwOK* o łącznej objętości 305,9 arkuszy:

XII.	1967	tom 60	<i>Przysłowia</i>	45,5 ark. wyd.
III.	1968	„	44 <i>Góry i Podgórze</i> , cz. I	27,8 „ „
VI.	„	„	45 <i>Góry i Podgórze</i> , cz. II	42,— „ „
XII.	„	„	52 <i>Białoruś-Polesie</i>	41,— „ „
VIII.	1969	„	41 <i>Mazowsze</i> , cz. VI	40,1 „ „
X.	„	„	66 <i>Korespondencja O. Kolberga</i> , III	55,— „ „
VI.	1970	„	42 <i>Mazowsze</i> , cz. VII	54,5 „ „
Razem				305,9 ark. wyd.

Łącznie od początku prac poligraficzno-wydawniczych, tj. od 1961, ukazało się 51 tomów o objętości 1377,9 ark. wyd. (około 78% całości *DwOK*). Z tego w ostatnim roku 2 tomy o obj. 109,5 ark. wyd.

W druku znajdują się 2 kolejne tomy *DwOK*: nr 54—55 *Ruś Karpacka* cz.

¹⁰ Sprawozdanie opracowane przez redakcję *DwOK*.

I—II. Roczna produkcja graficzna *DwOK* wynosi obecnie 2 tomy (ok. 80 ark. wyd.), co odpowiada wysokości dotacji udzielanej przez PAN.

W opracowaniu redakcyjnym i graficznym znajduje się aktualnie 10 tomów na poczet planu wyd. lat 1970—1973: t. 37—38. *Komentarze tekstowe i muzyczne* do t. 1—36 *DwOK*, t. 49—51 *Sanockie-Krośnieńskie* cz. I—III, t. 56—57 *Ruś Czerwona* cz. I—II i t. 61—63 *Studia, rozprawy i artykuły tekstowe i muzyczne* (łącznie ok. 310 ark. wyd.). Druk 4 z powyższych tomów (nr 49, 61—63) rozpocznie się w 1971 r.

W opracowaniu autorskim znajdują się wszystkie pozostałe tomy (17). Są to prace specjalistyczne, toteż większość z nich wykonuje Redakcja *DwOK* w ramach swojej działalności, przygotowując z rękopisów tomy 47 *Chełmskie i Przemyskie*, 58—59 *Materiały do etnografii Słowian* i 73—74 *Miscellanea* cz. I—II, a także gromadząc materiały do t. 75 *Biografia O. K.* i opracowując tomy indeksowe nr 76, 79 i 80. Prawdopodobnie Redakcja przejmie także wykonanie opracowania tomów twórczości muzycznej O. Kolberga (tomy 67—69), ponieważ dotychczasowi autorzy zrezygnowali z pracy i odstąpili od umowy.

Komitet Redakcyjny. W okresie sprawozdawczym odbyły się 3 konferencje Komitetu Redakcyjnego *DwOK* pod przewodnictwem prof. dr J. Krzyżanowskiego. Najważniejsze uchwały Komitetu dotyczyły ustalenia zasad opracowania i wydania komentarzy tekstowych i muzycznych do tomów 1—36 *DwOK* (przygotowanych od strony autorskiej przez 19-osobowy zespół komentatorów) oraz poszerzenia zestawienia wydawniczego *DwOK* z 66 do 80 tomów w związku z dokładniejszym rozpoznaniem spuścizny rękopiśmiennej O. Kolberga.

Omawiając akcje wydawnicze Towarzystwa należy podkreślić duże trudności z jakimi borykał się w okresie sprawozdawczym Zarząd Główny PTL oraz Redakcja *DwOK*.

Trudności te wynikają między innymi z tego, że wraz z zakończeniem akcji millenialnej ograniczono w 1966 r. sumę globalnej dotacji, jaką za pośrednictwem PAN otrzymywało Towarzystwo na normalne statutowe cele i akcję specjalną, jaką jest wydawanie *Dzieł wszystkich Oskara Kólberga*.

Budżet Towarzystwa został ograniczony do rozmiarów poprzedzających czasy wydawania dzieł Kolberga, podczas gdy Towarzystwo, nie rezygnując z planu pełnego wydania Dzieł Kolberga, walczy o możliwość utrzymania wszystkich swoich serii wydawniczych. Jest to możliwe dzięki współpracy z instytucjami państwowymi i samorządowymi, które doceniając wagę pracy Towarzystwa, przychodzą mu w miarę możliwości z pomocą finansową. W ostatniej kadencji Zarządu szczególnie pomyślnie układała się współpraca z Radami Narodowymi w Łodzi, Lublinie, Limanowej i Wrocławiu oraz z Mazowieckim Ośrodkiem Badań Naukowych, jak również z organizacjami samorządowymi, takimi jak: Wojewódzki Zarząd Gminnych Spółdzielni „Samopomoc Chłopska” we Wrocławiu, Centrala Rolnicza Spółdzielni „Samopomoc Chłopska”, Centralny Związek Spółdzielni Mleczarskich, czy Rada Robotnicza Fabryki Samochodów Osobowych.

Uwzględniając potrzebę popularyzacji oraz sytuację finansową Towarzystwa, Rada Wydawnicza kierowała swe wysiłki w kierunku uaktywnienia serii „Biblioteki Popularnonaukowej” i zamierzenia w tym względzie zostały osiągnięte.

W okresie sprawozdawczym podejmowano również usilne starania o wzmożenie sprzedaży wydawnictw poprzez państwową sieć księgarską. Akcja ta prowadzona była na terenie Warszawy, Poznania i Wrocławia, lecz nie przyniosła w pełni zadowalających wyników. Obecnie podobną akcję podjęto na terenie Krakowa.

W roku 1970 Towarzystwo po raz pierwszy brało udział we Wrocławiu w kiermaszu książki z okazji miesiąca „Książki i Prasy”. Akcję tę uważać należy za zadawalającą zarówno z punktu widzenia ekonomicznego jak i popularyzatorskiego.

VI. Sprawy finansowe

Dochody Zarządu Gł. PTL w poszczególnych latach kształtowały się prawie na jednakowym poziomie i były względnie pomyślnie realizowane. Dzięki staraniom Zarządu Gł. PTL uzyskiwane były co roku dodatkowe dotacje z PAN na finansowanie działalności Towarzystwa lub podejmowanych akcji jak: ochrona zabytków kultury ludowej, utworzenie Ośrodka Dokumentacji i Informacji Etnograficznej.

Dochody w tys. zł wyniosły:

Lp.	Rodzaj dochodów	za rok		od 1 I 70 do 31 VII 70
		1968	1969	
1.	Składki członkowskie	15	13	12
2.	Sprzedaż wydawnictw	165	72	85
3.	Dotacje z PAN	692	636	440
4.	Przelewy na akcje i zad. zlec.	42	99	90
5.	Zyski nadzwyczajne	2	1	—
Razem w tys. zł		916	821	627

Koszty działalności statutowej i wydawniczej wynikające z realizacji zadań uchwalonych przez Zarząd Gł. PTL i z zatwierdzonych przez PAN rocznych preliminarzy budżetowych wyniosły w tys. zł:

Lp.	Rodzaj kosztów	za rok		od 1 I 70 do 31 VII 70
		1968	1969	
1.	Koszty działalności statut.	402	323	148
2.	Koszty wydawnicze	422	421	359
3.	Koszty akcji i zadań zlec.	26	103	67
4.	Straty działaln. wydawniczej	1	11	107
Razem w tys. zł		851	858	681

Bilanse Zarządu Gł. PTL są badane co roku przez biegłego księgowego, a orzeczenia z tych badań przekazywane były do PAN i Głównej Komisji Rewizyjnej PTL. Biegli każdorazowo stwierdzali prawidłowość prowadzonych ksiąg rachunkowych i sporządzanych na ich podstawie bilansów.

Sytuacja finansowa Towarzystwa była i jest w dalszym ciągu trudna ze względu na wspomniane już ograniczenie dotacji oraz na zaciągnięte zobowiązania wydawnicze z lat poprzednich, jak również na skutek konieczności poniesienia konsekwencji nieopatrznej działalności organizacyjnej i finansowej z lat minionych. Towarzystwo w bieżącym roku było zmuszone wypłacić w wyniku wyroku sądowego 107 tys. zł dawnym współpracownikom PTL mgr B. Kuźmichowi i dr A. Glapie.

Z tej przyczyny w roku bieżącym 1970, Towarzystwo boryka się z ogromnymi trudnościami finansowymi.

W związku z tym Zarząd Główny podjął konieczne, nieraz drastyczne środki dla zapewnienia równowagi budżetowej poprzez dostosowanie poszczególnych rodzajów działalności do możliwości płatniczych, wzmożenie dochodów ze sprzedaży wydawnictw itp. Mamy nadzieję, że przyszły Zarząd będzie mógł kontynuować rozpoczęte prace w łatwiejszej sytuacji.

Na zakończenie chcemy jeszcze raz podkreślić, jak ważnym problemem jest terminowe regulowanie składek członkowskich. Zaległości z tego tytułu są niestety znaczne. Członków zalegających z opłacaniem składek Zarząd Główny PTL na wniosek Zarządów Oddziałów będzie zmuszony w najbliższym czasie ostatecznie skreślić z listy.

Kończąc sprawozdanie Zarządu Głównego musimy stwierdzić, że nie cały zamierzony plan prac ustępującego Zarządu został należycie zrealizowany. Zbyt słaba, w naszym mniemaniu, jest jeszcze więź między poczynaniami Zarządu Głównego a poszczególnych Oddziałów. Ze spraw rozpoczętych i wymagających kontynuacji zwracamy uwagę na konieczność:

- zakończenia akcji skansenowej, zleconej nam przez PAN,
- przedyskutowanie profilu akcji popularyzacyjnej, prowadzonej przez poszczególne Oddziały oraz ewent. podjęcie akcji odczytów międzyoddziałowych,
- aktywizację terenów północno-wschodnich, reaktywowanie tam agend Towarzystwa,

- powiększenie ogólnej liczby członków naszego Towarzystwa.

W pracach zewnętrznych należy dążyć do:

- nawiązania jak najszerszej współpracy z innymi instytucjami, zwłaszcza przemyslenie form współpracy z Towarzystwami Regionalnymi,

- zacieśnienia współpracy z Radą Towarzystw Naukowych przy PAN.

W poczynaniach organizacyjno-financeowych należy mieć na uwadze:

- wygospodarowanie pełnego etatu dla sekretarza „Literatury Ludowej”,
- podejmowanie dalszych wysiłków zmierzających do powiększenia środków finansowych, jakimi dysponuje nasze Towarzystwo.

Bronisława Jaworska

I KONGRES ETNOLOGII EUROPEJSKIEJ W PARYŻU

24—28 SIERPIEŃ 1971 R.

Data zorganizowania wymienionego w tytule notatki kongresu powinna stać się — w myśl intencji jego organizatorów — datą przełomową w historii etnologii (etnografii) światowej w ogóle, a w szczególności w dziedzinie współpracy przedstawicieli tej nauki w zakresie studiów kultur europejskich. Inicjatywa zwołania kongresu została podjęta przez Międzynarodowe Towarzystwo Etnologii i Folkloru (Société Internationale d'Ethnologie et de Folklore-SIEF), kontynuujące prace zawiązanego w okresie międzywojennym (z udziałem przedstawicieli Polski) międzynarodowego ośrodka badań sztuki ludowej (CIAP)¹. Towarzystwo to włączając

¹ Sprawozdania z kongresów CIAP były publikowane w „Ludzie” w tomach: 26, 30, 38.

się organizacyjnie w prace Unii Nauk Antropologicznych i Etnologicznych Rady Filozofii i nauk Humanistycznych (Union Internationale des Sciences Anthropologiques et Ethnologiques du Conseil International de Philosophie et des Sciences Humaines) przyjęło obecnie na siebie obowiązki organizacji i koordynacji prac w zakresie etnologii (etnografii) europejskiej, a kongres był pierwszym krokiem w tym kierunku, jeśli nie liczyć dotychczasowej działalności 6 komisji roboczych, utworzonych w roku 1964, a skupiających przede wszystkim etnografów krajów europejskich². Organizację kongresu w Paryżu wzięło na siebie Muzeum Sztuki i Tradycji Ludowych (Musée National des Arts et Traditions Populaires), w którego nowym gmachu w Lasku Bulońskim odbywały się obrady. Przewodniczącym kongresu był poprzedni, długoletni dyrektor tegoż muzeum, twórca najpiękniejszych wystaw etnograficznych w muzeach francuskich i inicjator nowych wystaw w tym muzeum, G. H. Rivière. Jego zastępcą obecny dyrektor (conservateur en chef) tegoż muzeum, J. Cuisenier. Sekretarzem generalnym panna C. Marcel-Dubois. Współpracował w organizacji kongresu i związanych z nim wystaw muzealnych również dział (Departement) Europy Muzeum Człowieka (Musée de l'Homme) kierowany przez panią M. de Fontanès. Patronat nad kongresem objęli ministrowie kultury i wychowania narodowego Francji.

Nie ulega wątpliwości, że kongres spełnił swoje zadanie ułatwiając przegląd i konfrontację wyników prac różnych współczesnych kierunków nauki, odświeżając i nawiązując nowe kontakty naukowe. Skupił więcej osób niż odpowiednie sekcje na kongresach nauk antropologicznych i etnologicznych, dając zarazem wobec zaważenia tematyki więcej możliwości krytycznej oceny zastosowanych metod i wyników pracy. Wyraźnie zarysowały się kierunki narodowe, jak również — wysunięte przez organizatorów na obrady plenarne — próby znalezienia wspólnego, uniwersalnego klucza czy modelu dla badań nad kulturą krajów europejskich, jako wycinkiem ogólnych badań nad kulturą.

Na kongres zostało zgłoszonych blisko 300 osób z 30 krajów, w tym prawie połowa z referatami, wygłaszanymi w 9 komisjach. Nie wszyscy co prawda zjawili się na kongresie. Przewidziane komisje odpowiadały częściowo zakresowi działania komisji towarzystwa. Były to komisje: 1) bibliografii, 2) narzędzi i technik rolniczych, 3) poezji i ballad ludowych, 4) zwyczajów dorocznych i świąt współczesnych, 5) architektury ludowej i skansenów, 6) organizacji rodzinnej, 7) filmów, 8) stosunków międzyetnicznych we współczesnej Europie, 9) kultury ludowej i jej wyrazu muzealnego³. Referaty wygłoszone w tych komisjach wykraczały niejednokrotnie jednak tematycznie poza zakres określony nazwą komisji. I tak na komisji 1. obok bibliografii przedstawiono również informacje o źródłach i stanie badań, w tym m. in. dotyczących zwyczajów prawnych i wydawnictwa Dzieł wszystkich O. Kolberga (J. Burszta). Na komisji 2. obok propozycji porównawczej historii narzędzi rolniczych (Ch. Vakarelski — Bułgaria) oraz problematyki genezy, systema-

² Są to następujące komisje SIEF: 1. bibliograficzna, prowadzona przez R. Wildhabera z Bazylei (Szwajcaria) i G. Heilfurtha z Marburga (NRF); 2. studiów etnologicznych i folklorystycznych w szkolnictwie wyższym — H. Bausinger z Tybingi (NRF) i W. Nicolaisen z Edynburga (Szkocja); 3. narzędzi rolniczych (w tym również kultury wina, hodowli, pożywienia) — W. Jacobeit (NRD) i P. Michelsen (Holandia); 4. zwyczajów dorocznych — I. Weber-Kellermann z Marburga, D. Loukatos — Ateny; 5. poezji ludowej — O. Sirovatka z Brna w Czechosłowacji i R. W. Brednich z Fryburga w NRF; 6. filmu dla badań etnograficznych i folklorystycznych — K. Ranke i F. Simon z Getyngi (NRF). Por. SIEF — *Informations*, N° 4 (1970) s. 11—12. sprawozdanie M. Popa.

³ Komisjom SIEF odpowiadały następujące komisje Kongresu: 1—4 i 7. Pozostałe komisje Kongresu podejmowały tematy nowe, podejmowane w ostatnich latach w wielu krajach europejskich i stanowiące podstawę współpracy między tymi krajami.

tyki i techniki pracy starych narzędzi upraw i obróbki zbóż Europy wsch. (od Bałtyku po Bałkany), znalazły się referaty o funkcjonalności naczyń używanych w gospodarce wiejskiej (G. Profeta — Włochy), naśladujących funkcje żywych organizmów, jak również przedstawione przez Ch. Parrain'a (Francja) kapitalne studium różnic regionalnych w tradycyjnym budownictwie wiejskim Francji, wywołanych różnymi technikami produkcji niektórych win w toku rozwoju i specjalizacji tej gałęzi przemysłu w czasach nowożytnych. Żywą dyskusję wywołał referat B. Kopeczyńskiej-Jaworskiej porównujący skutki industrializacji i socjalizacji życia wsi polskich i bułgarskich. Przewodnicząca komisji M. J. Brunhes-Delamarre (Francja) przedstawiła na przykładzie wsi francuskiej zderzenie nowych technik rolniczych z tradycyjną strukturą wsi.

Licznie obeszana komisja 3. objęła zarówno referaty i dyskusje poświęcone analizie struktury ballad, ich kategorii historycznych i współczesnych w różnych krajach, sposób ekspresji i specjalne wątki literatury ludowej (np. kanibalizm w pieśni serbskiej), jak zagadnienia dialektów regionalnych i bilingwizmu na pograniczach etnicznych. V. K. Sokołova (ZSRR) omawiała historyczny charakter ballad i pieśni, V. Krawczyk (Polska) — recepcję tradycyjnych pieśni ludowych przez folklor robotniczy, O. Mulkiewicz-Goldbergowa (Izrael) stereotypy w tradycyjnych obrzędach dorocznych na przykładzie sylwetki Żyda w przedstawieniach ludowych. Równie bogato jak poprzednia obeszana komisja 4. zgodnie z nazwą objęła zarówno charakterystykę tradycyjnych zwyczajów dorocznych różnych regionów jak i współczesne święta „ludowe”. Wyniki szerszych studiów porównawczych, dotyczących obchodów świąt wielkanocnych w rejonie Morza Śródziemnego referowały C. Lacoste i L. Roubin, jako przedstawicielki większego zespołu badaczy francuskich, przygotowujących pod redakcją profesora R. Bastide'a i H. Balfet monografię etnograficzną tego terenu. S. Kniežević (Jugosławia) omawiała odbicie obrzędowości dorocznej w twórczości malarzy „naiwnych”.

W komisji 5. zajmowano się przede wszystkim budownictwem tradycyjnym i jego rekonstrukcją (w tym młyny antyczne w Rumunii). P. H. Stahl (Paryż) przeciwstawiał wsie kolonizowane wsiom powstającym samorzutnie. N. Pešić-Maksimović (Jugosławia) zwróciła uwagę na możliwość wykorzystania pięknych zespołów tradycyjnej architektury wsi i miasteczek Jugosławii jako muzeów skansenowskich. N. Dunare (Rumunia) tłumaczył na szerokim tle porównawczym (wykraczającym poza Europę) powstanie czworobocznych zagród zamkniętych. Komisja 6. zajęła się zarówno organizacją tradycyjnej rodziny i jej zmianami współczesnymi, zwyczajami prawnymi (w tym małżeństwa matrylokalne w rodzinie patriarchalnej w Jugosławii — N. Pavković), pozycją kobiety jak również zagadnieniami terminologicznymi i pokrewieństwem zwyczajowym. Na tej również komisji, pod przewodnictwem Anglika J. Pitt-Riversa, O. Skalnikova (Czechosłowacja) referowała wyniki prac dotyczących kształtowania się regionów kulturowych i utrzymywania niektórych granic dawnych regionów etnograficznych we współczesnej kulturze czeskich robotników. W dyskusji podjęto sporne zagadnienie określenia pojęcia kultury robotniczej.

Komisja 7. dyskutowała zarówno technikę jak i treści filmu etnograficznego. Ciekawe filmy etnograficzne wyświetlane były ponadto w ciągu trwania Kongresu w obu muzeach.

Obradom komisji 8. przewodniczył dyrektor Instytutu Etnografii Akademii Nauk ZSRR, J. V. Bromley, a etnografowie radzieccy (S. A. Tokarev, L. N. Terentiev, I. V. Pokrovskaja i in.) przedstawili w serii referatów generalne problemy studiów radzieckich w zakresie etnografii europejskiej, zagadnienie mał-

zeństw mieszanych w ZSRR, wspólnoty etnicznej i regionu historyczno-etnograficznego na przykładzie Francji i in. Ze strony jugosłowiańskiej i rumuńskiej (V. Stojancević, R. Vulcanescu) przedstawiono wyniki studiów kompleksowych poświęconych stosunkom etnicznym na pogranicznych dla tych krajów terenach powstającej obecnie wielkiej zapory wodnej na Dunaju. M. P. Dolle i J. Gutwirth (Francja) wygłosili referaty na temat Cyganów w Alzacji i Żydów w Europie wschodniej.

Największa liczba referatów polskich znalazła się w komisji 9., której przewodnictwo objęła wypróbowana przyjaciółka Polski, kierownik departamentu Europy Muzeum Człowieka, M. de Fontanès. Były to referaty poświęcone roli muzeum etnograficznego w studium nad rozwojem kultury ludowej (K. Makulski), projektowi muzeum światowego rybołówstwa (M. Znamierowska-Prüfferowa), polskim zbiorom w Muzeum Człowieka (P. Szacki), cechom oryginalnym polskiej kultury ludowej (A. Kutrzeba-Pojnarowa) i specjalnie jej oryginalnemu malarstwu ludowemu (A. Kunczyńska-Iracka). I w tej Komisji jak w wielu poprzednio omówionych, zaznaczyły się różnice w sposobie ujmowania referatów i w problematyce wysuniętej na plan pierwszy przez przedstawicieli różnych narodowości. Charakterystyczne, że właśnie Austriak, K. Beitzl, zwrócił uwagę na możliwość wykorzystania kartografii etnograficznej do prac i ekspozycji muzealnej. Przedstawiciele krajów socjalistycznych Europy środkowo-wsch. i pd., jak również niektórzy etnografowie francuscy i radzieccy na tej i innych sekcjach nawiązywali do współczesnych przeobrażeń kultury wsi. W wystąpieniach etnografów francuskich i rumuńskich wystąpiły ponadto nawiązania do prac językoznawczych i strukturalizmu.

Metodologiczny charakter miały — dość kontrowersyjne zresztą — referaty na sesjach plenarnych, dyskutowane następnie na specjalnych posiedzeniach. M. Pop (Rumunia) omawiając generalne problemy etnologii europejskiej zaproponował podział kultur na „zgramatykalizowane” (o znanych ich uczestnikom kodzie) i „niezgramatykalizowane” (o nie uświadomionym kodzie), zastępując nimi popularny niegdyś podział na kultury niższe, oparte o tradycję ustną i wyższe — o pismo. Podział ten wywołał obszerną dyskusję, obracającą się głównie wokół zagadnień terminologicznych. Drugi referat wygłosił J. Greimas (Francja). Był on poświęcony językom (ustnemu przekazowi, gestom, muzyce) jako systemom komunikacji. Referat trzeci na temat informatyki i jej zastosowania w pracy muzealnej, oraz nowoczesnych metod studiów danych etnograficznych przedstawił dyrektor ATP, J. Cuisenier. Wykorzystując przykłady pracy prowadzonego przez siebie muzeum zwrócił zarazem uwagę na różnice możliwości zastosowania nowych metod klasyfikacji materiałów archeologicznych i etnograficznych.

Wypada na zakończenie ocenić udział delegacji polskiej na Kongresie. Nie była ona liczna⁴. Jej wkład jednakże został oceniony pozytywnie. Wyrazem uznania dla nauki polskiej było nadanie członkostwa honorowego towarzystwa prof. J. Krzyżanowskiemu oraz wprowadzenie przedstawiciela etnografii polskiej do nowo obranych władz towarzystwa, tzw. Conseil d'Administration. Jej przewodniczącym na miejsce K. C. Peetersa (Belgia), otwierającego obecny Kongres został wybrany M. Pop (Rumunia), a w jej składzie znaleźli się w większej niż dotąd liczbie etnografowie krajów socjalistycznych⁵. Rada podjęła zobowiązanie reaktywizowania

⁴ Dwie osoby reprezentowały oficjalnie muzealnictwo etnograficzne (Warszawy i Torunia), trzy — skierowane przez Min. Oświaty i Szk. Wyższego — PTL (byli to kierownicy i pracownik katedr etnografii uniwersytetów w Poznaniu, Łodzi i Warszawie). W Kongresie wzięło ponadto udział 2 stypendystów muzealnych oraz 3 pracowników PAN i muzeów, przebywających w Paryżu.

⁵ Viceprezesami zostali: K. C. Peeters i J. Cuisenier, ponadto R. M. Dorson (USA), sekretarzem generalnym C. Marcel-Dubois, skarbnikiem R. Lecotté (Francja), członkami: J. V. Brom-

istniejących i ew. utworzenie nowych, postulowanych przez członków towarzystwa, komisji roboczych, wyjaśnienie i uregulowanie stosunku pomiędzy towarzystwem a wychodzącymi od wielu lat bibliografiami międzynarodowymi etnografii, jak również czasopismem „Ethnologia Europea”. Najbliższe posiedzenie Rady ma mieć miejsce w Bukareszcie w 1972, a II Kongres Etnologii Europejskiej zostanie zwołany na zaproszenie przedstawione przez przedstawiciela Jugosławii, dyrektora Muzeum Etnograficznego w Belgradzie, S. Zecevića, w tym mieście w r. 1975.

Anna Kutrzeba-Pojnarowa

ley (ZSRR), J. Dias (Portugalia), W. Nicolaisen (Szkocja), C. Ortutay (Węgry), R. Pinon (Belgia), R. Wildhaber (Szwajcaria) z poprzedniego składu zarządu oraz nowo wybrani: B. Alver (Norwegia), H. Bausinger (NRF), B. Holbek (Dania), W. Jacobeit (NRD), J. Jech (Czechosłowacja), A. Kutrzeba-Pojnarowa (Polska), D. Loukatos (Grecja), T. Tentori (Włochy), S. Zecević (Jugosławia). Bułgarię reprezentuje członek honorowy Ch. Vakarelski. Liczba członków Rady została podniesiona do 20. Są przewidziani również konsultanci. Zwiększono również liczbę członków honorowych.